

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

51. (XIII/3.) szám

2017

SZERZŐK

Dominik Duka
Dr. Gedeon Magdolna
Gróf Lajos
Kézdi Beáta
Koronkai Zoltán SJ
Mirák Katalin
Lothringer Éva
Leszih Andor
Maklár Ákos
Ngoc József Pham Dinh SJ
Papp András
Szabó Ferenc SJ
Üveges Tamás
Dr. Vajda Norbert
Dr. habil. Varga Gyöngyi
Dr. Zlinszky János
Dr. Zsugyel János

Tartalomjegyzék

• BEKÖSZÖNTŐ •

ZSUGYEL JÁNOS: Konszenzus és paritás (3)

TOMPA MIHÁLY: A miskolci bíró (5)

• ÉVFORDULÓK •

Miskolc város fejező pallosai (7)

ÜVEGES TAMÁS: „Emlékezetben még boldog vagyok!” (11)

• ÜNNEPEK – ALKALMAK •

GRÓF LAJOS: Krisztus igazi átélése fokozatos szellemi munka (15)

DOMINIK DUKA OP: Példaképe az asszonyok eljövendő generációinak (23)

PAPP ANDRÁS: Az 1938-as budapesti XXXIV.

Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus görögkatolikus eseményei I. (26)

• EGYHÁZAK, TEOLÓGIÁK, HITVALLÁSOK •

KORONKAI ZOLTÁN SJ: Boldogság és kereszt (31)

VARGA GYÖNGYI: A Szentírás női olvasói és női olvasatai (46)

• EGYHÁZAK ÉS TÁRSADALOM •

MAKLÁRY ÁKOS: Személyesen Bayer Zsoltnak (53)

ZLINSZKY JÁNOS: A teremtésvédelem az egyház tanításában (55)

LOTHRINGER ÉVA: Családban élni ma – eszmények és nehézségek (60)

„Hova menjek Isten nagyobb dicsőségére?” (71)

GEDEON MAGDOLNA: A liberális történelemhamisítás kritikája (75)

VAJDA NORBERT: Egyházi szervezetek társadalmi szerepvállalása (77)

• EGYHÁZAK ÉS TÖRTÉNELEM •

P. SZABÓ FERENC SJ: Krisztusért szenvedtek a börtönben (81)

MIRÁK KATALIN: „... esetleg jegesmedvéket legeltethet ...” (85)

• EGYHÁZAK ÉS KULTÚRA •

Miskolcon járt a hajléktalan Jézus szobra (90)

KÉZDI BEÁTA: Nem minden film imádság (93)

A Miskolci Keresztény Szemle a világhálón (95)

• BEKÖSZÖNTŐ •

ZSUGYEL JÁNOS

Konszenzus és paritás

A negyedévente megjelenő Miskolci Keresztény Szemle immár 2005 óta jelen van a miskolci közéletben. Tudósít a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége helyi rendezvényeiről, beszámol a közérdeklődésre számot tartó egyházi eseményekről és évfordulókról, közli a miskolci gyökerű szerzők írásait. A folyóirat eljut a Keresztény Értelmiségiek Szövetségéhez kötődő olvasótáborhoz, a négy meghatározó keresztény felekezet gyülekezeteihez, az egyházi fenntartású oktatási intézményekhez, s így hatást gyakorol a város társadalmi és kulturális életére, véleményformáló közösségére. Ez az immár 12 évre visszatekintő múlt korántsem tekinthető természetesnek, hiszen valamennyi nyomtatott sajtótermék küzd a közelmúlt gazdasági válságra miatti példányszám csökkenéssel, az internetes honlapok és közösségi oldalak létéből fakadó versenyhelyezettel.

Zsugyel János

A Miskolci Keresztény Szemle folyamatos megjelenését a kiadás feltételeit megteremtő Eszmék és Értékek Alapítvány, valamint a szerkesztőbizottság munkáját vezető Gróf Lajos alapító főszerkesztő elkötelezett tevékenysége biztosította, aki meghatározó szerepet játszott az eddig megjelent 50 lapszám kiegyensúlyozott tartalmának összeállításában, a nyomdai előkészítés és lebonyolítás folyamatának koordinálásában, valamint a terjesztés lebonyolításában is. A szerzők, teljes embert követelő feladatok alól ez év őszétől ugyan mentesítését kérte, de a miskolci egyházi élet jó ismerőjeként továbbra is aktívan részt vesz szerzőként és szerkesztőbizottsági tagként a folyóirat tartalmának alakításában.

A főszerkesztői feladatok átvétele számomra is alkalmat teremt, hogy a lap megjelenésének folyamatosságát biztosító alapelveket áttekinthessem. A folyamatosság, a bevált hagyományok követése a kereszténység lényegéből fakadó követelmény. A Miskolci Keresztény Szemle negyedévenkénti megjelenési gyakorisága összhangban van a közérdeklődésre számot tartó események számával, a helyi és helyi kötődésű szerzők tudósítói-alkotói kapacitásával. A szerény és visszafogott, de igényes és jól kezelhető forma igazodik anyagi lehetőségekhez és találkozik Olvasók elvárásaival, így nem indokolt módosítása. A folyamatosságnak a formai megoldásokon túl azonban a tartalmi vetületére is gondolni kell.

A címlapon olvasható, hogy a lap a KÉSZ ökumenikus és kulturális folyóirata. Az ökumenikus jelleg jó alkalmat teremt arra, hogy a különböző felekezeti kötődésű Olvasók megismerjék a miskolci történelmi egyházak tevékenységét, jelentősebb eseményeit együtt ünnepeljék, illetve értesüljenek ezekről. A kulturális jelleg pedig azt a kötelezettséget húzza alá, hogy a miskolci kulturális élet egyházi kötődésű eseményeiről tudósítsa a – nem csak az egyházi kapcsolatokkal rendelkező, hanem a keresztény értékek iránt érdeklődő – laikus értelmiséget is.

Az ökumenikus elkötelezettség miatt szükséges a folyóirat belső arányainak kiegyensúlyozott alakítása. A hagyományokhoz történő alkalmazkodás ebben is megfelelő eligazítást nyújt. Arra kell törekedni, hogy a KÉSZ rendezvényeiről való tudósítás mellett valamennyi felekezet kiemelkedő eseménye helyet kapjon a lapban. A miskolci lakosság felekezeti megoszlásához igazodóan a katolikus és protestáns kötődésű írások közötti paritásra törekvés indokolt. Ez a paritás nem jelent feltétlenül számbeli egyenlőséget, hanem az értékes írások harmonikus együttesét, amely a korábbi lapszámokat is jellemezte.

A miskolci keresztény élet keretében születő értékek közvetítése – valamint a konszenzus és paritás – jegyében született meg az 51. szám is. A szerzői aktivitás és az olvasói érdeklődés remélhetőleg további ötven lapszámon keresztül élheti majd.

TOMPA MIHÁLY:

A miskolci bíró

Ki vagyon már téve
Miskolc városába',
Szép ifjú asszony
A siralom-házba.
Az egész életre
Nincs csak három napja.
Fejét holnapután
A pallos lecsapja.

Mit cselekvék, mit nem?
De nagy volt a vétke;
Fejére a törvény
Halált mondott érte.
Bámulók tolongnak
Ajtaján napestig:
S elítélt rabasszonyt
Jól, vagy rosszul festik.

De egy ifjú férfi
Tart oda legjobban.
Ki amikor nézi:
Arca lángra lobban;
Szeret, vagy testvér.
Ki oly nagyon szánja?
Ez ifjú ember a
Város főbírája.

Míg ezek így mennek
Elmúlik a két nap;
Csak egy éjszakád van
Szerencsétlen szép rab!
Hosszú is, rövid is,
Hosszú gyötrelmével!
De rövid, mivelhogy
Az utolsó éjjel.

Egyet üt. Reggelig
Nem sok van már hátra;
Kivel imádkozva
Készül a halálra:
Nincsen a fogolynál
Csak a lelkipásztor . . .
Az is megy, s ha eljön
Utószor jön másszor.

Lehajtja bús fejét,
Majd a mécsbe bámul;
Lágy selyem-hajának
Dúsgazdag kontyárul
Fekete fátyol csügg,
Önmagának gyásza . . .
Holnap mosódik le
Piros vérben ázva.

Nem pihent már régen
S erőt vészen rajta
Elkínzott test, lélek
Hosszú fáradalma;
Míg az örök csendben
Állnak a tornácon:
Ledül és elnyomja
Zavaros mély álom.

Most valaki nyit be
A siralom-házba;
Keresztül-vetődik
Előtte két dárda;
De amint az örök
Az arcát meglátják:
A főbíró elől
Elveszik a dárdát.

(A vers folytatás a következő oldalon)

(A vers folytatása az előző oldalról)

Az ifjú a foglyot
Merőn, némán nézte;
Lehajolt kebléhez . . .
S az nem vette észre.
És csókolva ajkát
Sokáig egyvégben:
Édes álmát érzett
Félalva, félébren . . .

De hogy felserkent, s a
Mámorból kitisztult:
Kebléről borzadva
Ellöké az ifjút;
Ki az? szólt remegve
Ki idejő orúl?
S halál leányának
Szerelmére szorul?!

Azután megállott
Merőn, mint a márvány
Révedez lelke
Az eseten járván;
Szemében még a kéj
Gyorsan hűlő lángja . . .
Míg szívét a halál
Zord fagya elállja.

S szólt: ki vissza-rántál
E bűnös világhoz:
Szerencsétlen ifjú!
Öntetted elátkoz . . .
Bennem a halállal
Ültél ma nász-éjet . . .
A fagyos menyasszony
Még ma eljön érted!

Míg beszélt a rabnő
Reszketeg jós ajkkal:
Elrohan a bíró . . .
Meghasadt a hajnal!
S mi nagy titkon történt
A siralmas lakban:
Örök által reggel
Véletlen kipattan.

Elfut a tett híre,
S a népség fellázad:
Halálát kívánja
Város bírójának!
A fagyos menyasszony
Hamar eljött érte:
Rabasszony vérével
Összefolvtt a vére.

A költő 200 éve, 1817 szeptember 28-án született.

Miskolc város fejező pallosai

IRTA ÉS 1906 ÁPRILIS 1-ÉN FELOLVASTA:
LESZIH ANDOR

Amióta Káin megölte Ábelt, mindig voltak, vannak és lesznek gonosz emberek a földön. Rabolnak, gyilkolnak, pusztítanak szenvedélyből, pénzvágyból; a jézusi élet csak ábránd, merész gondolkozású jó emberek álma s a mindennapi életben való tülekedésünk mozgató ereje az „én” jelszava: aki bírja, az marja. A kép minden korban ugyanaz; Káin mindig volt, kivétel legfeljebb csak ott van, ahol a büntetés ereje, szigora némiképp visszatartóztatta őket a büntett elkövetésétől. A rég elmúlt időkben természetesen ez a büntetés is nagyobb, szigorúbb volt, mint ma, mikor az Ítélező ember nem csak a merev paragrafusok helyes alkalmazását, de azt is szem előtt tartja, hogy a büntett elbírálásánál a bűnös lelki állapota, az ösztönző és sarkaló körülmények is mérlegelendők, s az enyhítő körülményeket feltétlenül respektálni kell. Előadásom célja a régi Ítékezés egyik érdekes eszközét, városunk fejező pallosait bemutatni, s azokról röviden a következőket elmondani:

Miskolc város, a többi középkori nagyobb városokhoz hasonlóan, saját hatáskörében ítélezési és pallosjoggal bírt. Erre két királyi privilégium is felhatalmazta. Az első Zsigmond (1387–1437) király adta 1395. évi október 2-án, Modoron kelt oklevelében.¹

A város kérelme folytán, annak hűségére való tekintettel, megengedi, hogy MISKOWCZ város a nyilvános tolvajokat, rablókat, ismert gonosztevőket határán belül elfoghatja, bilincsekbe verheti, kínozhatja, kerékbe törheti, szóval kivégezheti. A másik királyi levél II. Lajostól (1516–1529) származik, Budán 1519. június 16-án kelt², s teljesen hasonló jogokkal ruházta fel városunkat, melynek tanácsa Ítélezik most már a pallosjogban, s rendelkezik, hogy: „mások elrettentő példájára – a bűnösnek feje vétessék.

Középkori jogszokások szerint nemes embereket csak pallossal végezhettek ki; az a nagypecsétes pergamen, amire olyan végtelen büszke volt a magyar minden időkben, amit jobban, nagyobb szeretettel, nagyobb éberséggel megőrzött, mint akármilyen más javát, még a halálos Ítélet végrehajtásánál is bizonyos kedvezményben részesítette tulajdonosát; a magyar nemes ember fejét pallos csapta le, halálában is nemes, a többitől megkülönböztetett volt.

Az itt bemutatott, s városunk történetére nézve nagyon becses értékű pallosokat most a Borsod miskolci múzeum régiség-tára őrzi, s annak legnevezetesebb darabjait képezik.

¹ Szendrei János Miskolc város története, III., 71. lap, 45. sz.

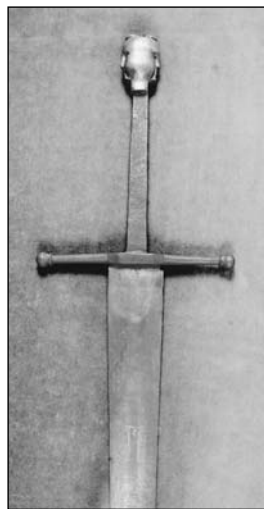
² Szendrei i. m. III., 162. lap, 103 szám.

A múzeum megalakulásáig a városházán őriztettek, s az 1899. évi október 10-iki közgyűlés határozata folytán adottak át múzeumunknak letétképen. A pallosok közül a keskenyebb pengéjű a régibb, ezt minden valószínűség szerint a pallosjog elnyerése után készítette, vagy szerezte be a város. Így írja ezt le Szendrei János, kiváló történetírónk is, Miskolc város története című munkájának legújabban kiadott kötetében³. Azonban mikor Szendrei a pallosokat tárgyalja, kizárólagosan csak II. Lajos 1519-iki privilégiumáról beszél. Így e pallos korát is a XVI. század elejére helyezi, holott városunk az első pallosjogot Zsigmond királytól nyerte 1395-ben, s a pallos - amint az alakja is mutatja - a XIV. század végéről vagy a XV. század első feléből származik.

Amint látni méltóztatnak, a pallos voltaképp nem más, mint egy széles pengéjű nagy kard. A középkorban ez az egyenes, nagy keresztvassal ellátott, széles pengéjű, kereszt alakú kardforma volt divatos, amely nyugatról származott el hozzánk, s a melyet, mint nehézkes fegyvert, csak később szorított ki a harcmezőről a könnyen kezelhető, vékony szablya, míg a pallos formájánál, széles pengéjénél, s két kézre fogható markolatánál fogva alkalmas volt a fejezésre, s alakját mindvégig megtartotta.

A régebbi pallos pengéje lent tompa hegyben végződik. Testén 24–25 cm-re, mintegy 1 cm-nyi széles vércsatorna van, s azon kívül két bevett jelkép. Az egyik lapján (a keresztvastól lefelé 15 cm-nyire) egy akasztófát jelképező jegy van a pengébe beverve, illetve arannyal beöntve (3,5 cm hosszú, 1 cm széles), a másik oldalon pedig, a keresztvastól lefelé (12,5 cm-nyire) egy (1,6 cm átmérőjű) kerék, benne három küllő, mely a keréketörést illusztrálja.

A keresztvas ott, a hol a pengét magába fogadja, hosszas nyolcszög-alakú (9 milliméter vastag, 5 cm széles, 18 milliméter átmérőjű), melyből két oldalt egy-egy nyolc oldalú pálcátag nyúlik ki, végén egy-egy gombbal. A keresztvas vasból készült. A markolat valamikor rovátkolt barna bőrral volt bevonva, Szendrei mikor leírta, még rajta volt, ma már csak a csupasz rozsdás vása van meg. A keresztvas egy bronz gombban végződik, illetve ez a bronz dísz, a vas végére van húzva, s a gomb tetején kilátszik a vasmarkolat vége, ahogy ott be van forrasztva. A pallos markolatgombja kétarcú Janus-fejet ábrázol, s igen érdekes, jellemző, stilizált középkori munka, két darabból lett összeforrasztva. A kövér arcú fejeken egyszerű stilizálásban van kialakítva a kerek homlok, a bevágásokkal jelzett szemek, a hosszú négyzetet mutató orr, a száj és az erős ajkak, amelyek az orr folytatásaként kiemelkedő, s az arc aljáig lefutó

Hóhér pallos. Egyenes sima lecsapott pengével, kétélű. Egyik lapjába tausírozott akasztó fa, másikon 3 küllős kerék. Gombban végződő egyenes keresztvassal. Markolatgombja kétarcú emberfej. A Miskolci Hermann Ottó Múzeum szíves engedélyével.

³ Szendrei i. m. II., 100-101. lap.

vonalszalagon vannak kiábrázolva. A fejtető lapos s a bronzanyag itt mintegy haj formájára kihajlik a fejre⁴.

Az egész pallos hossza 1 m. 1 cm
a penge hossza 79 cm
a penge szélessége fent 5 cm
a penge szélessége lent 4 cm
a keresztvas hossza 18 cm
a keresztvas gombja 1 cm
a markolatgomb 3,5 cm

Az, egész pallos, de különösen a formája azt mutatja, hogy a XV. század első felénél nem későbbi, ámbar Zsigmond király 1395-iki privilégiuma elég biztos időpontot nyújt a kormeghatározásra nézve, úgy, hogy azt a XIV. század legvégéről valónak is konstataálhatnánk.

A másik pallos szélesebb pengéjű, s a penge alul és felül is egyforma, vércsatorna nincsen rajta, s lent nem tompa hegyű, hanem éles, egyenes

négyszetben végződik. A keresztvas hosszú ovális alakú, vége 2–2, egymásnak fordított 8 oldalú, gúla alakú gombban végződik. A markolat sárgaréz láncszemekből készült sodronnyal van bevonva, s fent nagy sárgaréz gombra helyezett kisebb gombbal van ellátva.

Borsod vármegye Miskolc város nagy pallosa, 2 élű sima csapott végű pengével, keresztvas egyenes réz, gombos, markolat réz sodronyos, gömbös markolatgombbal, hüvelye fekete bőrrel bevont sima rézlemez saruverettel és bujtató pánttal szerelt. A Miskolci Hermann Ottó Múzeum szíves engedélyével.

A pallos hossza 1 méter
a markolat gombja 5,5 cm
a markolat vastagsága 4 cm
a keresztvas hossza 18 cm
a keresztvas szélessége 2,25 cm
a keresztvas gombja 1 cm
a penge hossza 77,5 cm
a penge szélessége 7, 25

⁴ Szendrei így írja le a pallost (III., 100–101. lap): „A tompa hegyű, sima, széles penge közepén egész végig széles vércsatorna fut. Keresztvása sárgarézből készült, egyenes és szintén egyszerű sima, csupán két végén van kis kerek gomb. A két kézre való markolat rovátkolt barna bőrrel bevont, s fent szintén sárgarézből öntött, kétarcú emberfőt ábrázoló gombban végződik, mely Janust, az éber őrködés római Istenét ábrázolja. A penge egyik lapjába akasztófa, a másikba kerék van sárgarézszel beverve. Az egész pallos hossza 1 méter és 1,5 cm, melyből a markolat 20,08 cm. A keresztvas 17,08 cm. hosszú, s a penge 5,02 cm. széles.” Szendrei közli a pallos rajzát is. (101. lap.)

A pallos még ma is nagyon éles. Tokja vastag fekete bőrből készült, lent és szájánál is 8,5 cm széles, csipkézett szélű, sárgaréz pánttal. Ennek a toknak hossza 81 cm, széle 9 cm. Ami a pallos korát illeti, ennek a megállapításánál most még biztos adatunk nincsen, a városi levéltár rendezésénél valószínűleg fel fog merülni valami adat, ami közelebről meghatározza a kort, amelyben készült. A formát Ítéelve, a XVII–XVIII. században készülhetett⁵.

A pallosokat a városházán őrizték, s a város vagyonáról felvett leltárakban több ízben előfordulnak. Így Szendrei könyvéből tudjuk, hogy egy 1689-iki jegyzékben, melyet Velezdi Mihály kincstartó vett fel, ott szerepel „az város pallosa”, egy 1718–19-ik leltárban⁶ pedig „magistratus részére való pallos” címen említetik.

A pallosjognak a középkori városokban jelvénye is volt, amelyet rendszeren a városházára tűztek ki, hogy erre a város lakóit szüntelenül figyelmeztessék. Így rendszeren egy kar volt, mely a pallost tartotta⁷, vagy mint Libetbányán⁸ egy pajzs⁹, melyen a pallos függött. Hogy nálunk volt-e ilyen jelvény, az bizonytalan, mert ránk nem maradt, s említés róla nincsen. A kivégzést a hóhér hajtotta végre, amint a régi írások említik - a város piacán, az avasi hóhérbástyán vagy az akasztó bérceken.

Hogymikor kikerkeztek ezek a pallosokkal, azoknak összeírása, kikutatása külön tanulmány körébe esik, de hogy elég sűrűn villant meg a pallos a miskolci hóhér kezében, s a városi tanács elég sokszor adott elrettentő példát a lakosságnak, azt a város történetéből tudjuk. A középkori törvények zordonsága, s a közvéleménynek gyakran a kegyetlenségig merev felfogásai közismeretesek. Káin pedig mindig volt, van és lesz e földön.

(Forrás: Balogh Bertalan szerk.: A Borsod-Miskolci közművelődési és múzeum egyesület 1905/6. évi évkönyve (Miskolc, 1906) I. RÉSZ Leszih Andor: Miskolc város fejező pallosai pp 93–98)

⁵ Csodálatos, hogy a Szendrei által közölt s a város vagyonáról felvett leltárakban mindig csak egy pallosról van említés téve, holott ezt az újabb másodikikat is a városházán őrizték, s innen került a múzeumba. Elveszett volna-e valamikor a régi? vagy az 1689. és 1718–19-ben, mikor a leltárakat felvették, még ez újabb nem készült el? Az is érdekes, hogy a megye pallosa (szintén a múzeumban) a ráragasztott régi felírtos cédula szerint „Borsod vármegye közép pallosa” nevet viselte, más megyei pallost pedig nem ismerünk, ez hasonlít alakjára nézve a városihoz, de kisebb Feltehető-e az a kérdés, hogy ez az újabb pallos voltaképp a megyei nagy pallos volt s csak úgy került a városházára, hol a város pallosaként őrizték.

⁶ 1689. V. 9 Szendrei i. m. II., 280; III., 535

⁷ Szendrei i. m. II., 627.

⁸ Czobor—Szalay: Magyarország történeti emlékei az 1896. évi ezredéves orsz. kiállításon, II., 258. lap és 294 ábra

⁹ Szendrei i. m. II., 101. lap.

ÜVEGES TAMÁS

„Emlékezetben még boldog vagyok!”¹

200 ÉVE SZÜLETETT TOMPA MIHÁLY LELKÉSZ-KÖLTŐ

Tompa Mihály és Borsod, illetve egészen pontosan a Hernád partja szorosan összefonódott egymással. A néhai lelkész-költő 1817. szeptember 28-án született Rimaszombaton. Ősei Borsod vármegyei nemesek voltak. Első ismert őse János, fia Mihály és István, I. Lipót királytól kapták 1665-ben a nemesi oklevelet. Az oklevelüket 1668-ban Ónodon hirdették ki.

Akárcsak barátai Petőfi vagy Arany, ő is a társadalom ún. mély rétegéből emelkedett ki, csak az ő útja nehezebb, nyomasztóbb volt, mint a másik két költőé. Apja részeges csizmadia volt, testvére (József) 1822-es születését követően pedig édesanyját is elveszítette. Az árva fiú

Üveges Tamás

akkor a nagyszülőkhöz került Igricibe, de a sorsa még rosszabbra fordult, hiszen a nagyszülők verték, agyondolgoztatták. 15 éves volt, amikor végre el tudott szabadulni az igrici pokolból, és Sárospatakra ment. Mivel magát kellett eltartania, hogy tanulhasson, szolgadiák lett. A tanulmányai alatt a módos diákokat, szolgálta ki, de ahhoz, hogy álma valóra váljon, és jogász legyen, nem volt elegendő anyagi alap a megalázó szolgálát. Nem volt más lehetőség tehát, mint a papi pálya. Kálvinista lelkész lett, félig-meddig hitetlenül.

A papi hivatás mellett házitanító, majd hamarosan országos hírvő költő lett, akit erősen megigézett a népdalok szépsége, formai természetessége és tisztasága, valamint a mondák és regék mitologikus világa. A költészet és politika kapcsán köt barátságot Petőfivel és Arannyal. Arany és Petőfi magával egyenrangúnak tartja a falusi pap gondolatvilágát, költészetét, így nem csoda, hogy egyszerre a forradalmat előkészítő költők között találja magát. Amikor Pestre látogat, ott a helye a Pilvax Kávéház asztalánál. A forradalom azonban betegen találja, Grafenbergben. Amikor azonban már úgy érzi, ereje visszaért, jelentkezett hadiszolgálatra, és táborig lelkész lett. A szabadságharc közben folyamatos aggodalmai és megingásai miatt barátsága Petőfivel megszűnt. Világos után ő is a megtorlás áldozata lett, és egy ideig börtönben is ült.

Tompa ellentéte Petőfivel némileg Aranyt is eltávolította az egykori baráttól, levelét, melyet Grafenbergben fogalmazott meg, válasza sem méltatta. A tragédiák sora azonban később megváltoztatja Arany álláspontját. Tompa 1849-ben Bejéről Kelemérre került lelkésznek, s még ebben az évben feleségül vette Soldos Emíliát. Egy esztendő-

¹ Tompa Mihály: Őszi képek

vel később megszületett Kálmán nevű fiuk, akit azonban 2 hónap után el is temettek. Fia halála után az is kiderült, hogy felesége gyógyíthatatlan beteg. Ebben az időben többször is foglalkoztatja az öngyilkosság gondolata. A nehéz időszakban azonban az egykori barát újra mellé áll. 1850 februárjában Arany levelet ír Tompának, amiben azt írja, „*kik megmaradtunk, csatlakozzunk szorosán egymáshoz*”. Ez a mondat volt Arany békejobbjá Tompa felé. Tompa június 12-ei válaszában ezt olvassuk, „*Mi minden nem történt azóta édes barátom... Tudod te is, tudom én is; érezzük és hallgassunk ... barátod voltam, mint vagyok s óhajtok az maradni.*”²

1851-ben új állomáshelyre került Hanvára³. Aranyhoz írott levelei eztán innen kelteződnek. A személyes találkozás lehetősége egyre inkább foglalkoztatja a két költőt. „*Hát nem nagy bosszúság-e az, hogy mi még nem látuk egymást... Ha egy faluban, vagy csak egy megyében laktánk is... Eljárnánk egymáshoz pipázni (nem hallottam senkitől, de úgy hiszem, te pipázol)*”⁴ A találkozás végül összejött, hiszen Tompa 1852-ben felke-rekedett és ellátogatott Nagykőrösre, ahol Arany tanítóskodott.

Tompa költészete az Aranyánál tett látogatást követően megváltozott, egyre árnyaltabb, a zenei hatásokkal átszőtt lett. Költészetét egyszerre jellemzi a remény és a reménytelenség. De a reményt valahogy sosem tudta pontosan megfogalmazni... Nem hisz a kiegyezésben, de más lehetőséget mégsem lát. Sanyarú gyermekkorának köszönhetően megmaradt betegségei, a sorscsapások gyorsan öregítik, még 50 éves sincs, mikor már aggastyánnak tudja magát. A halál 1868-ban 51 évesen ragadta el. Temetése nemzeti gyász volt.

Költői világának van egy sajátos, semmihez sem hasonlítható hangja, ez talán annak is köszönhető, hogy hagyományai a többséggel ellentétben nem a romantikához, hanem a szentimentalizmushoz fűzik. Elődeinek Kazinczyt és Bajzát tartotta. Mindig jobban szerette a természetet, mint a benne élő embert. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc bukása után több allegorikus versben mondta el a dicső, mégis vesztes magyar küzdelem történetét. „*A madár fiaihoz*” című költeménye, az egyik legszebb hazafias verse a magyar irodalomnak, amelyből az itthon maradás, az „itt élned, halnod kell” jelszava sugárzik átütő erővel.

*„A bokorban itt az ősi fészek,
Mely növelte könnyű szárnyatok;
Megpihenni most is abba tértek,
Bár a fellegek közt jártatok!
S most, hogy a szél összevissza tépte:
Ugy tennétek, mint az emberek?
Itthagynátok, idegent cserélve...
- Fiaim, csak énekeljétek!”⁵*

Másik ismert hazafias verse „*A gólyához*” című gyászvers. A művet az egész nemzet a saját bánatának kifejezéséként értelmezte. A hatalom pedig nem nézte jó szemmel

2 Sáfrán Györgyi 36.

3 ma Chanava (Szlovákia), Tornaaljától 6 km-re délre, a Sajó jobb partján fekszik

4 Sáfrán Györgyi 38

5 Tompa Mihály 261.

a falusi prédikátor sorait. Ezért és egyéb kéziratban terjedő verseiért házkutatást tartottak nála, írásait lefoglalták (jórészt sosem adták vissza), őt pedig letartóztatták 1852. július 6-án és a kassai haditörvényszék elé állították, és 6 hétig zaklatták, majd ügyét le nem zárva hazabocsátották, hogy majd 1853 februárjában ismét beidézhesék és 8 hétig, újra ott tartásák, végül 1853. április 3-án felmentsék.

*„Megenyhült a lég, vidul a határ,
S te újra itt vagy, jó gólyamadár!
Az ócska fészket megigazgatod,
Hogy ott kikölthesd pelyhes magzatod.*

*Csak vissza, vissza! Meg ne csaljanak
Csalárd napsugár és síró patak;
Csak vissza, vissza! Nincs itt kikelet,
Az élet fagyva van, s megdermedett.*

...

*Beszéld el, ah! hogy ... gyalázat reánk!
Nem elég, hogy mint tölgy, kivágatánk:
A kidült fában örlő szű lakik...
A honfi honfira vádaskodik.*

*Tetvért testvér, apát fiú elad...
Mégis, ne szóljon erről ajakad,
Nehogy ki távol sír e nemzetet:
Megutálni is kénytelen legyen!”⁶*

Hazafias versei mellett kevesebb figyelmet kaptak azon írásai, melyek az „*Olajág*”⁷ című kötetben láttak napvilágot. Ebben a könyvben, (melyet feleségének Soldos Emiliának ajánlott) elmékedések, imák, fohászok olvashatóak. Ezekben a versekben, tanításokban ott rejtőzik a gyógyítás, a lelkigondozás igénye, a lelkeszi hivatástudat.

*„Legyen nagyobb erőd a fájdalomnál!
Hajnal derül az éjből, bár setét,
Érezd a könyv s próbáltatás becsét;
Hidd: hogy atyád, hogy szán, szeret, ki dorgál.*

*Tűrj és remélj! Elmékedjél, imádkozz!
Hadd térjen a beteg lélek magához...
Így, ha követje ottfen megjelent,
S mint a Noé galambja vissza-szárnyal
Zöld olajág- s az ég jó válaszával:
Mit újra megnyersz: lelki béke, csend.”⁸*

⁶ Tompa Mihály 212.

⁷ 1867

⁸ <http://blog.xfree.hu/myblog.tvn?n=kkm&pid=217433>

Tompa Mihály lírájában olyan érzékenység, a részletek iránti érzék tapasztalható, amely a későbbi modern költőkre emlékeztet. Korai költeményeiben a népköltészet hatását fedezhetjük fel, a késeiben a hangulatok árnyaltságát, zenei hatását. A maga korában igazában a népi hangvételt szerették, kései versei, csak halála után váltak ismertebbé. Az a kérdés fölösleges, melyet úgy tennénk fel, hogy „mi lett volna, ha nem Petőfi és Arany kortársaként jelenik meg az irodalmi életben?”. A két baráthoz való mérése ugyancsak az. Amit tehetünk, hogy a fölösleges kérdések helyett leveszünk a polcra egy Tompa kötetet, és olvasása közben rájövünk, mekkora kincs is rejtőzik a 150-160 esztendő sorok között.

Felhasznált irodalom

Borsod-Abaúj-Zemplén megye hon- és népismerete / Miskolc, 2004.

PETRŐCZI ÉVA: Egy nemzetgyógyító lelkes-költő, Tompa Mihály / in.: [http://www.parokia.hu/v/egy-nemzetgyogyito -lelkesz-kolto-tompa-...](http://www.parokia.hu/v/egy-nemzetgyogyito-lelkesz-kolto-tompa-...)

SÁFRÁN GYÖRGYI: A levelező Arany János / Miskolc, 1999.

Tompa Mihály válogatott művei / Szépirodalmi könyvkiadó, Budapest, 1961.

<http://blog.xfree.hu/myblog.tvn?n=kkm&pid=217433>

GRÓF LAJOS

Krisztus igazi átélése fokozatos szellemi munka

JÓKAI ANNA EMLÉKEZETÉRE

Június 26-án búcsúztatták Jókai Anna Kossuth Nagydíjas író a Magyar Szentek templomában Budapesten. A nemzet művésze címmel kitüntetett író életének 85. évében, június 5-én halt meg. Az elmúlt években számtalanszor járt Miskolcon, több ízben mondott ünnepi beszédet a KÉSZ miskolci csoportjának rendezvényein is. Egy 2001-ben készült interjú részleteivel emlékezünk rá.

Jókai Anna

– *A töve és a gallya című kötetében van egy apokrif ima. Ez, ahogy az egész kötet, saját szavai szerint „vándorlás a kereszten”. Ebben az imában egy sor háromszor ismétlődik meg, olyan fontos: vegyék részt teljesen. Visszanézve egész életútjára, úgy látja, teljesen részt vett, teljes a kereszttútja?*

– Úgy gondolom, hogy nincs ma olyan ember, aki, ha visszatekint az életútjára, és megélt már egy bizonyos időt, ne találna olyan időszakot az életében, amit ma már kritikusan szemlél. Én nem tartozom azok közé, akik úgy érzik, hogy születésük percétől kezdve mindig tökéletesen azt az utat járták, amit kellett volna. Nagyon sokan vagyunk, akik ha visszatekintünk a fiatalkorunkra, abból sok mindent nem vállalunk. Ez nem azt jelenti, hogy öltünk, raboltunk, vagy bármi nagyon gonoszat tettünk volna, azonban a fiatalság természetes velejárója a türelmetlenség, időnként az önzés, a lényegtelen dolgok túlhangsúlyozása. De mindig volt bennem egy törekvés. Ameddig az eszmélésemet vissza tudom vezetni, a törekvés erős volt bennem, hogy úgy vegyék részt az életben, hogy annak az értelmét felismerjem.

– Amikor az apokrif imát írtam, a *vegyek részt teljesen* arra vonatkozott, hogy a szenvedésnek értelme van az életünkben. Ahogy egy másik esszémben írtam, a nyugati ember számára a szenvedés modortalanság, illetlenség, el kell titkolni. A keleti típusú ember, az egyfajta meditációra hajlamos keleti ember pedig szinte érdemként meghívja a szenvedést az életébe, sőt ki is provokálja. Én úgy gondolom, hogy a keresztyén ember okul a nyugat bűneiből, és abból a keleti mentalitásból is, ami már sok

újdonságot nem fog hozni ebben az új évezredben. Vagyis azt gondolja – és én is ezt gondolom –, hogy ha megérkezik az ember életében a szenvedés, ami elkerülhetetlen, akkor azt sem ünnepelni, sem elúzni nem kell, hanem úgy kell benne részt venni, hogy a nagy szakrális példa, a Jézus Krisztus-i szenvedés legyen az ember előtt. Ahogy Ő teljesen részt vett a szenvedésben – még hozzá megkülönbözteti az Ő szenvedését a miénktől, hogy minden bűn nélkül és önként vállalta –, annak mintegy visszfenyéként kellene az embernek a maga szenvedését beleélnie a világba.

– *A Perc-emberkéék dáridója című kötetből való a következő idézet, amit segítségül hívok. „Számomra az Isten és az ember... viszonya a legfőbb ihletforrás. Vallom, hogy nemcsak istenhívő, hanem istentudó is vagyok.” Hallatlan magabiztossággal jelenti ezt ki. Mit tud az Istenről? Mi ebből a legfontosabb?*

– A legfontosabb az az alaptudás, hogy a fizikai világon túl létezik a világnak egy más dimenziója. Ezt én olyan értelemben tudom – tehát nem úgy, hogy különféle bizonyítékokat soroljak fel rá –, ahogyan például tudom, hogy van cápa, holott sohasem láttam cápát, egész egyszerűen tudásom van róla – ugyanúgy tudom, anélkül, hogy ezt tapinthatóvá, láthatóvá akarnám rögzíteni, ennek a másik világnak a valóságát. Ezt hoztam magammal. Egyszerűen arról van szó, hogy amikor öt éves koromban kezdett nyiladozni az elmém és az énem felerősödött, mindig azt éreztem, hogy engem *hoztak* ide, ebbe a világba. Hogy *jöttem* ide, voltam valamilyen értelemben létező, a lelkem, a szellemem, és azóta is tudom, hogy a búcsú pillanata – bár nagyon nehéz pillanat ma már, amikor ennyire besűrűsödött az anyagba az ember –, de mégis, ez az egzisztencia, ami én voltam, tovább fog létezni és ítélet alatt áll. Tehát én ilyen értelemben nem hiszek a megsemmisítő halálban. Nem hiszek abban – és örömömre szolgál, hogy a tudomány néhány felfedezése ezt támasztja alá –, hogy a hit és a tudás ellentétben áll. Ez az egyik legnagyobb gondjuk a hívő embereknek, hogy sikerül velük elhiteni, hogy amit hisznek, az egy naiv, kezdetleges, elmaradott, primitív tudatnak a terméke, mert a tudomány ellentmond ennek. Nem mond ellent, csak sok mindent nem tud még, amit meg fog tudni a jövőben, és bizonyítékul fog szolgálni, hogy ami az evangéliumokból sugárzik, vagy a megelőző hitvilágból származik, az egy magasabb igazságon alapuló valóság.

– Soha nem felejttem el, talán harminc-nyolcvan éve hallottam, hogy amikor Einsteintől megkérdezték a halála előtt, mi az, ami még érdekli a világból – és azt várták, hogy valami felfedezésre váró kérdés foglalkoztatja a tudóst –, akkor ő azt mondta, hogy már csak egy dolog érdekli, vajon a Teremtőnek volt-e választása, amikor megteremtette az univerzumot. A nagy tudós is az alapkérdéshez jutott vissza...

– A hit és a tudás kapcsolatára számomra felfedezés-értékű az a bizonyos különbség, ami Lukács és Máté evangéliuma között van. Lukács evangéliumában a pásztorok, a szív emberei kapják meg a jelzést az angyal által és mennek el imádni a világban megjelent Szent Egzisztenciát. Ez a szív hangja. Nem kérdeznak, mennek, hisznek. Máté evangéliumában pedig a bölcsek, a világ királyai, a kor mágusai, az eszesek mennek. Őket nem az angyal szólítja, hanem saját maguk fedezik fel az égi konstellációból, a csillag állásából, hogy a Jel megérkezett. Mennek a tudás emberei... és találkoznak a bölcső körül. A szív és az ész. Az érzelem és az értelem. Mindannyian azt ajánlják fel,

amijük van... Nekem ez a példa. Azt írtam meg az egyik karácsonyi esszémben, hogy hiszem, a pásztorlelkű bölcseké a világ.

– Most mit látunk helyette? Látunk embereket, akik eszesek, de nem bölcsek, látunk egyszerű embereket, akik viszont félnék a tudástól. Én abban a kereszténységben hiszek, amelyikben nincs ellentét a tudásom és a hitem, az érzelmeim és az értelmem között.

– *Mi a fontos, ki a fontos az Ön számára az írásban. Az olvasó, vagy az eredmény? Úgy érzi, vissza kell igazolnia az Istennek, hogy jól sáfárkodott a kapott talentumokkal? Érez-e valami feladatot, küldetést az embertársai felé?*

– Amikor írok, amikor a folyamatban benne vagyok, akkor nem gondolok senkire és semmire azon kívül, amin éppen dolgozom. Nem lebeg előttem egy olvasó képe, akit meg kellene nyernem, sőt, a szó ilyen értelmében a feladat sem, hogy valamit bizonyítanom kellene, de arra ügyelek, hogy amit írok, az a belső meggyőződéssel teljesen egy legyen. A jó hír az Isten és az író között történik meg elsősorban, de számomra ez nem jelenti azt, hogy el tudnám hanyagolni azt az emberi világot, amelyben a mű elkezd az életét és hatni kezd. Tehát nekem fontos, amikor már készen van a mű, akkor rendkívül fontos annak az embernek az arca, a lelki habitusa, aki ezt a könyvet kézbe fogja venni. Mani, egy réges-régi misztikus bölcs mondta, hogy aki saját magának főz, az tiltott dolgot követ el. Vagyis nem keresni kell a közönségnek a kegyeit, hanem meg kell osztani vele azt, amit én kaptam vagy átszenvedtem, tapasztaltam. Nekem nagyon fontos az az emberi világ, amiben élek, hiszen Jézus Krisztusnak is fontos volt, akkor hogyan lenne nekünk is az, kis, esendő emberkéknél. Ezért nem érzem hitelesnek azt a hitéletet, amelyik elfordul a világtól. Hogy mit törődöm én azzal, mi van körülöttem... Ez az árnyékvilág és most megyek a mennyei boldogságba... Azt gondolom, hogy a legkisebb dologgal is törődni kell, különösen azzal, ami az embertársaimnak a sorsához fűződik. A keresztény ember nem közömbös és nem mehet el még a bűnösök mellett sem... Nem tudom, hogy ezt küldetésnek nevezik-e, mert ez egy nagy szó, ennek az értelmét eltorzították. Bizonyos álliberális szemlélet teljes mértékben tagadja a küldetésnek a jelentőségét. Minden embernek van egy megbízatása, amit magával hoz, amikor *leszületik* és ezt teljesíti. Nincs küldetés nélküli ember. Van, aki ezt felismeri és a maga rangján, a maga szintjén teljesíti, van aki elárulja, van aki letagadja és van, aki észre sem veszi. Én azt hiszem, kaptam valamit, hogy mennyit és hogyan, azt nem az én dolgom megítélni. Az én dolgom az, hogy a legnagyobb erőfeszítéssel, a legnagyobb bátorsággal próbáljam meg közvetíteni, ami rám van bízva. Ha ez küldetés, vállalom, de ez nem nagyképűség, nem jelenti azt, hogy elszakítom magam a többi embertől, és művészi göggel azt mondanám, én mindent tudok, gyertek utánam! Azt jelenti, hogy valamit tudok, nagyon keveset ahhoz, amennyit kellene, de engedjétek meg, hogy megosszam, s együttal tanuljak tőletek.

– *Egy idézetet olvasok fel. A Sudár Annával kapcsolatban mondta: „Magyar vagyok. fontos nekem ez a nemzet. Ide vetettek el. Ezen a nyelven, ebben a kultúrkörben... élek csak igazán. Felelősségem is van, nem hallgathatok. De ez a felelősségem arra is kiterjed, hogy... azt is sugalljam, hogyan lehet mégis – kinek, minek a nevében? –*

az oly sokszor, s oly különböző formában támadó, igazságtalannak tűnő szenvedést elviselni.” Nagy szó ez így, mégis kérem, beszéljen most a nemzet keresztútjáról.

– Számomra mindig érthetetlen, amikor indulatok csapnak össze olyan magától érteződő tény körül, hogy magyarok vagyunk. Nem tudom ezt megérteni. Nekem egyszerű és természetes dolog, ha hiszem és tudom, hogy a magasabb szellemi világunk célja volt velem, akkor azzal is célja volt, hogy milyen nemzetbe helyezett. Tehát nem véletlen, hogy magyarnak születtem. Nyilvánvalóan ezt a közösséget kell segítenem elsősorban. Számomra ez nincs ellentétben az istengyermekséggel. Ott érzem a hasadást, mikor hogy úgy mondjam, az isteni rendből, a bölcsességből kiszakadt, és azt nem is kereső emberek behelyettesítik Istent a nemzettel. Ezt azzal a viccszerű megállapítással tudnám alátámasztani, amit valaki mondott: „a hitemért még az Istenen is keresztülgázolok”. Ez egy olyan paradoxon, amikor valaki azt, hogy én magyar vagyok, úgy ejti ki, mintha azt is jelentené egyúttal, hogy a legtökéletesebb ember. Sajnos, vannak rossz és jó magyar emberek is. Nem lehet egy nemzetet sem bűnösnek, sem pedig egészében áldottnak kikiáltani. Elsősorban Isten gyermekei vagyunk, de nem Isten helyett kell működtetni a magyarságtudatunkat, hanem rangsorolni: fontos, hogy itt vagyok, hogy éppen ezt kell felvirágoztatnom, ezt kell szeretnem, mert van ennek a kis hazának is feladata.

– Ezzel nem tagadom, hogy a Grönlandon élő embernek is van. Az az övé. A miénk ez. És az egész együtt: a lelkes földgolyó, az élő organizáció, amit kétezer év óta áthat Krisztus szellemi teste. Azt hiszem, Szent Pálnál olvassuk, hogy minden tagnak megvan a maga feladata. Ez ugyanúgy vonatkozik a népekre is, a nemzetekre. Igen, én szeretem ezt a földet. Mindig középhelyzetben voltunk, kelet és nyugat között, felettünk csaptak össze a hullámok, nagyon sok történelmi szenvedésünk volt, szemben néhány szerencsés nemzettel. Azt gondolom, hogy példa- és mintanemzet lehetnénk a Kárpát-medencében, ha felismernénk azt a feladatunkat, hogy szenvedéseink, tapasztalataink okán valami újat kellene kimunkálni a világban. Ez nem az, amit mi régen szocializmusnak neveztünk, de nem is az, amit most kapitalizmusnak nevezünk. Mélységes hálával fogadom és egyetértek pápánknak (II. János Pálnak – *a szerk.*) azzal a kijelentésével, hogy sem a kapitalista önzés, sem pedig a keleti állkőzség nem fog a világ számára jót hozni. Mi pedig éltünk az egyikben és most belepottyantunk a másikba.

– El kéne indulnia a nemzetnek, amelyben mindannyian élünk, egy olyan úton, ami egy kicsit emelkedik a vízszintestől. Tehát próbáljunk egy kicsit feljebb is nézni, a kereszt felső szára emelkedni. Ez nemcsak a magyarság feladata, de miután mi magyarok vagyunk, itt a miénk elsősorban.

– A keresztút VIII. stációjában mondja Jézus a jeruzsálemi asszonyoknak: magatokat sirassátok. Miről szól ez a stáció?

– Azt hiszem, ez az a stáció, amit eddig a legkevésbé elemeztek a világ. Valójában ez a közösség vállalása a többi emberrel, annak a felismerése, hogy aki nem tudja, mi történik körülötte, igazából azt kell siratni. Ez a keresztút, ez a vállalás és a golyogtat

misztérium egyedülálló és soha meg nem ismételt. A Krisztus Jézus-i vég pontosan tudja, mire vállalkozott és mit kell megtennie, a körülötte lévő és ittmaradó világ azonban még nem tudja teljes egészében felfogni. Tehát van sírnivalója, mert a mélyebb értelmét nem érti. Én megkockáztatom azt, hogy kétezer évvel a golgotai misztérium után se tudja igazán a világ, hogy mi történt. Nagyon egyetértek azzal, amit talán Bodenschweig mondott, hogy Krisztus nem a múltunkként van mögöttünk, hanem a jövőnként előttünk. Krisztus igazi átélése fokozatos szellemi munka. Nagyon sok esetben megmerevedett a kép, van min sírni a világnak. Tehát én azt gondolom, a mélyebb megértésre szólítja fel az elkövetkezendő évezredek Krisztus, hogy meg kell értenünk, mi történt ott.

– Számomra rendkívül fontos az a mondat, amikor azt mondja Krisztus a tanítványoknak, hogy még sok mondanivalóm van, de nem vagytok hozzá elég erősek, vagy elég érettek. Ez egy alapmondat. Azt jelenti, hogy a kinyilatkoztatás folyamatosan tart és még sokáig fog tartani. De ez egy folyamat, és addig van min sírni annak, aki föl sem fogja, mi történik vele. Úgy sétál keresztül az életen, mintha ez lampionos kerti ünnepély, vagy pedig munkatábor lenne, tehát nem érzi a dolgok jelentőségét, és a halálában sem lehet róla mást felírni, mint hogy éltem, ettem, ittam, szeretkeztem, meghaltam. Ezeknek az embereknek van min sírniuk.

– Krisztus keresztútja azért nem sírnivaló, mert egy mentőakció történt meg a föld és a földön élő emberek érdekében. Egy olyan misztérium, amit ma csak megközelíthet az ember, de nem tudja még a tudatával felfogni, hogy mi történt és hogy történt.

– *Ezek után talán elindulhatunk a keresztúton. Már ide tartozik a getszemáni óra. Amikor az ember ismeri a sorsát, megrendül, félelem fogja el, „vérrel verejtékezik”. Amikor úgy érzi, elhagyta az Isten. Ismeri ennek az órának a rémségeit?*

– Hogyne. Ezt a valamit, ezt az órát minden olyan lélek ismeri, aki szenvedélyesen akar közeledni az Istenhez. *Keresztelő Szent János* ezt a lélek sötét éjszakájának nevezi. *Avilai Szent Teréz* elmondja, milyen szörnyű, amikor pillanatnyilag bezárul a kapu, ami Istenhez vezet, milyen mélységekbe kerül az ember. *Hamvas Béla* beszél erről a rettenetről, amikor kiürül körülötte a világ. Ezt ma úgy fogalmazzák meg – van egy klinikai szakkifejezése –, hogy az ember életébe betör a szorongás, a pánikbetegség és a depresszió. Klinikai jelenséggé vált az emberek életében a magány-, a félelem-, a bizonytalanságérzet. Ha nem is tudják, ki hagyta el őket, de mindenképpen úgy érzik, hogy kiestek egy védelmező, szerető ölből, és nincs körülöttük semmi. A szeretet hiánya, a kemény, borzasztó, jeges hidegség megüli a világot. Ezt azért nem kell szégyellni, és ezen keresztül kell menni, mert ha az isteni lény emberbőrbe szorulva, zsugorodva megérezte a kételynek, az elgyöngülésnek a rettenetét, akkor hogyne érezné meg a kicsi ember!

– Amikor a legmélyebbre esik az ember a saját lelkében, akkor gondolhat arra, hogy ezt már Krisztus is átélte. Bizony ez így van, hogy a tanítványok, a barátok általában alszanak. Ez egyedülletet jelent, de azt gondolom, a próbatétel ezzel az úttal jár. Minél közelebb jön az Isten valakihez, annál erősebben kísérti meg az ördög, mert annak az a lélek értékes, amelyik az Istené.

– Természetesen az én életemnek is megvoltak a keserves mélypontjai. A Ne féljetek című regényemben – szétosztva egy férfinak és egy nőnek – érzékletesen le is írtam, hogy milyen, amikor az ember besüpped a sötétségbe és milyen csodálatos a fény, amikor mintegy megerősödvé és magasabbra kelve jön ki ebből. Aki kibírja a szenvedést, az utána mindig több lesz és erősebb. Csak szenvedésből született a földön nagy dolog. Én mindig úgy érzem, hogy a legnagyobb elhagyatottságban, Isten segítségével, de végül is önerőből leküzdöm azt a valamit és fényre jutok. Ez nagyon fontos dolog, a lelki edzettség. Nemcsak a testünket kell tornáztatni, hanem a szellemünket és a lelkünket is.

– Néha tényleg úgy érzem, hogy sír az Isten, és mi nem vagyunk még elég erősek és elég magasak ahhoz, hogy letöröljük a könnyeit. De én hiszek abban, hogy az atyai ölből lefűződött emberiség, ami most a lázadó kamasz állapotában van, vissza fog térni, már felnőttként, az Atya támaszára. Én ezt érzem, hogy a teremtés várja az embertől, hogy nőjél már fel hozzám. Képmásodat valóban hasonlítsd hozzám! A teremtés utolsó napja olyan értelemben nincs befejezve, hogy még nincs kész az ember. Még sok mindent kell tudni, megtanulnia, hogy oda eljusson.

– *Ismeri az árulást, az elárultatás érzését?*

– Ó, igen. Ez az egyik legfájdalmasabb élményem. Nem szándékosan, rosszakarattól, de engem elég sokszor elárultak. Ezek az árulások mindig olyan irányból jöttek, ahol a bizalom bennem a legtökéletesebb volt, tehát általában nem közömbös emberek követték el, hanem olyanok, akik rajongóból váltak árulóvá. Ez egy érdekes dolog. Anélkül, hogy hasonlítanám a magam kis ügyeit a Jézus Krisztus-i elárultatáshoz, érdekes, hogy ott is a tanítványok köréből jött az áruló, nem egy római katona árulta el. Az életünkben is így látjuk, hogy igazán elárulni azt lehet, aki a legközelebb áll hozzánk, és a legnagyobb árulónk is az lehet. Így válik sebezhetővé és kiszolgáltatottá az ember. Persze, nekem magamnak is vannak e téren régi vétkeim.

– *Az elmúlt negyven év története az árulások sorozata. Ami nem személyes árulás volt, hanem a tágabb környezet, az elvek, a magyarság elárulása, azt hogy élte meg?*

– Nem tudom, hogy saját érdemből-e, de soha nem voltam becsapott ember. Annak idején kérdezték tőlem, hogy éltem meg, hogy a fényes szelek nemzedéke, a nagy érzelmek végül negatívba fordultak? Mondtam, hogy sehogy, én nem voltam ebben benne, mindig nagyon erős volt bennem a szkepszis. Egy pillanatra sem tudtam elhinni '45 után, hogy ez a szovjet fennhatóságú diktatúra jó lenne Magyarországnak. Tehát nem vagyok becsapott nemzedék tagja, amely aztán kiábrándult. Én nem voltam beleábrándulva sem. Láttam, hogy sokszor egy tál lencséért hogyan árulják el az ügyeket. A napi politikába sohasem bonyolódtam bele, de világosan láttam, meg is írtam a Napok című regényemben, bizonyos értelemben a Ne féljetekben is, hogyan történnek a nagy árulások, éppen egy csapaton belül. Számomra borzalmas volt, amikor állítólagos kommunista állítólagos kommunistát végzett ki. Elárulták egymást, ami mutatta, hogy már maga az eszme sem lehet jó. Sok embert látok fontos helyzetben, pozícióban, döntési szituációban, akiről úgy gondolom, hogy bűnös és vétkes abban, ami annak idején történt és nem kér bocsánatot. Sőt! Kihasznlja a le-

hetőségeket, és talán még magasabban van, mint volt. Érdeemes megnézni, hogyan lett Magyarországon – tisztelet a kivételnek –, egy nagyon erős, milliárdos, tőkés réteg. Kikből, mikből és hogyan. Nem a semmiből és nem véletlenül. Nyilván elárulták – ha hittek abban –, hogy az egyszerű munkásemberért kell élni, azzal, amikor hirtelen milliommossá váltak, egy mai, divatos kifejezéssel élve, „lenyúlták” mindazt a vagyont, aminek a nemzet életét kellett volna gyarapítania.

– *Állt-e Pilátus előtt? Volt olyan helyzetben, amikor úgy érezte, itt csak veszíteni lehet? Csalódott-e emberekben, közelálló társakban, akik Péterként megtagadták?*

– Attól még megkímélt az életem, hogy Pilátus előtt álljak. Olyan helyzetben még nem voltam, hogy azt éreztem volna, teljesen reménytelen a magam igazát bebizonyítani. De a csalódást az emberekben – ezt már érintettük, amikor az árulásról beszélünk – sokszor megélttem. S mindig akkor, amikor a legnyitottabb volt a szívem. Abban nem lehet csalódnai, akit távol tartunk magunktól. Csalódnai abban lehet, akiben teljes mértékig megbízunk. Barátban, kollégában. Nagyon sokszor csalódtam – itt az egy is sok –, de arra mindig vigyázok, hogy még ilyen esetben se legyen harag a szívemben, hanem inkább szomorúság. Időnként keresem magamban a hibát, hogy vajon én mivel járulhattam hozzá? Mert az könnyen meglehet, hogy a másik emberben egészen másképpen él a megsejt történet...

– *Ismeri-e az isteni és az emberi irgalmat? Találkozott-e már Círenei Simonokkal és Veronikákkal?*

– Hiszek abban, hogy Isten utánunk nyúlása emberi közvetítőkkal történik. Nekem sok olyan emberem van, aki talán nem is gondolt arra, föl sem ötlött benne, hogy Isten nevében cselekszik, de jó volt hozzám, az életemnek olyan szakaszában, amikor egy jó szóért körülgyalogoltam volna a Gellérthegyet. Voltak ilyen emberek. Ahogy árulóim voltak, úgy voltak segítőim is.

– Azt az igényt, hogy irgalmas legyek, magamon belül ott tapasztalom, mikor valakinek az életére ítéletet kellene mondanom. Az nem irgalom, ha mindig mindenkinek a szemébe vágjuk, hogy kicsoda. Az irgalom az, amikor fel tudjuk mérni és fel tudjuk fogni, hogy milyen mértékig segít a másik életébe való beavatkozás. Ez egy nagy kísértés, mert az író különösen hajlamos arra, hogy megítélje a másik embert és ezt az ítéletét szereti is hirdetni. Én ezt megtartom az írásra.

– *A keresztút utolsó stációi szomorúak, lehangolóak. Jézust keresztre feszítik, meghal, majd eltemetik. Ezért – talán az utóbbi században? – gyakran hozzátesszik a tizenhét stációhoz a tizenötödiket, a feltámadásról. A reményről.*

– Remény nélkül nem tudom elképzelni az emberi életet. Miután író vagyok, elősörban írásban szoktam kifejezni magam. Éppen az elején említett apokrif imák között van egy olyan, amiben a születő üdvözléséről és a halott búcsúztatásáról beszélek. Az ennek a lényege, hogy minden bölcső koporsó és minden koporsó bölcső. Tehát a születés és a halál egymás természetes velejárói. Én nem tudok úgy ránézni egy újszülöttre, hogy ne lássam benne a majdani embert, aki el fog innen menni. Érdekes, a saját gyerekeimmel, unokáimmal is így vagyok, elképzelem, hogy amikor

én már régen nem leszek, milyenek lesznek öregembernek. Ugyanakkor a halál élményénél is mindig érzem a megrendülést, a szabaduláseményt. Aki a halála előtt ráébred a saját önnön létére, igazi Én-jére, annak a halál pillanata is könnyebb, és az a találkozás, ami utána végbemegy, sokkal tudatosabb. Én úgy gondolom, hogy már itt fel kell támadni a lelkünknek.

– *Ahogy egy idézettel kezdtem, azzal is fejezem be. Ez a Perc-emberekéből való. „A várakozás az adventé, a lehetőséget a megtestesülés adja, a keresés a kereszttúton zajlik, és pünkösöd a neve a találkozásnak.” Elérkezett a pünkösödig?*

– Ezt egyetlen ember se mondhatja ki. Senki nem tudja, hogy milyen mértékben értette, közelítette meg, vagy részesült ebben. Nagyon félek az olyan emberektől, akik azt mondják, ők találkoztak Jézus Krisztussal. Azt gondolom, hitem és tudásom szerint, hogy van ez a valami, közelít felém és én közelíték hozzá. A pünkösöd számomra azt jelenti, hogy a szellememben át tudom élni azt a hatalmas valóságot, ami innen, az anyagi világból kivezet. Úgy gondolom, nagyon sok mindennek kell még belül, az emberben megtörténnie, hogy kimondhassa: „már nem én élek, hanem Krisztus él bennem”. Ez az emberiségnek a legnagyobb reménye. Addig is marad az alázat és a bizalom, hogy ha eljön az ideje, meg is fog történni.

– *Ez a pünkösöd, ez a találkozás nem kezdődhet azzal – most regénye címét idézem, Ne féljetelek –, hogy nem fél az ember?*

– Azzal kezdődik, hogy az ember fél. Keresztülmegy minden olyan természetes emberi félelmen, ami ma egy érzékeny, nyitott lelket fogadhat a világban. Meg kell ismerni a félelmet. Meg kell mártóznia benne, le kell gyúrni, egészen odáig, amíg az ember kimondhatja, már nem félek. Ez nagy, küzdelmekkel teli útnak a vége. Amikor a Ne féljetelek írtam, szinte ujjongva fedeztem fel újra, hogy az Ószövetségben és az Újszövetségben is az embertörténet minden jelentős fordulatánál megjelenik ez az isteni szó, a biztatás szava. Ez vezet el odáig, hogy az ember vállalja a sorsát és ne úgy fogja fel az életből való távozását, mint ahogy néhányan hirdetik, hogy ó, ez semmi, csak átruccanak egy másik világba, könnyedén... Nem, a halál nehéz a ma emberének, mert a kapu szűkebb lett, nehezebb átpréselni magunkat. Nagyon nehéz pillanatot, de hitem és vágyam szerint megélhető úgy, hogy a halál pillanata a legmagasabb legyen az ember életében, ahhoz képest, amivel ide érkezett. Ezért mondom azt, hogy ne féljünk, mert ismerem a félelmet, keresztülmentem rajta és valószínű, hogy – mint mindannyiunkra – még további tusakodások várnak.

– Van a világnak oka, van rendeltetése, és ezen belül az embernek is. És nincs vége a világnak, még egy új ezredévben sem! Velünk a legnagyobb ígéret – hosszú-hosszú távon érvényesen –: „Én veletek vagyok a világ végezetéig.”

DOMINIK DUKA OP

Példaképe az asszonyok eljövendő generációinak

Az egyik legjelentősebb Árpád-házi királynő szentté avatásának évfordulójára emlékezünk itt Sárospatakon, a magyar nemzet egyik legjelentősebb és legismertebb leányára. Úgy szólunk erről a településről, mint születésének helyéről, bár Pozsony is magáénak érzi őt. Néhány dolog Szent Erzsébet életéből ismeretlen és csak nehezen felfogható számkra, de a lényegre rekonstruálni tudjuk a korszak ismeretéből, és cselekedeteit képesek vagyunk megérteni.

Keresztény civilizációnk eredetének századában született, vagy, ahogy mai szekularizált társadalmunkban említik, a nyugati civilizációnk kezdetének századában, mely nemcsak a nyugati, de a déli féltekén is megjelenik, s valamennyi kontinensen is elterjed. Ami a két fogalmat, a kereszténységet, illetve a mi nyugati civilizációnkat összeköti, az a „mi” névmás. A katedrálisok, egyetemek évszázadáról van szó, arról az évszázadról, amely *Jeruzsálem, Athén és Róma* szimbiózisát alkotta meg. Ebben a három névben nyilvánul meg a hit, amiről a könyvek könyve, a *Biblia, az ókori filozófia és a római jog* tanúskodnak. Jelenkori társadalmunk nemcsak elidegenedik ettől a három alappillértől, hanem nyilvánosan többször el is utasította azokat.

Egyedül csak „az említett városok által körbezárt háromszögben” lehetséges, hogy történelmünket és azt a válságot megértsük, amiben most vagyunk. Az életfelfogásunk ma megbotránkozik a katedrálisok hideg kövein és Arisztotelész igényes dialektikáján. Ezért utasítja el a hitet, az értelmet és a természetjogot. Az eredmény a relativizmus, az erkölcsi válság, és az iskolai képzés felbomlasztása. Johann Amos Comenius, aki éppen itt írta pedagógiai munkáit, az *Orbis pictus* és a *Schola ludus*, szintén nem örülne ennek. Az átalakulások korszakában élünk, és lassan kialakul egy új civilizáció, amit főként a technika fejlődése, a hatalmas és mindent elárasztó információáramlás idéz elő. Ez mind dezorientációt és rezignációt okoz bennünk.

Mit üzen nekünk Szent Erzsébet, az a fiatal nő, inkább leány, aki a 13. század egyik alakítója volt? Feltételezéseink szerint 1207-ben itt, Sárospatakon született, II. András magyar király és felesége Andechs-i Gertrúd leányaként. Ez az időszak Barbarossa Frigyes uralkodásának időszaka, amikor Csehországban Přemysl I. Ottokár uralkodott,

Dominik Duka OP

Csehországi Szent Ágnes apja, és mindenekelőtt ez a IV. Lateráni Zsinat időpontja. Erzsébet 1221-ben ment férjhez IV. Lajoshoz, Thüringia tartományi grófjához. Férje 1227-ben, keresztes hadjáratban halt meg, ami Erzsébet számára mély, életre szóló megrázkódtatás volt. Ahogy a legendában lejegyeztetett: „*Most számomra az egész világ, minden gazdagság és minden esély meghalt.*” Elűzetése és az örökségből való kitagadása vezeti Erzsébetet arra, hogy életét Istennek szentelje a ferences rend szabályai szerint. 1231-ben, életének 24. esztendejében hal meg és három év múlva szentté avatják.

Hitének mély szellemi nagysága vezet minket az igaz szeretet és a felebaráti szeretet elismerésére. A hit, a kereső értelem – nemcsak az érzelmek és élmények – képezik a korabeli társadalom erkölcsi életének alapját, és ennek köszönhetjük alapvető értékrendünket. A hit, a remény és a szeretet hatja át ezt az értékrendet, az egységes elfogadottságot, a mértéket, az igazságosságot és a bátorságot, és ez az értékrendszer együtt formálta a 13. század konkrét alakjainak jellemét. A korszak legnagyobb zsinata, az 1215-ös IV. Lateráni Zsinat nem papírok és ülések által valósult meg, hanem túlnyomórészt olyan személyiségek által, mint Szent Erzsébet.

A teológusok, a szentek, mint például Nagy Szent Albert, Szent Bonaventura, Aquinói Szent Tamás, vagy Duns Scotus Szent János, az egyetemek és katedrálisok férfiúi felismerték, hogy az ész és a szív összeegyeztethető. Olyan csodálatra méltó rendszert építettek fel, ahol a tudomány életre kelt, amely figyelembe veszi az erkölcsöt, és képes arra, hogy lelkesedéssel kövesse és tisztelje Isten nyomát a teljes teremtésben. Megteremtették azt a szellemiséget, mely a múlttal azonos lesz, és a jelent túlszárnyalja. Még ma is megcsodáljuk a katedrálisokat éppúgy, mint az egyetemek szellemi örökségét.

Szent Erzsébet a nők azon világához tartozik, akik közösen alakították ezt a korszakot. Azokhoz a misztikusokhoz, a szellemi élet tanítónőihez, akik Helfta ciszterkolostorában egyetemi mesterek: Hakeborni Szent Mechtild, Nagy Szent Gertrúd, Magdeburgi Szent Mechtild. Ők mind szellemi befolyásukkal uralták a társadalom spiritualitását. Az ő munkásságuk nemcsak Thomas von Štítné cseh gondolkodót, IV. Károly kortársát ejtették bámolatba, hanem Edith Steint, másképpen Szent Teresia Benedictát is, a 20. századi filozófust. E gondolkodó szerzetesnővérek mellett áll, rózsafüzerként vagy női litániaként az Árpád-házból származó Szent Erzsébet, aki mindnyájukat megelőzte visszhangjával és szentté avatásával.

Figyeljük meg ezt a névsort: Árpád-házi Sziléziai Szent Hedvig (nagynéni), Árpád-házi Csehországi Szent Ágnes (unokatestvér), Árpád-házi Szent Margit (unokahúg), Árpád-házi Lengyelországi Szent Kinga (unokahúg), Árpád-házi Magyarországi Boldog Erzsébet (nem tévedek, egy távoli unokahúgról van szó III. András király lányáról). Mit mutat ezeknek a nőknek a sorsa? A nő a középkorban képezte magát, akár korunk asszonya, és életbölcösségre törekedett. A családról való gondoskodás semmiképp nem szigetelte el őket a társadalomtól és a műveltségre való törekvésüktől. Nemcsak a jótékonsági és szociális gondoskodásról van szó, hanem az ország vezetéséről is azokban a pillanatokban, amikor az szükségés volt. Ez az értelem Szent Erzsébet tevékenységének is: elhagyja gyermekeit, nemcsak a szerzetesi élet szeszélyének a ked-

véért, hanem özvegyként – akitől mindent elvettek – gondoskodik létfenntartásukról és képzésükéről. Mondhatjuk, hogy ösztönző hatással volt kortársaira, és példaképévé vált az asszonyok eljövendő generációinak, amit a Szent Erzsébet Nővéreinek Kongregációja is megerősít.

Felmerül bennem a kérdés, hogy e hosszú sor mögött Szent István királyt kelle keresnünk, akinek szellemi és politikai örökségéből mindezek az asszonyok kinöttek? Nem hagyhatom említés nélkül Szent Adalbert prágai püspököt, elődömet sem. Ő volt az, aki részt vett a tanácskozásokon III. Ottó császárral és II. Szilveszter pápával. Ez a triumvirátus fektette le a II. századi Európa térképének alapjait, ezek a férfiak vették fel a *Corpus Christianorum*nak nevezett Európába a három szellemi és politikai központot, Gnieznót, Esztergomot és Prágát. Három királyság, három prímási székhely alapozták meg így a *szellem világa és a kormányzati technika közötti kooperáció* modelljét. Mindkét világnak az *embereket* kell szolgálnia. Emlékezzünk Szent István fiának szánt intelmére, amit a breviáriumban a névnapján olvasunk.

Az „*antemurale christianorum*” nemcsak egy védőfal a külső ellenség ellen, hanem szoros közösség is, amelyben az igazság és szeretet szövetsége érvényre jutott. Ez szükségszerűen emlékeztet bennünket Szent II. János Pál pápára és enciklikáira. Itt arra az emberre emlékezünk, akinek a kommunista diktatúra ígája alóli szabadulást köszönhetjük. Ez mindnyájunkat kötelez arra, hogy mindig óvjuk azt a szabadságot, amelyben biztosítva van számunkra a tér az igazságban és szeretetben való élethez.

Erre kötelez bennünket a 20. század nagy szellemi tekintélyeinek hagyatéka is, akikhez országaink bíborosai, prímásai is tartoztak: Mindszenty József, Stefan Wyszyński lengyel, Josef Beran cseh vagy Boldog Aloysius Stepinac horvát érsek.

Visegrád szimbóluma Szent Erzsébet évszázadából nőtt ki, nemcsak politikai jelkép, hanem egy szellemi feladat is, mely összeköt bennünket. Mi nemcsak szegény érkezők vagyunk az európai nemzetek közösségébe, mi együtt alkottuk Európát és együtt védelmeztük. Az 1956-os magyar forradalomnak a politikai és vallási szabadságért éppúgy, mint a szuverenitásért folytatott harcnak a hangját egész Európában tiszteletben kell tartani, ahogy azt az egykori cseh külügyminiszter Schwarzenberg herceg mondta.

Ez mindenekelőtt akkor érvényes, amikor fenyegetve érezzük magunkat szabadságunkban, és nemcsak a külső veszély miatt, hanem elsősorban a közösségen belüli szolidaritás és szubszidiaritás elnyomásában. Ezek azok az elvek, melyek a mi nyugati keresztény civilizációnkból és kultúránkból származnak, melyek nélkül lehetetlen kontinensünk és nemzeteink jövőjét folytatnunk.

Védelmet a magyar nemzetet és az egész, általunk felépített európai közösséget Szent Erzsébetnek és az Árpád-ház összes megnevezett szentjének közbenjárása!

Köszönjük, mert elvitathatatlan a magyar állam állandó és különleges szerepe Európa II. évezredének történelmében. Ámen.

(Sárospatakon június 5-én, Szent Erzsébet ünnepén hangzott el)

PAPP ANDRÁS

Az 1938-as budapesti XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus görögkatolikus eseményei I.

„Nagy örömmel értesültünk tavaly, a Fülöp-szigeteken, Cebu Cityben tartott 51. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus záróünnepségén arról, hogy Ferenc pápa a következő világgongresszus színhelyéül Budapestet jelölte ki. Felidézünk az 1938-as budapesti Eucharisztikus Világgongresszus emlékét. Az a nagyszerű ünneplés hazánkban és külföldön is maradandó lelki élményt jelentett. Kifejezte és Isten kegyelmével hatékonyan előmozdította a megértést, a cselekvő szeretetet, a hitet és a Gondviselésbe vetett bizalmat.”¹

Így kezdődik a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus (NEK) elnöksége és a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele, mellyel meghirdetik a 2020-ban Budapesten tartandó 52. kongresszust.

Papp András

Az 1938-as emlékének felidézése most irányuljon a görög katolikus események felé!

Az Előkészítő Főbizottság 14 bizottsága készítette elő a nagy eseményt. A dr. Breyer István győri püspök és dr. Czapi Gyula pápai prelátus vezette Hitbuzgalmi bizottságon belül Keleti albizottság alakult. Ennek elnöke dr. Szántay-Szémán István pápai prelátus (alul, balra), a Miskolci Apostoli

Exarchátus általános helynöke volt,

az alelnök és egyben ügyvezető igazgató pedig dr. Krajnyák Gábor tb. kanonok (alul, jobbra), budapesti parókus.²

Az albizottság első ülését 1938. január 15-én, Miskolcon tartotta, melyen részt vett Melles Géza és Mihalovich Sándor

¹ <http://www.iec2020.hu/1/az-52-nemzetkozi-eucharisztikus-kongresszus-meghirdetese/>

² A XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus emlékkönyve, Budapest 1938.

nyíregyházi kanonokok, Legeza József orosi esperes, Schirilla Szólon Andor miskolci esperes, Kozma János hittanár és Zapotoczky Igor Konstantin konzultor. Már ezen az előkészítő ülésen összeállították a liturgikus események tervezetét. Főeseményként a Hősök terére gondolták el szombat (május 28.) reggel 8 órakor a keleti főpapak liturgiáját³.

A jegyzőkönyvre Czapik prelátus a következőket reagálta: *„A Hősök terén tartandó görög szertartású misétől tekintsünk el. Döntő ok ebben épp ennek a misének méltó és egyben reprezentáló megtartása. A Hősök terének megtöltésére minimum kétszázezer ember szükséges. Ennyit szombaton 8 órára összehoznunk képtelenség... A reprezentációs misére a Szent István Bazilikát, mint Budapest legelső és legelőkelőbb templomát állítanánk be. Minthogy a Kongresszus fő templomi ájtatossága itt lesz, innen indulnak ki a menetek és a templomok közül ez lesz az egyetlen, amely a bíborosok részére külön baldachinos trónussal el lesz látva. Befogadóképessége nagy és ezt már meg tudjuk tölteni... Hangsúlyozom azonban, hogy a 8 órai időpont nem alkalmas, feltétlenül 9 órára kell tennünk.”*⁴

A Nyíregyházán február 9.-én megtartott második ülésen a korábbiak mellett jelen van Sereghy László kanonok, Bubnó Andor esperes, valamint Jöcsák Máté OSBM máriapócsi házfőnök, amikor a szertartások felelőseit is kijelölték, meghatározták a keleti püspökök, papság és asszisztencia ruházatát. A Főbizottság egyetértésével Calavassy athéni püspököt kéri fel a reprezentatív liturgián pontifikáló főpapaknak. A résztvevő papság bevonása szükséges, ezért fel kell mérni, kik lesznek jelen. Dr. Papp György hajdúdorogi püspöki fogalmazót jelölik ki szertartásmesternek, az ő feladata az asszisztenciáról gondoskodni. Nehézséget jelent az énekkar biztosítása, valamint a szöveg és dallam összehangolása. A görög nyelvű liturgián ugyanis a nálunk nem használatos görög dallam idegen volna. Ennek kidolgozását Krajnyák Gáborra bízzák. Külön templomokat jelölnek ki a saját nyelvű liturgiák tartására, úgymint a magyar, ósláv, román, görög, káld és szír nyelvűek számára. Ahol lehet, szervezzék meg a görög szertartás szerinti áldoztatást, a gyóntatásban pedig természetesen részt vállalnak a görögkatolikus papok is⁵.

A kongresszus keleti egyházat érintő kérdéseinek megbeszélésére a központi rendezőbizottság székházában február 23-án került sor. Ennek résztvevői: Zsembery István (Actio Catholica) az értekezlet elnöke, Huszár Károly egykori miniszterelnök (A.C.), P. Bangha Béla S.J., Czapik Gyula a hitbuzgalmi szakosztály ügyvezető elnöke, Mihalovics Zsigmond A.C. igazgató; Szántay-Szémán István prelátus, Melles Géza kanonok, Krajnyák Gábor parókus és Kozma János albizottsági jegyző. A döntések és tennivalók a következők:

- A reprezentatív görög szertartású mise május 28-án de. 9-kor a bazilikában lesz. (A végleges programban ez módosult: május 27. péntek 9.30.)

³ Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Parókia irattára, 1938. évi idegen dokumentumok, szám nélkül, I/15 jkv jelzéssel.

⁴ Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Parókia irattára, 1938. évi idegen dokumentumok, szám nélkül, Cz II. levele jelzéssel.

⁵ Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Parókia irattára, 1938. évi idegen dokumentumok, szám nélkül, II/9 jkv jelzéssel.

- A pápai külön követet (XI. Pius pápa államtitkárát, Pacelli bíborost, a későbbi XII. Piust küldte legátusnak, teljes jogú képviselőjének Budapestre) a rendező bizottság a reprezentatív görög misére meghívja, megjelenése nem garantálható.
- Calavassy athéni püspök (jobbra) részére a hivatalos meghívást dr. Serédi Jusztinián bíboros-hercegprímás fogja eszközölni.
- Az énekszolgálatért Krajnyák Gábor a felelős. Minden szükséges intézkedést tegyen meg. A nyelv: görög, a ki-
ejtési mód: reuchlián (az újjöröghöz közelálló egyházi olvasásmód).
- Az értekezlet közölni fogja az albizottsággal a jelentkező keleti egyházfők neveit, illetve azt, hogy honnan s mily rítusú főpapok és papok jönnek a kongresszusra. Az uniós nemzetközi gyűlésen hatperces beszédek legyenek. A program összeállításáról az albizottság gondoskodik. Minden előadó a saját nyelvén beszél⁶.

Szántay-Szémán albizottsági elnök levelére Calavassy György athéni püspök, Görögország görög szertartású katolikus exarchája nagyon hamar reagál: *„A levelet megkapva sietek válaszolni, hogy a kongresszus alkalmából valóban szándékom van Budapestre menni, s nagyon megtisztelve és boldognak érzem magam, hogy görög szertartású főpapi mise pontifikálására szóló meghívást intéznek hozzám. Készséggel igyekszem az Önök kívánságának eleget tenni. Rómán át szándékozom oda utazni, hová különféle egyházi ügyek szólítanak, s ezért kénytelen leszek már április közepe táján elindulni. A szertartáshoz szükséges minden ornátust viszek és követhetjük a római Liturgiakon előírásait a főpapi liturgiákra vonatkozó néhány kis részlet külön megbeszélésével. Ehhez elegendő lesz néhány óra is egy-két nappal a szertartás előtt a helyszínen a koncelebránsokkal együtt. Nagyon örülök, ha lesz egy diakónusuk, mert az enyémnek nincs meg a körülményeknek megfelelő erős hangja. Ha Önöknek nem volna ilyen, vihetnénk egyet a római görög kolégiumból. Egyetlen akadály utamat illetően az a törvényes rendelkezés, mely nem engedi meg Görögországból pénz kivételét pénzünk védelme érdekében. De tudok kivételes lehetőségekről, s bízom benne, hogy nekem is sikerül ez alkalommal ezeket igénybe vennem. Minden valószínűség szerint ez a körülmény abban is akadályozni fog, hogy kíséretet vigyek magammal.”⁷*

Czapik Gyula ügyvezető elnöknek Szántay-Szémán helynök már ennek a megérkezett levélnek a hírével írja levelét az előrehaladott szervezésről. Sürgeti a hivatalosan jelentkezett keleti püspökök, papok listáját; jelzi, hogy a magyar görög katolikus eucharisztikus gyűlés programja hamarosan elkészül; emellett a pápáról is közöl egy érdekes hírt: *„Éppen ma vettem Rómából azt az értesítést, hogy a keleti szertartású mise*

⁶ Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Parókia irattára, 1938. évi idegen dokumentumok, szám nélkül, budapesti jkv II/23 jelzéssel.

⁷ Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Parókia irattára, 1938. évi idegen dokumentumok, szám nélkül, Calavassy válasza jelzéssel.

reprezentatív bemutatása és a vele kapcsolatos keleti nap megrendezése Őszentségének leg-személyesebb óhajtása, melyet ezentúl minden eucharisztikus kongresszuson megtartani kíván. Ez is sarkal bennünket a feladat mennél tökéletesebb formában való megoldására annál is inkább, mert a Keleti Kongregáció meg van nyugodva abban, hogy a megrendezés jó kezekben van, tehát sikeres is lesz.”⁸

A papság öltözködése nagyon fontos kérdés volt. A liturgikus öltözet egyértelműen adott, viszont gondolni kellett a körmenetekre, nyilvános gyűlésekre és a pápai legá-tus fogadására. Az alsó papság öltözéke a kolobion volt: külön vállrészes bokáig érő szticháron aranyszínű paszománnyal szegélyezve, fehér övvel átkötve, mely elől az epitachelion alatt csattal van összefogva.

A dignitáriusok, azaz kitüntetett papság (pápai kitüntetés a pápai tb. káplánoktól fölfelé, nem pápai kitüntetés a tb. kanonoktól fölfelé) ruhája a tribonion volt: felon módjára szabott, bő redőkben omló sötétlila színű palást az epitrachlion felett, a hát közepén a miseruhákénál valamivel kisebb keresztel. A püspökök a szokott módon mandiászban jelentek meg.⁹

A görögkatolikus szertartások időpontja és beosztása a zarándokcsoportok szerve-zésével együtt alakul. Krajnyák Gábor bőven kap feladatot, hiszen ő van Budapes-ten. A március végi tervek szerint a Rózsák terei parókiális templomban az első nap reggelén lenne szentmise az államrendőrség, honvédség, vámőrség, minden fegyve-res alakulat fővárosban állomásozó alakulatának görögkatolikus tagjai részére, hogy együttesen járulhassanak szentáldozáshoz. Papp Antal érsek miséjének időpontját úgy szeretnék meghatározni, hogy a zarándokvonatok beérkezésével összhangban legyen: ide irányíthatók a záhonyi, nyíradonyi, vásárosnaményi, mátészalkai, sátoraljaújhe-lyi, bódvavendégi, hidasnémeti-szerencsi, ózdi, valamint miskolci vonatokkal érkező zarándokok. A hajdúdorogi székeskáptalan külön szentmisét végez. A felvidéki zarán-

⁸ Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Parókia irattára, 1938. évi idegen dokumentumok, szám nélkül, Válasz Cz-nak III/10 jelzéssel.

⁹ Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Parókia irattára, 1938. évi idegen dokumentumok, szám nélkül, Papság kongresszusi öltözködése jelzéssel.

dokoknak legyen külön ószláv nyelvű mise. A legfontosabb pedig a bazilikába tervezett reprezentatív görög nyelvű mise. Ez a beosztás a véglegeshez képest időközben még négyszer változik¹⁰.

Papp Antal, a Miskolci Apostoli Adminisztratúra érseke körlevélben foglalja össze a papság és hívek részére a tudnivalókat:

- Minden kongresszusra utazó, gyóntatási joghatósággal rendelkező pap más egyházmegyék területén is gyóntathatnak a kongresszus végéig.
- A papok a misézés beosztása végett jelentkezzenek a Kongresszus Központi Irodájánál.
- Az előírt öltözet mellett minden pap gondoskodjon antimenzionról, csillagkeresztről, áldoztató kanálkáról, kehelykendőről, úgyszintén ministránsról is(!).
- A kongresszusra utazó híveket a könnyebb mozgatás céljából csoportokra osszák be és minden csoport számára alkalmas világi egyént jelöljenek ki csoportvezetőnek.
- A különvonatok résztvevői a templomból processzióban induljanak az állomásra.
- A vonaton utazás alatt a hívek ájtatosságához legyenek előimádkozók és énekvezetők¹¹.

¹⁰ Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Parókia irattára, 1938. évi idegen dokumentumok, szám nélkül, Kralnyákkal való megállapodás IV/5 jelzéssel.

¹¹ Miskolci Apostoli Adminisztratúra körlevele, 496/1938. szám.

KORONKAI ZOLTÁN SJ

Boldogság és keresztt

Ebben a tanévben a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium és Kollégium tanárai és a szülők számára tartott lelki gyakorlaton és a lelki napokon a boldogság témáját jártuk körül. Abból kiindulva, hogy Isten boldogságra teremett bennünket – ahogy a katekizmus is mondja, az ember „fogantatása pillanatától örök boldogságra rendelt lény” (KÉK 1703) – elmékedtünk a boldogság befogadásának útjairól. Ide tartozik a hála, a megbocsátás, az Istennel való kapcsolat, az emberi kapcsolatok, és testünk is. A nagybőjtben a boldogság és a keresztt volt a témánk. Lehet-e nehézségek, szenvedések között is valahogy boldognak lenni, és ha igen, miképp?

Koronkai Zoltán SJ

AZ ÉLET ÁRNYÉKOS OLDALA

Talán ismerős az alábbi helyzetek valamelyike:

- *Nem sikerült, amit elterveztem. Olyan terhessé vált az, amit korábban pedig lelkesen, örömmel végeztem – most szürke, megerőltető az egész, tiszta favágás.*
- *Nehéz felkelnem, olyan megerőltető nap mint nap bemennem az osztályomba.*
- *Nagy a munkahelyi stressz, csak a pörgés, nincs megállás, annyi a feladat, és úgy érzem, nem érem magam utol soha, átcsapnak felettem a hullámok, hogyan fogom bírni?*
- *Csalódtam valakiben.*
- *Elveszítettem a munkahelyem, mihez kezdjek most?*
- *Nem úgy működik már a testem, mint korábban, én is öregszem? Nehezebben tudok felmenni az emeletre, hol itt fáj, hol ott fáj, hol ez a baj hol az...*
- *Beteg vagyok, a dolog sokkal súlyosabb, mint gondoltam, talán az egész életmódomat át kell alakítanom mostantól?*
- *Elhagytak, soha nem tudtam volna elképzelni, hogy ilyet tesz majd velem, egyedül maradtam.*
- *Anyám hosszú évek óta beteg, alkoholista. Már gyerekkorom óta nekem kellett segítenem őt. Nem tudja kifejezni a szeretetét irántam. Miért ilyen az anyám? Miért nincs nekem „normális” anyám, mint mindenki másnak!*

– *Apám leépülőben van, teljesen demens, pelenkázni kell, olyan nehéz látnom, meg sem ismer...*

– *Meghalt az, aki a legfontosabb ember volt számomra. El sem tudtam képzelni az életemet nélküle.*

Neked melyik rezonál? Mi lenne a te mondatod? Sorolhatnánk tovább ezeket az élethelyzeteket. Széles a paletta: az egészen egyszerű nehézségektől, „nem szeretem” helyzetektől a nagyon komoly életkrízist hozó, lényünk mélyéig megrázó szenvedésekig. Felmerül bennünk a kérdés, lehet-e az ember boldog ilyen helyzetekben? Nem szükségszerű, hogy a nehéz élethelyzet, a veszteség, a fájdalom automatikusan a boldogságunk elvesztését is jelenti?

A MEGPRÓBÁLTALÁSOK HATÁSAI

Ha megfigyeljük, hogy emberek miképp élik meg a „nem szeretem” helyzeteket, vagy a komoly szenvedéseket, kiderül, hogy igen eltérő módon válaszolnak az élet nehézségeire. Vannak, akik számunkra elképesztő terheket hordoznak viszonylag derűsen, és vannak, akik nem túl jelentősnek tűnő probléma miatt is összeomlanak, akár az életüket is eldobják.

Ha azt nézzük, hogy egy komolyabb megpróbáltatás miképp hat emberekre, alapvetően négyféle lefolyást különböztethetünk meg.

Van olyan, hogy egy trauma, vagy komolyabb szenvedés megtöri az embert, belecscsen a megpróbáltatásba, minden életkedvét, energiáját elveszti. Gyakran megtörténik, főleg idős embereknél, hogy a házastárs elvesztése után ők is hamarosan meghalnak.

Ennél valamivel jobb, amikor túléli az ember a megpróbáltatást, de már sosem lesz a régi. Alacsonyabb szinten működik, életkedve meg sem közelíti a korábbiakat, gyakran valamilyen lelki betegség (pl. depresszió) is tartós marad.

Leggyakrabban az történik, hogy egy átmeneti hullámvölgy után, lassan, fokozatosan visszanyeri az ember a korábbi képességeit, életenergiáját, boldogságszintjét.

Furcsa, de létezik egy negyedik foratókönyv is, mégpedig az, hogy a megpróbáltatást követő hullámvölgy után az illető nem csak visszanyeri az eredeti képességeit, életörömét, hanem még jobban is lesz, mint bármikor korábban. Kibontakozik, új képességeket sajátít el, felszabadultabb, boldogabb lesz. A szakirodalom poszttraumatikus növekedésnek (PTG) nevezi a jelenséget. Itt igaz a mondás: *„Ami nem öl meg, az megerősít”* (Nietzsche). Az emberi lény igen nagy csodája, hogy nem pusztán a külső körülmények határoznak meg minket, hanem hatalmas terei vannak a belső szabadságnak, és olykor a legnehezebb helyzetekből is valami jó tud születni.

Vajon min múlik az, miképpen reagálunk a szenvedésekre? Mit tehetünk, hogy ne törjön meg bennünket a teher? Mit tehetünk azért, hogy az élet nehézségeiből megerősödve kerüljünk ki? Most néhány olyan gondolat, szempont, gyakorlat következik, ami ezt segítheti.

A SZENVEDÉS AZ ÉLET RÉSZE

Korunk egyik sajátossága, hogy a másokról alkotott képünk jelentős mértékben az interneten keresztül alakul ki. Ha a Facebook-oldalak megosztásait nézzük, akkor többnyire boldog embereket látunk. Szeretjük a legjobb arcunkat megmutatni, a lehető legelőnyösebb fotónk a profilképünk, megosztjuk, ha láttunk valami érdekeset, szépet, mi minden jó történt velünk. Ebből könnyen az a benyomásunk alakul ki, hogy mindenki milyen boldog. Mások gondjairól, belső küzdelmeiről ugyanakkor keveset tudunk. Saját küzdelmeinkkel, csalódásainkkal viszont nap, mint nap találkozunk, így az a benyomásunk támadhat, hogy „mindenki olyan boldog, csak pont nekem vannak gondjaim.” Kultúránkra valahogy jellemző az, hogy a szenvedésről csak távolról értesülünk, igaz, akkor meg hatalmas dóziszban a katasztrófa híradók révén (megölték, felrobbant, lezuhant stb.). A közvetlen családtagjaink szenvedésén kívül viszont szinte elszigeteltek vagyunk, minden emberi szenvedéstől. Ha bajunk van, inkább rejtegetjük, elbújunk vele. Gyakran talán szégyelljük is. Mintha az lenne az ethosz, hogy ha szenvedsz, akkor veled van a baj, valamit nem jól csinálsz. Maga a szenvedés pusztá ténye is elmarasztaló valósággá válhat. A szenvedés mintha nem lenne benne a világképben, mintha nem szabadna léteznie. Így teljesen egyedül maradhatunk a szenvedés tapasztalatával, gyakran azzal a nyomasztó tudattal, hogy csak nekem van valami bajom.

Létezik természetes félelem a nehézségektől, ugyanakkor, mintha egyre elterjedtebb lenne a törekvés, hogy kizárjunk mindenfajta küzdelmet, szenvedést az életünkéből. Ha ezek feltűnnek a láthatáron, akkor hajlamosak vagyunk kilépni kapcsolatokból, szakmai elköteleződésekből. A szenvedés pusztá megjelenése sokak számára annak jele, hogy nem a megfelelő helyen vannak. Hány párkapcsolati, hivatásbeli törés mögött van ilyen döntés: a megküzdés helyett a kilépést választják. Ugyanez a motiváció figyelhető meg sokszor ott is, amikor valaki bele sem megy mélyebb kapcsolatba, komolyabb elköteleződésbe. A csalódástól, a megsebződéstől való félelem komoly visszatartó erő tud lenni. Ennek persze megvan a következménye, ahogy Kelly McGonigal könyvében olvashatjuk: *„Minél célirányosabban próbálja valaki maximalizálni az élvezetet és elkerülni a fájdalmat, annál nagyobb valószínűséggel állít elő a maga számára egy mélység, értelem és közösség nélküli életet”* (A stressz napos oldala 114. o.). Csakhogy az ilyen felületes életből éppen az hiányzik, ami boldoggá teheti az embert.

Az emberiség kulturális és vallási örökségében nagyon egyértelmű és közös a megállapítás, hogy az emberi élethez hozzátartozik a szenvedés. Gondolhatunk Buddha első alaptanítására, hogy „az élet szenvedés.” Bár ezzel így nem tudunk maradéktalanul egyetérteni, mégis tartalmaz egy nagyon fontos igazságot: nincs ember, aki nem szenved, vagy nem fog szenvedni. Ha saját hagyományainkat, a Biblia vagy az egyháztörténelem legnagyobb hőseit nézzük, nincs egy sem, akit csak sikerek öveztek volna. A legfőbb keresztény példakép, Jézus földi életét a kereszten, kínok között fejezte be. Nem ígérte sosem, hogy követői nem fognak szenvedni, sőt épp ellenkezőleg: *„Ha valaki nem hordozza a maga keresztyét, és nem jön utánam, az nem lehet az én tanítványom”* (Lk 14,27).

A nehézségek és a szenvedés szerves részei az emberi életnek, ennek elfogadása, magunkévá tétele mégis komolyan hozzájárulhat a boldogságunkhoz. A tapasztalat azt mutatja, hogy „*azok az emberek, akik megértik, hogy a szenvedés mindenki osztályrésze, boldogabbak, ellenállóbbak és elégedettebbek az élettel*” (Kelly McGonigal 200. o.), szemben azokkal, akik azt gondolják, hogy csak pont ők szenvednek annyit.

„...ha valaki nem hordozza a maga kereszjtét...”
– *Lk 14,27*

A HOZZÁÁLLÁS MEGTALÁLÁSA

A nehézségek, melyekkel az élet szembeesít, alapvetően két csoportba oszthatók. Vannak olyan gondok, amelyek megszüntetésében aktív szerepünk van, és vannak olyanok, melyeken nem tudunk változtatni. Minden élőlény alapvető és természetes reakciója, hogy igyekszik elkerülni a fájdalmat. Maga a fájdalomérzet, vagy a harag érzése is arra szolgál, hogy aktivitásra serkentsen a baj megszüntetése érdekében. Egy iskolai kudarc szomorúsága motiváció lehet, hogy komolyabban tanuljon az ember. Egy munkahelyi konfliktus megtaníthat, hogy kiálljak magamért. Egy egészségügyi panasz ösztökélhet arra, hogy orvoshoz forduljak vele. Ugyanakkor van számos olyan dolog, amelyre nincs semmi, vagy szinte semmi befolyásunk; ilyen a gyász, hozzátartozóink betegsége, a világ állapota. Ha a fejem tetejére álllok, akkor sem tudom lényegesen megváltoztatni magát a helyzetet. Nem vagyok csodadoktor, halottakat sem tudok feltámasztani. Mégis van szabadságom: elfogadni a tényt és értelmezni azt. Vannak emberek, akik rengeteg energiát ölnek abba, hogy dacoljanak a lehetetlennel. Szidják a rendszert, a kormányt, a világot, állandóan dühöngnek olyan dolgokon, amelyeket nem tudnak érdemben megváltoztatni.

Fontos annak felismerése, hogy az adott nehézségre miképp érdemes reagálnom. Egy közismert imádság jól megfogalmazza ezt: „*Istenem, adj lelki békét, annak elfogadására, amin változtatni nem tudok, bátorságot, hogy változtassak, amin tudok, és bölcsességet, hogy felismerjem a különbséget*”. Ez persze időigényes folyamat. Magának Jézusnak is időbe és sok imájába telt, hogy felismerje, és elfogadjá a keresztet. „Ha lehetséges múltjék el ez a kehely, de ne az én akaratom legyen, hanem a tiéd” – imádkozik. Emberi természete normális: nem akar szenvedni, nem is leli örömét a szenvedésben. Jézusnál is megfigyelhető a folyamat, ahogy elfogadjá a végső szenvedést. Tudja, előre hirdeti a tanítványoknak, hogy szenvedni fog, de a getszemáni kertben mégis vérrel verejtékezve, agonizálva mond igent a rá váró szenvedésre. Erősek a Zsidókhoz írt levél szavai „*Ó, testi mivoltának napjaiban imáit és könyörgéseit nagy*

kiáltással és könnyhullatással bemutatta annak, aki megszabadíthatta őt a haláltól; és meghallgatást is nyert hódolatáért. Bár Isten Fia volt, engedelmisséget tanult abból, amit elszenvedett” (Zsid 5,7–8). A küldetését – az emberiség megváltását, az Atya szeretetének közvetítését – nem tudja megvalósítani a szenvedés nélkül. Ez a szeretet olyan, hogy szereti azokat is, akik kínozzák, és az életére törnek. Ebben a bűnnel sebzett világban nem lehet a szeretetről tanúságot tenni szenvedés nélkül, ezért öleli át Jézus a keresztet. Nem elveszik az életét, hanem maga adja oda (vö. Jn 10,18). Jézus tehát szabadon igent mond a szenvedésre, nem mert a szenvedés önmagában érték lenne, hanem mert a küldetése elkerülhetetlen részeként ismeri fel.

Nekünk is segít, ha el tudjuk fogadni a megváltoztathatatlant, ki tudjuk mondani rá az igent. Erre egy példa Walter Ciszek SJ jezsuita atya története, aki 23 évet töltött a Szovjetunióban különböző kényszermunkatáborokban. Az volt a filozófiája, hogy bármilyen élethelyzetbe is került, úgy tekintett rá, hogy éppen akkor ez Isten akarata az ő számára. Az Atya kezéből fogadta el. Ez van, most ez a feladatom, ebből kell kihozni valami jót. Energiáit nem arra fecsérelte, hogy eltolja magától a megváltoztathatatlant, hanem arra fordította, hogy kihozza belőle a legjobbat, amit csak lehetett. Kicsiben és nagyban is ez vezette. Abszurdnak tűnk, de eljutott oda, hogy ott akart lenni, Istentől kapott küldetésnek élte meg a bányában való munkát és a többi kihívást. (Ciszek atya nagyon inspiráló önéletrajzi vallomása nemrég jelent meg a Jezsuita Kiadónál Az Úr vezetett engem címmel.

MEGÉLNI AZ ÉRZELMEKET

A hozzáállás megtalálása, vagy a szenvedések elfogadása persze nem megy egyik percről a másikra, hanem időt és küzdelmet igényel. Ezt látjuk még Jézusnál is. Ha neki, Isten Fiának is időre volt szüksége, hiszen valóságos ember is volt, miért gondolom, hogy nekem azonnal kell, hogy ez sikerüljön? Ha ő küzdött, akkor miért gondolom, hogy ennek simán kellene mennie? Szükség van türelemre önmagunk felé is. Ezen az úton egy lényeges és nem megkerülhető lépés az érzelmek megengedése és megélése. Megélni a fájdalmat, megengedni, hogy rosszul érezzük magunkat. Legalább belül elismerni, hogy fáj, hogy olyan mintha fejbe vágta volna, ideges, izgatott, feszült, stresszes, zavartodott vagyok. A szomorú, dühös, elkeseredett, csalódott érzéseknek mind helye van.

Nem segít, ha ezt a fázist át akarjuk ugrani. Vannak, akik a hit eszméjével igyekeznek elnyomni a negatív érzéseket, mintha a kereszténység egy folyamatos „*keep smiling*” lelkületet követelne. Nem lehet probléma, nem lehetsz szomorú, ha mégis, akkor nem vagy jó keresztény, akkor nincs elég hited stb. Különösen bizonyos kisegyházakban terjedt el ez a felfogás. Pedig, megesett, hogy Jézus maga is szomorú volt, és nem is kicsit: „*Szomorú az én lelkem mindhalálíg*” – mondja a tanítványainak az utolsó éjszakán. Ha Ő lehetett szomorú, ha ő sírhatott, akkor nekünk sem kell elnyomni ezeket az érzéseket.

Megfigyelték egyébként, hogy a negatív érzések pusztán elnyomása nem igazán segít. Például amikor erős stresszt él át az ember, akkor sokkal hatásosabb elismerni, hogy

idegesek vagyunk, mint azt mondogatni magunknak, hogy „nyugodt vagyok, nyugodt vagyok”. Az ember, aki elismeri, hogy feszült és ideges, de ezeket a jeleket úgy értelmezi, mint szervezetének normális reakcióját és nagyobb teljesítményt lehetővé tevő impulzusát, általában jobban teljesít, mint az, aki csak lenyugtatni próbálja magát, úgy, hogy letagadja saját érzelmi állapotát: „nem vagyok ideges”. Nyilván a legrosszabb megoldás, ha azt mondogatjuk, hogy „jaj, de ideges vagyok, biztos le fogok blokkolni.” Ez önbeteljesítő jóslattá is válhat. (vö. Kelly McGonigal könyve a stresszről.)

Az érzelmek megélésének egy nagyon hasznos eszköze tud lenni a naplózás is. Segít az érzelmek kezelésében, ha leírjuk, hogy mit éltünk át, milyen érzéseink, gondolataink vannak. Amikor valaki néhány oldalon keresztül megfogalmazza mindezt, utána gyakran sokkal higgadtabban, világosabban tudja értékelni az adott helyzetet, és jobban is látja, hogy mit kellene cselekednie.

AZ ÉRZÉSEK KIFEJEZÉSE ÉS MEGOSZTÁSA

Az emberi szenvedés egyik legnyomasztóbb oldala a magány, amikor egyedül maradunk a nehézségeinkkel. Ezen valamelyest enyhít az a tudat, hogy a szenvedés egyetemes valóság, nem csak én szenvedek. Ennél még sokkal nagyobb segítség, ha van valakim, akinek el tudom mondani, hogy mi zajlik bennem, olyan valaki, aki figyelemmel és együttérzéssel tud meghallgatni. Szokták mondani, hogy a „megosztott fájdalom, fél fájdalom”, és ebben van némi igazság. Magának Jézusnak is fontos volt, hogy a tanítványai mellette legyenek a legnehezebb órában: „*Maradjatok itt, és virraszatok velem.*” Szüksége volt az emberi támaszra is.

Igen mély emberi vágy tehát a közösség, a bensőséges kapcsolatok utáni vágyunk, ami még intenzívebb tud lenni a nehéz élethelyzetekben. Mindennek biológiai alapja is van, hiszen stresszes helyzetben olyan hormonok szabadulnak fel a testünkben (pl. oxitocin), amelyek a kapcsolódást, a másikkal való közeledést ösztönzik. (vö. Kelly McGonigal). Traumás állapotban tehát a testünk is azt mondja, hogy „keress társakat, menj oda valakibe”.

Ha van valaki, aki meghallgat minket, az több szempontból is segít. Egyrészt, kimondva tudatosulnak érzelmeink, ezzel létrejön bizonyos távolságvétel, már nem teljesen borítanak el az érzések. Másrészt, megerősítően hat, ha együttérzést tapasztalunk a másik részéről. Szakkifejezéssel élve, a másik ember validálja, vagyis érvényesíti érzéseinket. Mégsem vagyok teljesen hülye, szabad így éreznem, szabad így lennie... Egy meghallgató társ pusztán jelenléte megerősít, azt üzeni, hogy bármi is történt, mégsem dőlt össze teljesen a világ.

Nagyon gyakran a lelki gondozói, pszichológusi, pszichoterápiás, sőt a lelkipásztori segítségnyújtás is ezen a mély emberi tapasztalaton alapul: a figyelmes, szeretetteljes melléállás, meghallgatás önmagában is gyógyító erejű.

Megfigyelhetjük, hogy katasztrófahelyzetekben is, pl. a veronai szörnyű buszbalesetet követően az első segítség, amit adnak, az a túlélők melletti figyelmes, szeretetteljes jelenlét. Nem kell okosakat mondani, csak jelen lenni a másik mellett. Tulajdon-

képpen minden szeretetteljes emberi kapcsolat fájdalomcsillapítóként (is) működik. Mindenfajta megküzdésben különös segítséget nyújt a sorstárs közösség támogatása. Találkozni azokkal, akik maguk is hasonló tapasztalaton mentek keresztül, akikkel olykor sokkal mélyebben közösségben tudunk lenni, mint akár a saját családdal, mert félszavakból is értik, érzik, hogy min megyünk keresztül. Akik előtt nem kell szégyelleni a gyengeségünket, megvallhatjuk a kudarcainkat. Nagy jelentősége van ezért a katonák között is a „bajtársi” közösségnek, vagy azonos betegségben, problémákkal küzdő emberek rendszeres találkozásának. A közösség pozitív erejére épülnek a különböző csoportterápiák és a függőségekkel harcolók anonim csoportjai (pl. anonim alkoholisták, szerencsejátékosok, szexfüggők).

Ezzel szemben micsoda kontraszt, amikor az embernek nincs lehetősége, hogy elmondja, ami vele történt, amikor hallgatni kell az elszenvedett veszteségekről. Gondolhatunk a történelmi traumákra, a front, a fogolytáborok, vagy koncentrációs táborok élményeire, a tömeges megerőszakolások áldozataira, amikor az átélt borzalmakra a több évtizedes parancsolt némaság rakódott. Hasonló rejtett seb társadalmunkban az elmúlt évtizedek több millió abortusza. Az idő mindent megold mondás itt nem érvényes. Az idő, a feledés önmagában még nem old meg mindent. A fel nem dolgozott sebek, a ki nem mondott fájdalmak tovább élnek, és romboló módon hatnak tovább. A gyermekkori szexuális és egyéb bántalmazások hosszú távú súlyos negatív következményei is ezt bizonyítják. A tabuk által elfojtott trauma tovább él és rombol. A hallgatásba bele lehet betegedni, és bele is betegedtek sokan. A magyar társadalom erősen pesszimista hajlama, jelentősen gyökerezik a fel nem dolgozott traumák valóságában.

DE MÉGSEM KELL VÉG NÉLKÜL PANASZKODNI

Az érzelmek megosztása nem keverendő össze a vég nélküli panaszkodással. Olafson Placid bencés atya hosszú éveket töltött a Gulágon, ahol fő feladatának vallotta, hogy segítse a társait a túlélésben. Megfogalmazta a túlélés négy alapszabályát, ahol az első így szól: „A szenvedést nem szabad dramatizálni. Attól csak gyengébb leszek, márpedig a szenvedés elviselésére minden energiámra szükségem van. Mi ezt úgy csináltuk, hogy nem engedték, hogy valaki is elkezdjen panaszkodni. Ha valaki elkezdett panaszkodni, akkor az első fél mondat után leállítottuk, és azt kértük, hogy beszéljen a szakmájáról. A tíz év alatt annyi szakmát tanultam, hogy borzasztó. A méhészetet, a pulykatenyésztést, a szőlészetet, a bányászatot, a könyvkötészetet, a kutyafülét, mert mindig a szakmájáról beszélgettünk azt, aki elkezdett panaszkodni. Az már egy fogalom volt, hogy nem szabad panaszkodni. Zárójelben mondom, hogy 1952-ben együtt ültem a moszkvai Statisztikai Intézet igazgatójával, aki azt mondta abban az időben – még ez Sztálin életében volt –, hogy a Szovjetunióban 3,5 millió politikai fogoly van 16 ezer lágerben. De hát az nem mind pusztult bele a lágerbe, hát abból százan, ezren, százezen túléltek! A kutyafáját, én sem vagyok silányabb! Ezt kellett nekünk mondani, mert ez mozgósította bennünk az energiákat,

hogy túl tudjuk élni. Tehát az első szabály, hogy a szenvedést nem szabad dramatiszálni, nem szabad panaszkodni. Ma se rossz ez a szabály, ma is szeretünk panaszkodni. Akinek Mercedes kocsija van, és egy forinttal drágul a benzin, az reggeltől estig panaszkodik, hogy drágul a benzin. Ilyen apróságok vannak most is.” (http://www.szepe.hu/irodalom/pedagogia/tped_053.html)

AZ IMÁDSÁG

Az imádság személyes, bensőséges kapcsolat az élő Istennel. Szent Ignác úgy tekinti az imát, mint beszélgetést. Ignác arra bátorítja a lelkigyakorlatozót, hogy úgy szóljon Istenhez, mint, ahogy barát a barátjával, szolgál az urával beszél. Az imádság során megoszthatjuk Istennel belső valóságunkat, érzéseinket, vágyainkat, kérdéseinket, és közben figyelünk az Ő szavára. Az imádság tehát sokkal több, mint pusztán kötött imaszövegek elmondogatása.

Vallásos emberek számára gyakran komoly nehézséget okoz, főleg a nehézségek idején olyan érzelmeket tapasztalnak magukban a vallásuk gyakorlataival, sőt magával Istennel szemben, amelyeket „szalonképtelenek” érznek. Gyakran magát az érzést a bűnnel azonosítják, ezért inkább elfojtják, nem merik bevallani, hogy például haragszanak Istenre, dühösek rá, legszívesebben üvöltöznének vele a fájdalomtól, momentán akár gyűlölik is. Belejátszhat ebbe egy szigorúbb nevelés is, amikor otthon sem volt szabad kimutatni a haragot a szülővel, vagy egymással szemben. Mert hát egy jó keresztény, ugye, nem haragszik, nem gyűlöl, nem vágyakozik rossz dolgok után stb. E magatartás következménye lehet az emberi szív megkeményedése, elhidegülése. Külsőleg ugyan vallásos marad, de belül üresség, hideg csalódottság van. A másik véglet, amikor az elnyomott feszültség egyszer csak látványos módon kirobban, és az ember teljesen hátat fordít korábbi vallásos életének és szokásainak.

A Biblia, főleg a Zsoltárok könyve nagy tárháza az imádságnak, az imádság tekintetében is a keresztény élet iskolája. Az imádkozó zoltárszerző időnként nagyon nyersen és szókimondóan szól Istenhez, őszintén kifejezi érzelmeit, amelyek olykor elég negatívak. Ott van benne a csalódottság, elkeseredés, a panasz, sőt még az Isten elleni vád is! Gondoljunk csak Jeremiás próféta imájára: „*Rászedtél, Uram, és hagytam, hogy rászedj! Erősebb voltál nálam, és győztél!*” (Jer 20,1) vagy a zoltáros panaszaira: „*Istenem, Istenem, miért hagytál el, miért maradsz távol megmentésemről, panaszos énekeimtől?*” (Zsolt 22,1) „*Meddig felejtess el egészen, Uram? Arcodat meddig fordítod el tőlem?*” (Zsolt 13,2). Jób panaszai Istennel szemben még élesebbek: „*Jól-esik-e neked, hogy megnyomorítasz és elnyomod kezéd alkotását, a gonoszok tervét pedig megsegíted?*” (Jób 10,3) Jób Isten cselekvésének tulajdonít minden bajt, ami őt érte, és értetlenségét és ártatlanságát panaszolja. Jób és Jeremiás is elátkozza keserűségében a születése napját. Szenvédélyes küzdelem, vita ez az Istennel, ahol minden emberi érzelmeknek helye van. Épp ebben a küzdelemben születik aztán meg egy mélyebb bizalom, a szív közepéből fakadó kérés, az elemi ráhagyatkozás. Az imádkozó ember Istennel való kapcsolata új dimenziót, mélységet kap.

Ferenc pápa Ábrahám egy imáját a következő módon magyarázza: „*És Ábrahám, nem mondom, hogy elveszíti a türelmét, de panaszkodik az Úrnak. Ezt is eltanulhatjuk atyánktól, Ábrahámtól: panaszkodni az Úrnak – ez is egy imámód. Amikor gyóntatok, időnként hallok a gyónóktól: „Panaszkodtam az Úrnak...” [Én pedig azt válaszolom:] „Nem baj, panaszkodj csak, ő Apa!” Ez is egy imaforma: panaszkodj csak az Úrnak! Ez jó! Ábrahám így panaszkodik az Úrnak: „Uram, Istenem, [...] gyermek nélkül megyek el, és házam örököse a damaszkuszi Eliézer lesz» (Eliézer volt az, aki mindent irányított). Ábrahám így folytatta: »Nézd, nem adtál nekem utódot, így szolgálom lesz az örökösöm.« Az Úr szava ezt mondta neki: »Nem az lesz az örökösöd, hanem az lesz örökösöd, aki testedből származik.« Aztán kivezette, és ezt mondta neki: »Nézz fel az égre, és számold meg a csillagokat, ha meg tudod számolni!« Majd hozzáfűzte: »Ennyi utódod lesz.« És Ábrahám ismét hitt az Úrnak, ő pedig beszámította neki megigazulását» (Ter 15,2–6).*

A jelenet éjszaka játszódik, kívül sötét van, de Ábrahám szívében is ott a csalódás, a reményvesztettség sötétsége, a lehetetlenben való reménykedés nehézségéé. A pátriárka már túlságosan is előrehaladott korban van, úgy tűnik, nincs több idő gyermekre, és helyette egy szolga örököl mindent. Ábrahám az Úrhoz beszél, de Isten, még ha ott van is, és beszél hozzá, olyan, mintha eltávolodott volna, mintha nem tartotta volna be a szavát. Ábrahám egyedül érzi magát, öreg és megfáradt, a halál küszöbén. Hogyan bízson tovább?

Mindazonáltal már ez a panaszkodás is a hit egyik formája, ez is imádság! Ábrahám mindennek ellenére továbbra is hisz Istenben, hiszi, hogy történhet még valami. Különben miért vonná kérdőre az Urat, mi értelme lenne panaszkodni neki, emlékeztetni ígéreteire? A hit nem pusztán csend, mely mindent elfogad ellenvetés nélkül, a remény nem olyan bizonyosság, amely megóv a kételytől és az összezavarodástól, hanem a remény nagyon sokszor sötétség, amelyben mégis ott pislákol a remény, mely tovább-
lökösöd téged. A hit Istennel való hadakozás is: kimutatni előtte keserűségünket, „jám-bor” színlelés nélkül. [Mondhatja valaki:] „Haragudtam Istenre, és ezt meg ezt mondtam neki...” [Én erre azt mondom:] „De ő apa, ő megértett téged: menj békével!” Ilyen bátraknak kell lennünk! Ez a remény! A reményhez az is hozzátartozik, hogy nem félünk nevükön nevezni a dolgokat, és elfogadjuk a valóság ellentmondásosságát.”

(<http://www.magyarKurir.hu/hirek/ferenc-papa-panaszkodj-csak-az-urnak-ez-is-egy-imaforma>)

ÉRTELEMKERESÉS

A fájdalom egészen mást jelent az ember és mást az állatok számára. Az emberi létben döntő jelentősége van annak, hogy miképp értelmez egy helyzetet. Ugyanaz a történés egész más értelmezést vonhat maga után, és ez aztán egész különböző hatást is eredményezhet hosszabb távon. Egy példa erre annak megfigyelése, hogy emberek eltérően reagálnak a stresszre. Általában azt tartják, akik stresszes életmódot folytatnak, azok előbb utóbb egészségkárosodást szenvednek. Ez részben igaz is, de csak

részben. A kutatások rávilágítottak arra, nem mindenkinél van ez így. Vannak, akik nagy stresszt élnek át, mégsem lesz ez káros számukra. Keresték ennek magyarázatát és azt találták, hogy döntő különbség ott van, hogy miképp értelmezik az emberek a stresszt. Általában azok az emberek hajlamosabbak voltak megbetegedni, akik a feszültséget, a sok feladatot, az idegességet úgy tekintették, hogy veszélyforrás számukra. Önbeteljesítőek voltak a gondolatok, amik ilyenkor a fejükben jártak: ez agyon nyom engem, nem bírom, bele fogok rokkanni, ez nekem nem sikerülhet stb. Ezzel szemben, akik a stresszt inkább lehetőségnek látták, kihívásnak élték meg egy élethelyzetben, azoknál a stressz általában nem is járt egészségkárosító hatással. Ha úgy néz valaki a stresszre, mint szervezete természetes reakciójára, amely nagyobb teljesítményt, összpontosítást fog eredményezni, akkor az valóban meg is történik. Valamilyen szinten az ember hozzáállása, értelmezése dönti el, hogy egy külső megterhelés alatt összeomlik-e, vagy talpon marad, sőt energizálva kerül ki. (Vö. A stressz napos oldala)

Még radikálisabban tapasztalta meg az értelmezés fontosságát Viktor Frankl, aki a II. világháború során az auschwitzi koncentrációs tábor szörnyűségei között tett szert olyan tapasztalatokra, amik aztán egy új gyógyítási eljárás, a logoterápia kidolgozásához vezették. Frankl megfigyelte, hogy ugyanazon körülmények között, ugyanazokhoz a szenvedésekhez, egészen eltérő módon lehet hozzáállni. A többség a körülmények által diktált törvények szerint reagált, de számosan voltak, akik nem így tettek. Sokan csak sodródtak és a legalapvetőbb indulataik vezérelték őket. Belsőleg viszonylag hamar feladták az életet, nemsokára megbetegedtek és meghaltak. Voltak ugyanakkor olyan emberek, akik a szenvedés ellenére egy benső szabadságot éltek meg, felfedezték, hogy, hogy kiért, vagy miért kell élniük. Az ilyen ember számára egy önmagán túlmutató cél, a feladat tudata, hogy dolga van még ezen a földön, vagy egy szeretett személyhez való ragaszkodás olyan motivációt jelentett, ami erőt adott a legbrutálisabb körülmények elviseléséhez is. Akinek viszont nem volt ilyen célja, vagy csak a pusztán biológiai túlélés motiválta, az gyakran kivetkőzött az emberségeből, vagy feladta és meghalt. Frankl felfedezése, hogy az emberi életben döntő a belső hozzáállás, a cél, az értelem keresése. Értelmes cél nélkül az ember mentálisan megbetegszik.

A táborban Frankl sokat gondolt a feleségére a nehéz órákban. Esténként, a kimerítő munka után a deszkapriccsen rá gondolt, képzeletben beszélgetett vele. Ekkor értette meg, azt az igazságot, hogy „a szeretet a végső és legfőbb cél, amire csak törekedhet egy ember”. Megtapasztalta azt is, hogy az ember a legmélyebb szenvedésben és vigasztalanságban is képes lehet megtapasztalni a boldogságot a szeretett személy szemlélése által. (vö. Search for Meaning 57. o.).

Az élethez Frankl szerint szükséges az is, hogy megbarátkozzunk a szenvedéssel, értelmet keressünk és találjunk a szenvedésben is. Ha a helyzetet nem lehet megváltoztatni, egy dolgot mindig lehet változtatni: önmagunkat, a saját hozzáállásunkat. Frankl szerint a szenvedés már nem is annyira szenvedés abban a pillanatban, amikor megtaláljuk az értelmét. A táborban azt kérdezte magától, hogy van-e értelme az őt

körülvevő szenvedésnek. Ha nincs, akkor végső soron a túlélésnek sincs. Ezért mondhatja, hogy „élni annyi, mint szenvedni, túlélni pedig annyi, mint értelmet találni a szenvedésben.” Ez az értelemkeresés persze nem egy mechanikus dolog, minden embernek magának kell megtalálnia.

ÉRTELEMADÁS

Az értelem keresése nem pusztán egy passzív folyamat, hanem lehet igen kreatív és aktív cselekvés is. Lehet értelmet, célt adni egy történésnek, akkor is, ha érdemben nem tudjuk befolyásolni annak külső lefolyását. Jézus életében láthatjuk ezt. Ha a passiótörténet külső szemlélőként nézzük, ez nem más, mint egy brutálisan végrehajtott kivégzés, ahol az egyetlen cél az áldozat megalázása, megkínzása, fizikai és erkölcsi megsemmisítése. Mi keresztények mégsem elsősorban ezt látjuk Jézus keresztyében. A kereszty számunkra az Isten radikális emberszeretetét fejezi ki. Ez a felfogás azon az értelmen alapul, amit Jézus maga ad a szenvedésének. A szenvedés előtti estén, az utolsó vacsora keretében, a lábmosás és a kenyértörés szertartásában maga Jézus ad jelentést és értelmezési kulcsot mindannak, ami következik: „Ez az én vérem, ami értetek kiontatik.” Az, ami külsőleg brutális megsemmisítés, Jézus számára önátadás: életét adja barátaiért. Az, ami külsőleg gyalázatos halál, benső értelmét tekintve Isten szeretetének a legdrámaibb megnyilatkozása lesz. Ezért látja János evangélista a keresztet Isten megdicsőülésének helyeként.

Jézus követői példáján is felfedezhetjük ezt az értelemadó magatartást. Walter Ciszek jezsuita atya a szovjet bányákban például úgy tekintette a munkáját, mint a munkás Jézus követését. Elhatározta, hogy nem „csak úgy” lapátolja a szenet, hanem szeretetből lapátol, embereket látott maga előtt, akiknek, majd fűtésül fog szolgálni a szén. Tudatosan egy jobb világért dolgozott, és munkája közben olykor átélte a belső szabadságot, sőt még az örömet is. Talán megmosolyogtató, és naivitásnak is tűnik ez a példa, mégis az életet jelenthette ez a szemlélet, mert nagyon sokan éppen abba haltak bele, hogy teljesen abszurdnak és értelmetlennek ítélték a munkájukat. Az értelmetlenség öl, a hit pedig értelmet tud adni nagyon nehéz körülmények között is.

KINCSKERESÉS, AVAGY TALÁLJ ÉRTÉKET BENNE

Az aktív értelemkeresés és -adás nagy mestere volt számomra Nemes Ödön jezsuita atya, akit közelről ismerhettem; évekig lelki vezetőm volt. Ödön atya többször elmesélte, hogy miképp gyógyult meg a rákból. Amikor kiderült, hogy rákos, persze nagyon megviselte, de aztán elhatározta, hogy megbarátkozik a rákkal. Ennek útja az volt, hogy elkezdte keresni az értékeket benne. Milyen kincseket hoz a rákbetegség? Közel kerülhet sok-sok beteg emberhez. Átérezheti, hogy mennyire függ másoktól, végső soron Istentől. Jézus szenvedésével jobban tud azonosulni. Egy idő után már egész sok értéket talált benne.

Lelki beszélgetésekben sokszor feltette a kérdést: milyen a hozzáállásod? Milyen kincset lehet ebben a nehézségben találni? Milyen értéket fedezel el benne? Lehet ezt másképp nézni? Jézus hogyan állna hozzá? Egyik jegyzetében így foglalja össze a kincskeresés gyakorlatát:

„Elkezdok írni egy naplót arról, hogy milyen értéket találok nehézségeimben, sebeimben életem folyamatában. Lassan felismerem életem folyamatában a nehézségek és sebek közepette Isten gondviselő szeretetét. Ez a felismerés Isten ajándéka, nem az én erőfeszitésem gyümölcse. Kérem, hogy ő avasson be életem misztériumába, hogy láthassam az ő elgondolását életemről. – Isten megmutatja nekem, hogy miért nem akadályozta meg azokat a nehézségeket, sebeket. Lassan kibontakozik előttem, hogy Isten mindent a javamra fordít. Először életem fordulópontjaira irányítom figyelmemet, és kérem Istent, hogy azokról mondja el nekem gondolatait. Felismerem, mennyire velem volt Isten ezekben a fontos eseményekben, amelyek talán akkor nagyon nehezek voltak, de most már látom, mennyire fontos szerepet játszottak életem folyamatában. – Naponta leírom, mit fedeztem fel. Igyekszem jobban felismerni felelősségemet, mert látom mit tettem, mit hanyagoltam el, mennyire igyekeztem úgy felelni a kapott kihívásokra, ahogy Isten óhajtotta. Mindezt az Istennel való kapcsolatom szemszögéből szemlélem: miben segített vagy akadályozott magatartásom Istennel való kapcsolatomban kiépítésében. – Vállalom a felelősséget hanyagságaimért, de hálát adok azért, amikor Isten kegyelmével helyesen tudtam viszonyulni. – Ahogy folytatom a naplóiírást, érzem, hogy nyitottabb tudok lenni Isten felé. Tapasztalom, hogy szól hozzám életem folyamatának misztériumában. Jobban felismerem szerető, személyes gondoskodását. Rádöbbenek, hogy van egy határozott irány, amely felé Isten vezet engem. Lassan felismerem hívó szavát, a küldetést, amit nekem szán, és kér, hogy szabadon válaszoljak neki.”

Nagyon hasonló Olafson Placid atya második túlélési szabálya az örömök kereséséről. A szenvedést ugyanis nem kell keresni, jön az magától, ezért inkább az örömet kell keresni:

„A második szabály: Keresni kell az élet apró örömeit, mert az is van, csak azt nem vesszük észre. Nem volt könnyű megtanulnunk ott abban a nyomorúságban, hogy az életnek vannak apró örömei. Észre kell venni, és meg kell örvendezni, mert ez az életnek a művészete. Csak egy példát mondok, mert mindig a szemembe vágják, mi csoda örömök lehettek ott. Mínusz húsz fokban erdőirtás volt. Kimentünk az erdőre dolgozni, de bennünket örökké motoztak, mert a kék parolis belső örök átadtak a piros parolis külső öröknek, és akkor megmotoztak. Ilyenkor a pufajkánkat szét kellett tární, megtapogattak, hogy sugárhajtású repülő, vagy atombomba nincs-e a hónunk alatt. De ha a katona elfelejtette levenni a vattasapkámat, mi csoda öröm volt, mert mire ő azt kikutatta volna, addigra én megfáztam volna. Észre kell venni az élet apró örömeit.”

MEGTISZTULÁS ÉS LELKI FEJLŐDÉS

A szenvedés igen gyakori következménye és értéke tud lenni a lelki megtisztulás. Gyakran éppen akkor lepleződik le a motivációnkban lévő rendezetlenség, amikor kudarcot vallunk. Amikor például nevelőként hálátlanságot tapasztalunk diákjaink

részéről, amikor a pozitív erőfeszítéseinkre kritikával válaszolnak, ez nagyon tud fájni, el is keseredhetünk. Ha viszont kicsit mélyebbre tekintünk önmagunkba, akkor esetleg azt is felfedezhetjük, hogy nem csak a másik segítségének szándéka van ott bennünk, hanem ott vannak az énünk kis játékai is: örülünk, ha úgy látnak bennünket mások, hogy milyen jók vagyunk, milyen hőskökként tesszük a nagyszerű dolgokat. A kudarc idején viszont az énünk nem lubickolhat az ilyen elismerésekben, sőt még el is marasztalnak. Ezek a helyzetek vagy elkedvetlenítenek minket, vagy lelepleződve, a fájdalmat elfogadva, megújult motivációval indulhatunk tovább, immár önzetlenebbül, tisztábban szeretve.

A szenvedések egyik formája a válság, vagy a krízis is. Emberi kapcsolatokban és hitéletben is bekövetkezhet egy válság. Gyakran csak válsággal megküzdve válik egy kapcsolat és a hit is éretté, különben éretlen marad. Ferenc pápa így fogalmaz: „A válság segít növekedni a hitben. Válság nélkül nem tudunk növekedni, mert ami ma megelégedettséget ad nekünk, az holnap már nem fog. Az élet próbára teszi az embert.” (<http://www.magyarKurir.hu/ferenc-papa/-ismerem-az-ures-pillanatokat-is-die-zeitnemet-hetilap-interjuja-ferenc-papaval>)

HÚSVÉTI MISZTÉRIUM

Most jutottunk el egész gondolatmenetünk szívéhez. Keresztény hitünk középpontja a húsvéti misztérium: Jézus kereszthalála és feltámadása, ahogy Szent Pál mondja: *„nem tudjátok, hogy mindnyájan, akik megkeresztelkedtünk Krisztus Jézusra, az ő halálára keresztelkedtünk meg? Eltemettek tehát vele együtt a halálba a keresztség által, hogy amint az Atya dicsősége feltámasztotta Krisztust a halottak közül, éppúgy mi is új életben járjunk.”* (Róm 6, 35)

Vele meghalni, és Vele feltámadni – ez a keresztény lét alapparadigmája. Sőt az egész világmindenségnek ez a forrás-misztériuma. Minden ebben sűrűsödik össze. Ez nem egy elvont igazság, hanem a lét legbelsőbb törvénye. Egész életünkben az ő létébe kapcsolódunk bele, amely először belemerült a fájdalomba, a halálba, de aztán az Atya kiemelte őt onnan, és feltámasztotta. Vele egyesülve haladhatunk mi is át az élet hullámvölgyein, és végső soron majd a halálon át az örök életbe.

Szent Pálnak meggyőződése volt, hogy szenvedés és feltámadás összekapcsolódnak: *„vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk”* (Fil 3,10, vagy Róm 8,16–18). A Jézussal való barátság, a sorsközösség vállalás övele Szent Pál apostol életének középpontja volt: *„ami számomra nyereség volt, azt veszteségnek tartottam Krisztusért. Sőt, mindent veszteségnek tartok Krisztus Jézus, az én Uram ismeretének mindent fölülműlő voltáért. Óerte mindent veszni hagytam, és szemétnek tekintek, csak-hogy Krisztust elnyerjem, és hogy én öbenne legyek(...) Krisztust akarom megismerni, és feltámadásának erejét, a szenvedéseiben való részvételt hozzá hasonulva a halálban, hogy valamiképpen eljussak a halottak közül való feltámadásra.* (Fil 3,7–11). Pál számára Krisztus a minden. Ez a szenvedély tükröződik vissza két évezred összes szentjének életében. Ezeknek az embereknek a legfőbb öröme a Jézussal való közösség volt, ez

magyarázza, hogy a küldetésükből származó fájdalmas dolgok sem a boldogtalanságukat eredményezték, hanem ellenkezőleg, még ezek közepette is tudtak örömmel élni. Ezért írhatja Pál: „*Most pedig örömet szenvedek értetek, és kiegészítem testemben azt, ami hiányzik Krisztus szenvedéseiből, testének, az egyháznak javára*” (Kol 1,24), vagy „*Nagy a bizalmam bennetek, nagyon dicsekszem veletek; telve vagyok vigasztalással, nagyon bőséges az én örömöm minden szorongatásunk mellett*” (2Kor 7,4).

A jézusi boldogmondások öröme is valahogy itt gyökerezik. „*Boldogok vagytok, amikor gyaláznak és üldöznek titeket, és hazudozva minden rosszat mondanak rátok miattam*” (Mt 5,11). Nyilván önmagában nem öröm gyalázatot, üldözést elszenvedni, de az igazságért, Jézusért elszenvedett üldöztetésben mégis jelen lehet az öröm. Ahogy az apostolok, miután megverték őket, örömmel távoztak a főtanácsból: „*előhívták az apostolokat, megverették őket, és meghagyták nekik, hogy semmiképp se beszéljenek Jézus nevében, majd elbocsátották őket. Azok pedig örvendezve eltávoztak a főtanácsból, mivel méltónak találtattak, hogy Jézus nevéért gyalázatot szenvedjenek.*” (ApCsel 5,41)

Hagyományos keresztény gyakorlat a felajánlás, amely például a Jézus Szíve tisztelésben is jelen van. A felajánlásban a keresztény ember tudatosan felajánlja Istennek életének nehézségeit, szenvedéseit, Jézus keresztyéhez kapcsolja azokat, abban a hitben, hogy együtt hordozhatják tovább, és valamilyen formában a feltámadás erejét is megtapasztalhatják, saját vagy mások életében. Az egyház mély meggyőződése, hogy az ilyen felajánlott szenvedések termékenyek, titokzatos módon az egész közösség javára válnak, részesednek a feltámadás erejéből.

A fentiek fényében jobban megérthetjük, hogy a felajánlás hagyományos szokása mennyire magába foglalja az értelemkeresés, értelemadás, a kincskeresés aspektusait. Az ember egyéni szenvedése egy nagyobb kontextus, egy nagyobb értelem részévé válik: Jézus megváltó, életadó művében való részesedésként láthatjuk. Ott van benne a személyes szeretet dimenziója, hiszen a szenvedéseit felajánló ember meggyőződése, hogy Isten nincs távol tőle bármit is érez, Jézus szereti őt és a szeretett személlyel való közösségvállalássá lesz a küzdelem, egy még tágabb horizontot kap, Jézus Szívének tágasságát, aki minden ember iránti szeretetből vállalta a szenvedést. A felajánlás végző ember így közösségbe lép az egész emberi családdal. Ebben az odaadottságban megszülethet a szív öröme.

Szépen illusztrálja ezt a XVII. századi francia jezsuita misszionáriusok élete. A mai Kanada területén működő misszió az egyik legnehezebb volt a missziók történetében. Nagyon sok küzdelem és szenvedés jellemezte. Ugyanakkor, ha a misszionáriusok leveleit olvassuk, az egyik feltűnő jellemzőjük az öröm. Minden viszontagság ellenére örömmel tudtak dolgozni. Ennek forrásáról a misszió egyik vezetője, a későbbi vértanú és szent Jean de Brébeuf így ír: „*Jézus Krisztus a mi igazi kincsünk, kizárólag ő és az ő keresztye az, amit kívánunk kell, amikor ezek közé az indiánok közé jövünk. Ha bármi mást keresünk, mint Krisztust és az ő keresztyét, akkor semmit, de semmit nem fogunk találni, csak testi és lelki gyötrelmet. De ha megtaláljuk a keresztyben Jézus Krisztust, akkor a tövisek között rózsákat fogunk találni, a keserűségben örömet, a semmiben mindent.*”

MISZTÉRIUM

Lehet és kell értelmet keresni a nehézségekben, célt adni, szeretettel tölteni meg, de a szenvedés végső soron mégis megmarad misztériumnak. Minden törekvés ellenére az ember olykor átélheti a sötétséget, a legmélyebb elhagyatottságot. A szenvedés mégis titok marad, amit nem lehet teljesen megmagyarázni. Jézus halában is ott a sötétség: „*Istenem Istenem miért hagytál el engem*” – tényleg mélységesen elhagyatottnak érezte magát, nem érezte az Atya közelségét, csak a világ bűnének ránehezedő sötétségét. A szentek életében is felfedezhetünk ilyen pillanatokot, vagy akár hosszabb periódusokat, mint például Teréz anya belső sötétsége.

Keresnünk kell a szenvedésben is a kincseket, de végső soron el kell elfogadni, hogy misztérium. Isten szeret, gondot visel, de itt a földön sosem fogjuk teljesen megérteni. Lehet és kell keresni az értékeket, kincseket – de valahol át kell adni. Rá kell bízni Istenre, Ő az Úr, Ő az Isten, e világban tükör által homályosan látunk. Jézus végső imája a ráhagyatkozás imája volt: „*Atyám kezébe ajánlom lelkemet.*” Ez vak bizalom volt: bízott, amikor elhagyatottságot érzett.

Ő előttünk ment, velünk maradt, még ha nem is érezzük ezt mindig. Vele lehetünk együtt a sötétségben, várva a pillanatot, amikor az Atya újra életet lehel belénk. A feltámadást nem mi csináljuk, végső soron ajándék, kegyelem: kapjuk. Amíg megérkezik, addig marad a hit, a bizalom, a ráhagyatkozás: „*Aldott az az ember, aki az Úrban bíz, akinek az Úrban van a reménye. Olyan lesz, mint a víz mellé ültetett fa, amely gyökereit egészen a folyóig ereszti. Ha jön a hőség, nem kell félnie, lombja mindig zöldellni fog. Szárazság idején sem kell aggódnia, akkor sem szűnik meg gyümölcsöt teremni*” (Jer 17,7–8).

A Szentírás női olvasói és női olvasatai

A kérdésselvetés

„A bibliai irodalom androcentrikus közösségek által és elsősorban ezek számára íródott. A nők a bibliai irodalomban első renden férfiak konstrukciói, androcentrikus narratíva teremtményei. A női nemmel kapcsolatos férfiközpontú elképzeléseket mutatják meg, és ilyen érdekeket szolgálnak.” – írja J. Cheryl Exum¹, a feminista teológia és írásmagyarázat egyik „nagyasszonya”. Ez a merész megállapítás lényeges kérdésekre tapint rá. Hogyan fogadható el és miként értelmezhető mindenki számára szent szöveggént, autoritásként a Szentírás, ha elsősorban férfiktól és férfiaknak szól, és gyakran csak férfiakat érintő témákról?

Varga Gyöngyi

Ahhoz, hogy ezt a kérdést mélyebben, árnyaltabban közelíthessük meg, és ne elégedjünk meg pusztán sztereotípiákkal, általános megfontolásokból levezetett, sematizáló válaszokkal, ezt az alapkérdést kell előzetesen föltennünk: Vajon mi történt magukkal a bibliai szövegekkel keletkezésük időszaka és a mi jelenünk között? Hogyan is ragadható meg az a „Wirkungsgeschichte”, amely évszázadok bibliaolvasóinak saját élményeit, megközelítéseit köti össze egy láthatatlan idővonalon, és ezzel együtt a hivatalos egyházi tanításokon, a bibliamagyarázat különféle fórumain, teológiai trendjein, mozgalmain át halad, s vezet el egészen napjainkig? Milyen hatással volt a Szentírás üzenete az emberekre – és közöttük nem elhanyagolható számban azokra a nőkre –, akik olvasták, értelmezték és reflektálni igyekeztek arra? Vajon kikkel találkoztak évszázadok női olvasói a Biblia lapjain? Milyen nők, asszonyok és lányok léptek eléjük a szövegekből – ha egyáltalán előléptek? És a Szentírásban föllelhető női történetek vajon támogatták, hozzátettek-e valamit az ő személyes történeteikhez? Vagy inkább elvárásokat támasztottak, követendő normát, morált, illetve kontrollt jelentettek, frusztrációt keltettek bennük? És milyen közösségi, társadalmi vonatkozásai lettek mindennek? Ezek a kérdések, amelyek számomra a legizgalmasabbak...

A női teológia, női Szentírás-olvasat gyökerei és kibontakozása

Ki kell, hogy mondjuk: a Szentírásban kapott kinyilatkoztatásra alapuló keresztény teológia közel két évezreden keresztül lényegében elkerülte a valódi szembesülést a női létezés alapvető kérdéseivel. A nők helyzete az egyházban szociológiai és emberjogi

¹ Exum, J. Cheryl: *Fragmented Women: Feminist (Sub)versions of Biblical Narratives*, JSOT Sup 163, Sheffield, JSOT Press, 1993, 11.

kérdésből csupán a múlt század hatvanas-hetvenes éveinek fordulóján vált tényleges *teológiai* kérdéssé. Ez a folyamat abban az időszakban ment végbe, amikor – főként Dél-Amerikából – újtukra indultak a felszabadítás-teológiák, ezzel együtt a szociális evangélium koncepciója, mint radikális, forradalmi Krisztus-üzenet, illetve a különféle hangsúlyokkal dolgozó politikai teológiák.²

Bár a Szentírásnak régtől fogva voltak női olvasói, ám az ő olvasataik egészen a 19. századig lényegében nem kaptak nyilvános teret, így megmaradtak az egyéni, lelkeségi olvasatok, megközelítések körében, a privát szférában, illetve női szerzetesi közösségek keretein belül. Ugyanakkor a gyökerek régebbre nyúlnak vissza: példaértékűnek tekinthetjük például egy bizonyos württembergi Antonia hercegnő „tábláját”, aki a 17. században 94 ószövetségi nőalakot gyűjtött össze és vett vizsgálat alá.³

A valódi női teológiai olvasat és Szentírás-értelmezés „kezdetét” nagyjából a 19. század első felére tehetjük. E kezdőponttól napjainkig meglehetősen hosszú, kacskaringós utat járt be ez a női olvasat, női teológia, amely maga is sokszínű, komplex jelenség. A kezdeti, erősen radikális, a női emancipációt sürgető hangsúlyoktól (19. század második fele, 20. század első fele) a bibliakritika tudományos területén való, mára legitimmé vált megjelenésén át (20. század második fele) a női teológia ma eljutott addig a pontig, hogy a bibliai textusok és kontextusaik elsődleges vizsgálata helyett már elsősorban e textusok hatására, hatástörténetére fókuszál. Vagyis a nyilvánosság terében keresi a helyét, és a bibliai szövegek aktuális társadalmi, politikai, etikai, szociális konnotációira és a szövegeket olvasók, értelmezők társadalmi felelősségére irányítja a figyelmet.⁴ Érzékenyen közelít ahhoz a kérdéskörhöz, hogy a Biblia tekintélyét adó sugalmazottság teológiai felfogása milyen torzulást „eredményezett” a társadalmi nemek és női-férfi szerepek tekintetében is – azok egyszer s mindenkorra való rögzítésével, megmervítésével. Így választhatjuk föl a feminista teológia és bibliaértelmezés történetét dióhéjban, ám néhány mozzanatára itt és most szeretnék kicsit részletesebben is kitérni.

Néhány fontos megállapítás és kérdésfelvetés

Az egyik az, hogy a bibliai nőalakok háttérbe szorítottságára, a férfiak kontrollja alatti létére – vagy éppen a Szentírásban gyakran érzékelhető hiányára rámutató (női)

² „Szabadítás-teológiáknak” nevezzük az elnyomottak, szegények, kizsákmányoltak, kirekesztettek, faji, etnikai, kisebbségi alapon megkülönböztetettek felszabadítására irányuló teológiák összességét. A *felszabadítás-teológiák* körébe tartozó irányzatokkal, látásmódokkal kapcsolatban többek között a következő összefoglaló művek nyújtanak eligazítást: KERN, Bruno: *Theologie der Befreiung*, UTB 4027, Narr Francke Attempto Verlag, Tübingen, 2013; ROWLAND, Christopher (Ed.): *The Cambridge Companion to Liberation Theology*, 2nd Ed., Cambridge University Press, New York, 2007; TURNER, David J.: *An Introduction to Liberation Theology*, University Press of America, Lanham, New York, London, 1994. Két további mű is figyelmet érdemel: ELLIS, Marc H.: *Toward a Jewish Theology of Liberation*, 3rd Ed., Baylor University Press, Waco, Texas, 2004; CASALDÁLIGA, Pedro; VIGIL, José María: *The Spirituality of Liberation*, *Liberation and Theology Series 12*, Burns & Oates, Wellwood, 1994.

³ <http://www.freiburger-rundbrief.de/de/?item=857> (2017. 06. 28.)

⁴ JACOBS, Maretha M.: *Feminist Scholarship, Biblical Scholarship and the Bible*. In: *Neotestamentica*, Vol. 35, No. 1/2 (2001), 81–94.

reflexiók komoly inspirációt adtak a 19. és 20. századi nőmozgalmaknak: a jogaik elismeréséért küzdő nők párhuzamot láttak a maguk és a bibliai nők sorsa között. Elisabeth Cady Stanton 1895-ben kiadta a feminista teológia mérföldkövének számító művét „The Woman Bible” címmel⁵, amelyben a Szentírás patriarchális szemléletmódjának erős kritikájával találkozunk. Ez a könyv nagy lendületet adott a 20. század elején a női emancipációs törekvéseknek.

A Szentírás női olvasata, a női írásmagyarázat és teológia tehát már a kezdetektől azt a fontos feladatot vállalta föl többek között, hogy a bibliai szövegek kánoni tekintélyével megerősített „férfiteológia” erődjéből kiszabadítsa és fölszabadítsa a női gondolatokat, látásmódokat.

Ott pedig, ahol szándékosan vagy megszokásból hiányoztak a nők, megpróbált rámutatni az üres helyükre. Például a szombat megtartásának parancsában miért nem kerülnek elének a nők (feleségek) az egész családot és háztartást tételesen felsoroló szövegben (2Móz 20; 5Móz 5)? Vagy hová tűntek a nők az utolsó vacsoráról, miért nincsenek ott, Jézus közelében ezen az ünnepen, a széder-estén⁶, amikor hagyományosan van feladatuk a liturgiában és az asztalok körül? Hová tűnt Mirjám, Mózes szabadítója a Tóra történeteiből, aki nélkül Mózes valójában nem lehetett volna szabadító? Miért maradt csak fragmentum az ő története? Miért kell megbújni Mirjámnak a bátyja háta mögött úgy, hogy még a tenger partján elhangzott örömeiket is beolvastották a szentírók, a hagyomány szerkesztői Mózes énekébe (Ex 15)?⁷ Vagy egy másik kérdés: Miért ékelődik be a feleség a tízparancsolat „ne kívánd” kezdetű intései között az ingatlan (ház) és az ingóságok (ökör, szamar, jószágok) közé, mint egy a férje birtoktárgyai közül?

Ezek a kérdések – és még sok ehhez hasonló – azokra a bibliai (pre)konceptiókra tapintanak rá, amelyek tudatosan vagy megszokásból elnyomják, vagy éppen elfelejtik a női oldalt, női olvasatot. Ezzel együtt ezek a kérdések igyekeznek azt az érzékeny teológiai reflexiót is megtenni, amelynek révén feltárulhatnak a bibliai hagyományban a nők árulkodó hiányának okai, vagy éppen kivezetik őket az árnyékból: a markáns férfiszemélyiségek háta mögül, a teológiai prekonceptiók, megfontolások takarásából, a rájuk kényszerített háttérszerepekből.⁸

Még egy további fontos kérdést szeretnék itt érinteni: A való életben – a biológia természetes útján – mind a férfiak, mind a nők a nők által születnek a világra; ám a Biblia első könyvében, a teremtés-elbeszélés (Genezis 2) megfordítja ezt a sorrendet: a nő a férfi által jön létre, annak oldalbordájából teremődik meg. Ez a megfordított kronológia, mint antropológiai látásmód alapvetően meghatározza a nők

⁵ CADY STANTON, Elisabeth: *The Woman's Bible*. Dover Publications Inc., Mineola, New York, 2002. <https://archive.org/stream/thewomansbible0988ogut/wbibl10.txt> (2017. 06. 28.)

⁶ Lásd ezzel kapcsolatban: <http://haver.hu/zsidóságrol/unnepek/paszach/> (2017. 06. 28.)

⁷ Lásd erről a témáról: BRENNER, Athalya (Ed.): *A Feminist Companion to Exodus to Deuteronomy*. (Feminist Companion to the Bible Series). Sheffield Academic Press, Sheffield, 2000.

⁸ Lásd VARGA Gyöngyi: *Ószövetségi nőalakok mint árnyékszemélyiségek*. Kalligram XIII. évfolyam, 2012/5. <http://www.kalligram.eu/Kalligram/Archivum/2004/XIII.-evfolyam-2012.-majus/Nok-a-Bibliaban/Oszovetsegi-noalakok-mint-arnyekszemelyisegek> (2017.06. 28.)

helyét a vallási közösségekben, az egyházban, a teológiai-antropológiai reflexiókban – egészen a 20. század második feléig. Épp ezért nem is meglepő, hogy a nők csak másodikként léphettek be a biblia- és teológiatudomány területére: arra a terepre, ahol már régóta egy jól kialakult rendszer működik, természetesen a férfiak által hozott szabályok alapján. Ezzel összefüggésben érdekes az is, hogy bár a feminista bibliakritika és bibliaértelmezés ma már közel egy évszázados múltra tekint vissza, csupán az utóbbi két évtized során kapott valódi tudományos rangot a bibliatudomány keretén belül (lásd feminista teológia tanszékek nyugati teológiai fakultásokon). Így a szentírási szövegekben tükröződő női szerepekkel, az értelmezés női szempontjaival kapcsolatos kérdésfelvetés napjainkban vált csak a bibliai exegézis természetes velejárójává.

Évezredek, évszázadok óta nyilvánvaló, hogy a férfítársadalom, a férfiarú közösség fél a női erőttől. Itt elegendő csupán Eszter könyvében a perzsa király által elűzött renitens Vasti királynőre gondolnunk, aki nem akart egy kizárólag férfiaknak rendezett lakomán „vágýtárgy” lenni (Eszter 1, 13–22). A Biblia patriarchális világában a nők, mint helyüket a háttérben elfoglaló és elfogadó árnyékszemélyiségek, abban is hasznosak, hogy árnyékukkal kiemelik a férfi kontúrját.

Természetesen bizonyos értelemben a férfiak is be vannak zárva egy sztereotípiába: a Biblia férfiképe meghatározza helyüket, szerepüket. Nem léphetnek ki önmagukból. A minta előttük maga az Örökkévaló: nekik is ezt az erőt, hatalmat, tekintélyt kell sugározniuk, még akkor is, ha ez bizonyos helyzetekben nehezen megvalósítható. Nemi specifikus tulajdonságaik kötelezik őket arra, hogy küzdjenek a gyengeség, a törekenység minden látszata ellen. Felelősek azért a képért, amely általuk él, és amelyből ők élnek. Ugyanakkor az is nyilvánvaló: elsősorban a nők viselik a konzekvenciákat abban az esetben, amikor a rend, a hagyomány ellen lázad az ember. A szegény az övék...

Mindezek miatt – összefoglalva az eddigieket – megállapíthatjuk, hogy a bibliai szövegek női olvasata (relecture) fontos és elengedhetetlen útja egy kiegyenlítettebb bibliai teológiai látásmód kialakításának. Az így kibontakozó üzenet rehabilitálhatja a periférián lévőket, felerősítheti hangjukat, és újrarajzolja a téves beidegződések, előítéletek nyomán rögzült isten- és emberképet.

A protestantizmus vívmánya: az anyanyelvre fordított Biblia és a Szentírás női olvasatai

Nem véletlen, hogy ezek a női teológiai olvasatok az elmúlt évszázadtól kezdődően elsősorban protestáns felekezeti háttéren bontakoztak ki, innen indultak el útjukra, hiszen a protestantizmus például a felvilágosodás eszmevilágának sokrétű gondolatait is jóval nyitottabban fogadta be, mint az erős tanfegyellemmel bíró katolikus egyház. A gyökerek azonban sokkal régebbre nyúlnak vissza. A reformáció „Sola Scriptura” alapelvének nyomán az egyházi tanítóhivatali tekintély helyett a protestáns közösségekben – így Magyarországon is – a Szentírás egyedüli autoritását, kizárólagos normativitását fogadták el és tekintették mérvadónak. Ennek is köszönhetően a nemzeti nyelveken

ekkoriban létrejött bibliafordítások megteremtették annak lehetőségét, hogy Isten igéjéhez az emberek immár sokkal közvetlenebb módon viszonyulhassanak. Ám az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a magyar nyelvű bibliafordításokat Magyarországon inkább még csak „olvasgatták” ekkor; míg a német nyelvű fordítások óriási – mintegy százezres – példányszámban keltek el. Az olvasói kultúra különbségére jellemző, hogy a 16. században hazánkban csak Sylvester bibliafordítása ért meg második kiadást.

A „Sola Scriptura” hitelvből következően a bibliafordítások mellett egyre inkább fölértékelődött a Szentírás-magyarázat feladata is: ez a hazánkban szintén igen gyorsan létrejövő protestáns közösségek identitástudatának is alapvető meghatározója lett. Mindemellett azt is fontos látni, hogy a kor forradalmi vívmánya: a könyvnyomtatás révén kialakult és egyre jobban kiszélesedett egy olyan olvasóközönség, amelynek tagjai között mind többen akadtak nők is. Ám arról, hogy a női olvasók a reformáció korában hogyan vették kezükbe például a magyar nyelvű Bibliafordításokat, miként olvasták, milyen kérdéseket vetett az föl számukra, sajnos igen kevés információnk van.

Egyébként még Németföldön, illetve a környező országokban is csak elvétve találkozhatunk a reformáció időszakában női olvasókkal és olvasataikkal; vagyis a hozzájuk kapcsolódó irodalom meglehetősen gyér. Egy kiemelkedő személyiséget azért meg kell említeni, akiről hazánkban Bernáthné Somogyi Márta írt PhD értekezést⁹: a strassbourgi lelkészfeleség, Katharina Zell ő, aki nő léte a maga korában teológiai műveltségében messze túlszárnyalt sok férfi teológust. Mára nem csupán a reformációtörténeti kutatásokban, hanem a „gender studies” körében is sokat hivatkoznak rá és munkásságára. Az 51. és 130. zsolttárhoz írt magyarázata egyedülálló teológiai, hermeneutikai felkészültségre vall.

„Bárcsak minden asszony olvasná az Evangéliumot, olvasná Pál leveleit! És bár lennének ezek minden egyes nyelvre lefordítva, hogy nemcsak a skótok meg az írek, hanem a törökök és a szaracénok is olvashassák és megérthessék! Hisz az első lépés mindig a megismerés. Jóllehet sokan kinevetnék, valahányan mégis megértenék.” – írja Erasmus, a nagy humanista Paracletis-ében.¹⁰

Talán ennek az Erasmustól jövő igénynek akart megfelelni az 1533-ban elkészült, első nyomtatott, magyar nyelvű (részleges) bibliafordítás, amelyet történetesen éppen egy tekintélyes nemes hölgy: Perényiné Frangepán Katalin rendelt meg. A művet Komjáti Benedek jegyzi, aki 1533-ban Krakkóban adatta ki művét, amely Pál leveleinek fordítását tartalmazza. Összesen 14 iratot, amelybe ekkor még beleszámítja a Zsidókhoz írt – nem Pálhoz kötődő - levelet is.¹¹ Komjáti az ajánlásában mondja el a fordítás történetét: Az úrnője Perényiné Frangepán Katalin kérte fel őt e

⁹ Bernáthné Somogyi Márta: A strassbourgi lelkészfeleség, Katharina Zell munkásságának bemutatása iratai tükrében. Hittudományi PhD értekezés, Debrecen, 2013.

¹⁰ ERASMUS aus Rotterdam: *Ausgewählte Schriften*. 3. Band. Szerk. WELZIG, Werner, Darmstadt, 1967, 14. Idézi: CSEPREGI Zoltán: *A Dévai-kód*. In: OROSZ Gábor Viktor (szerk.): *Hol van a te testvéred? Tanulmányok a társadalmi nemekről és a testvérszeretetről*. Budapest 2011. (Eszmezsere) 6. 71-108, 93.

¹¹ BOTTYÁN János: *A magyar Biblia évszázadai*. Kálvin Kiadó, Budapest, 2009, 41-43.

fordítás elkészítésére. Perényiné férje elesett a mohácsi csatában; a Felső-Tisza vidéki Nyaláb várában éltek, Komjáti Benedek a gyermekei nevelője, házi tanítója volt. Az úrnője nagyon szerette volna olvasni, tanulmányozni Pál leveleit. A könyvtárukban rendelkezésre álló kéziratos fordítást nem találták igazán jónak, meglehetősen régies nyelvezetű volt. Ezért kérte meg Benedeket, hogy ő fordítsa le számára e leveleket. A házitanító némi unszolás után elvégezte a feladatot, amely elsősorban Frangepán Katalin saját használatára készült.

Izgalmas kérdés, hogy vajon hogyan olvashatta anyanyelvén a nemes hölgy Pál leveleit és milyen hatással voltak rá ezek az iratok? És egyáltalán: miért pont Pált? (Aki nek ismerjük a nőkkel kapcsolatos, gyakran meglehetősen szűklátókörű gondolatait; és amelyek mindenképp visszalépésnek tekinthetők a názáreti Jézus nőkhöz való hozzáállásához képest.) Sajnos a választ már nem tudjuk kideríteni. Ám, hogy teljesen mégse maradjunk válasz nélkül, Ács Pál értelmezése eligazíthat minket: „már a mű kiválasztása is erasmista gesztus volt, hiszen Pál apostol levelei, az apostol tanításai alapvetően meghatározták Erasmus evangélium-centrikus teológiáját.”¹² Talán Komjáti Benedek akarta úrnője példáján megmutatni: lám, Perényiné is olvassa Pált! Jó példával jár elől!

Érdekes itt megjegyeznünk még azt is, hogy a híres, apácák megrendelésére készült Jordánszki kódexből, amely a legterjedelmesebb, a leghosszabb egybefüggő bibliai szövegeket tartalmazó középkori kódexünk (az Újszövetség 1516-ból, az Ószövetségi rész 1519-ből való), viszont éppen hogy hiányoznak Pál levelei.¹³ Mindmáig sok fejtevést okoz a kutatóknak, mi lehetett a válogatás szempontja? Vajon az apácák döntése alapján készült a szövegválogatás? Lázs Sándor mindenesetre meggyőzően mutatta ki, hogy hazánkban is az apáca-műveltség volt az anyanyelvi írásbeli műveltség kiindulópontja.¹⁴ Mint női olvasók, komoly felelősségük volt annak az anyanyelvi kultúrának a megteremtésében, amely a későbbiekben, a reformáció időszakában a protestáns eszmék, így a Bibliaolvasás terjedését is elősegítette.

Mit és miként olvastak tehát a (protestáns) nők? Hogyan vették kézbe a Bibliát? Mit vettek észre benne, és az olvasottakat miként értelmezték? Hogyan küzdöttek meg egykor – és hogyan küzdenek még ma is – a Biblia vitathatatlanul patriarchális társadalmi hátterű és szemléletű teológiai koncepcióival, férfias istenképeivel?

Napjaink kérdései

Napjainkra az a furcsa helyzet állt elő, hogy a keresztény közösségekben túlnyomórészt nők vesznek részt a miséken, istentiszteleteken, Bibliát magyarázó előadásokon, spirituális alkalmakon. A Bibliához való közelítés, a teológiai reflexió azonban – mind

¹² Ács Pál: *A Mester és tanítványa: Erasmus és Komjáti Benedek*. In: Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae: Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tom. 30/2011. 5-17. https://www.academia.edu/4210062/Paracletus._A_Mester_%C3%A9s_tan%C3%ADtv%C3%A1nya_Erasmus_%C3%A9s_Komj%C3%A1ti_Benedek (2017. 06. 28.)

¹³ BOTTYÁN János: *A magyar Biblia évszázadai*. Kálvin Kiadó, Budapest, 2009, 30-32.

¹⁴ LÁZS Sándor: *Apácaműveltség Magyarországon a XV-XVI. század fordulóján. Az anyanyelvű irodalom kezdetei*. Balassi Kiadó, Budapest, 2016.

nyelvezetében, mind tartalmát tekintve – hazánkban még továbbra is alapvetően férfi-olvasatú, patriarchális szemléletű maradt. Felvetődik hát a kérdés: mennyire tekinthető legitimnek ez az évezredek férfi-perspektíva, férfias teológia ma, nekünk, női olvasóknak, Bibliát értelmezőknek? Azért, hogy árnyalt választ tudjunk adni erre a kérdésre, hála Istennek, létezik már olyan teológiai olvasat, amely egyrészt tudatos érzékenységgel tapint rá az androcentrikus hangsúlyokra, másrészt azt is komolyan veszi, hogy a Szentírásban burkoltan, de találkozunk helyenként a női perspektívával. Bár bűvópatakként csörgedezik, de olykor a felszínre tör. Éberséggel, kellő érzékenységgel felismerhetők, megragadhatók ezek a női erők, női hangok a bibliai szövegekben. Két példát hadd hozzak erre végül, biztatásul:

Az Ószövetségben az irgalmazni / irgalom szava (héberül: raham – rahamim) egy töről fakad az „anyaméh” szavával. Ahogyan az anyaméh körbeöleli a magzatot, így cselekszik az emberrel az irgalmas Isten is.

1Móz 2-ben, a második teremtés-elbeszélésben az „ember” (héberül: adam) először gyűjtőfogalom: egyszerre jelenti a férfit és a nőt, aki a föld porából (héberül: adamah) származik. „Adam” csak a „növel” való találkozásakor ismeri fel magát, mint „férfi”.

(A Miskolci Egyetemen „A nők jelenléte és szerepe a protestáns szellemiségben” címmel 2017. május 19-én és 20-án megrendezett konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.)

Személyesen Bayer Zsoltnak

Egy közös barátunk – aki sajnos ma már nincsen köztünk – hívta fel Önre a figyelmemet. Olvastam, hallgattam Önt, sokat tanultam gondolataiból, szerettem irodalmi érzékét, elkötelezett kereszténységét és magyarságát.

Aztán történt valami Önnel, mert beszéde megváltozott, sajnos előtérbe kerültek a vulgáris és trágár szavak és kifejezések. Emellett a megnyilatkozások tartalma is egyre gyakrabban vált szélsőséggé, támadóvá és megosztóvá, így mi, akik gondolati közösségben voltunk Önnel csalódottá váltunk. Amiért most írnom kell Önnek az a Helyzetkép 2017. 07. 12-ei adásában elhangzott riportja, ahol egy emberről emberhez méltatlanul beszélt. Nagy fájdalmat éreztem, amikor hallgattam az Ön szájából a szavakat, amelyekkel embertársát, Ferenc pápát illette. Vallottan protestáns keresztyénként hogyan képes ilyet tenni éppen a reformáció 500. évfordulóján, amikor Ferenc pápa gesztusai és szavai példaértékű ökumenizmust tanítanak?

Nem kell egyet értenie Ferenc pápával, sőt, Önt vallási kötelezettség sem köti, hiszen nem katolikus felekezetű keresztyén, de a tiszteletet Önnek is meg kell adni a másik embernek, függetlenül attól, hogy bolti eladó, hajléktalan vagy a világ legnagyobb vallási közösségének látható feje. Az iszlám térhódításának a témája, aminek kapcsán józanul és kiszámítottan szidta a Szentatyát, Önnek nagyon fontos, mert minden fórumon siet védeni Európát, a kereszténységet és magyar nemzetünket. Látja-e, hogy mindeközben belülről, benső ellenségként gyengíti a fenti közösségeket, amikor megoszt, rombol és botránnyt okoz szavaival? Tapasztalja-e, hogy elfogyanak a követői, társai és tanítványai, mert közszereplőként és véleményformálóként gondolataival írásban és szóban nem értékek mellett érvel, és konzervatívként őriz meg, hanem ellenségeskedést kelt és gyűlöletet szít? De erre nincs szükség, ennek nincs nyoma az evangéliumban. Ez a magatartás nem tanít és nem nevel, a más oldalakon álló, Önnel vitakozó politikai és eszmei ellenfeleit azonban önmagával együtt karanténba zárja.

Magyarországon Önnek és más oldalakon álló társainak óriási felelőssége van abban, hogy mi, a nemzet tagjai mit gondolunk, milyen véleményt alakítunk ki, és azt

Maklár Ákos

milyen formában tárjuk a világ felé. A vulgáris és trágár stílus nem stílus. A tiszteletlen és gyűlölködő beszéd hazug és visszazáll kimondójára. Ha valóban szolgálni akarja gyermekei jövőjét, akkor meg kell tisztítania beszédét és tollát. A féltés írta ezt velem, mert hiszem, hogy mindezek ellenére nagyon sok meghatározó kérdésben egyet tudunk érteni, mert konzervatív értelmiségiként és keresztény magyarként mindig az értékek megőrzése a feladatunk.

A magyar társadalom tagjaként azonban Önnek is törekednie kell a tiszteletből fakadó közbeszédre, amint erre a magas állami kitüntetés átvétele után ígéretet is tett. Ebben a levélben nem térek ki a Szentatya szavait és tetteit érintő kritikájának – talán csak tájékozatlanságból fakadó – tévedéseire, a bennük rejlő csúsztatásokra. Szívesen beszélgetek Önnel minderről, azonban ezt egy feltételhez kötöm. Nyilvános fórumon kérjen keresztény embertársától, Ferenc pápától bocsánatot az elhangzott sértésekért!

Bízom Önben és imádkozom Önért, remélve, hogy következő leveletem így kezdhetem: „Tisztelt Bayer Zsolt Úr!”

Üdvözlettel:

Maklár Ákos
a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége elnöke
görögkatolikus pap

A teremtésvédelem az egyház tanításában

Pedagógiai végzettség nélkül, de húsz éve oktathat mondhatom, hogy ennyire elfogódottan még nem álltam hallgatóság előtt. Az ENSZ-et is beleértve életem legfontosabb hallgatóságának gondolom ezt a mostanit. Úgy gondolom, ez egy nagy nap, nagy kezdet. Nemcsak azért, ahogy egy amerikai kapucinus barátom egyszer mondta, hogy nagy nap ez a mai, mert egész hátralévő életünk első napja. Néha erre sem árt gondolni néha. De azért is, mert a Szentlelket valami különlegesen fontos, szép, és nagyon jó vállalkozáshoz hívjuk most segítségül.

Jézusnak ma reggel örömhíre van mindnyájunk számára. Azt üzeni, hogy ti az igazságra tanítotok sokakat, ti a nekem oly kedves kicsinyek testi-lelki épülésén fáradoztok, és most azt mondom nektek (nekünk), apostolai, földi képviselői által, jól van hű és okos szolgám, mivel a kicsiben hű voltál, nagyot bízok rád. Mert aki jól dolgozik Jézusnak, arra még szebb és komolyabb feladatot bíz jutalmul. Ő már csak ilyen. Nem vakációra küld. Nem kevesebbre kér titeket, minket a Szentatyák által, a magyar püspöki kar által, érsek úr által, mint hogy segítsünk neki egy új, szép, jó és igaz világot teremteni. Segítségünk a teremtést megóvni és meggyógyítani. Segítségünk mindegyikre az embereket megtanítani. Húsz percen összefoglalni, bemutatni ennek a feladatnak a tartalmát, az egyház teremtésvédelmi tanítását, úgy, hogy azután 1600 kolléga lelkesen, egy emberként az ügy mellé álljon, talán nem lehetetlen, de én szorongva vállaltam. Előre is hálásan köszönöm nektek, hogy itt vagytok, hogy megajándékoztok a figyelmetekkel, a jóindulatotokkal, hogy vállaljátok ezt a felütrésszerű Veni Sanctét, ahol rögtön az elején a mély vízben gondolkodunk, elmélkedünk és valami nagyon mélyet próbálunk végiggondolni.

Kérem és javaslom, hogy mielőtt a teremtésvédelmi tanításra, annak tartalmára rátérnénk, a felhívásra, a feladatokra, járjuk körül röviden az alapfogalmakat. Mit is értünk teremtésen? Mit jelent, hogy amit hallunk, az Krisztus egyházának tanítása? Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében. Hisszük, hogy van Isten, aki olyan, mint egy édesapa, aki bármit megtehet. Aki a semmiből létrehozta mindazt, ami van, ami létezik. Ez a semmiből szülői szeretettel létrehozott valami a teremtés. A teremtés hatalmas művét teremtmények alkotják. A harmatcsepp és a Himalája, a hangyák és az arkangyalok, mindnyájan teremtmények. Az összes teremtmény adja ki a teremtést. Minden látható és láthatatlan. Mi emberek is teremtmények vagyunk, a teremtés részei, a többi teremtmény társai és testvérei. Isten nekünk is szülőnk

Zlinszky János

és alkotónk, mint a csillagoknak. A mi édesapánk, aki a mennyekben van, akire tisztelettel, szeretettel, hálával gondolunk. A mi Atyánk, a mi Teremtőnk. Aki úgy szereti a teremtményeit, mint a gyermekeit. Úgy szeretete Isten a világot, hogy megszületett Fiát adta érte. Isten, a teremtő, titokzatos módon önmagát adja a teremtményeiért. Szeretet az Isten, mondja Szent János apostol. A szeretet boldogít, megosztja önmagát. A mindenható szeretet, a végtelen bölcsesség, a szép és a jó minden lehetőségére igent mond. Isten rábólintása teremtő erejű. A Mindenható teremtő erejű, minden, amit emberi szóval elgondol, jónak tart, az létre jön. Nem tudjuk, hogy a mi Atyánk mi mindent teremtett. „A te szemöldököd ronthat s teremthet száz világot”, mondja Berzsenyi, csodálatos versében, a Fohászkodásban. A mi világunk porcikái, mi mindannyian, a kavicsok és a virágok és az emberek, testvérek vagyunk. Az ő nagy kezei remekelt csodái. A mi Atyánk szeretetből teremtette a földet, mindazzal, ami benne, rajta, fölötté van, mindazzal, amit megismerhetünk, és amiről még nem is tudunk. A Teremtő gyönyörű szerepet szánt nekünk, nagy felelősséget rótt ránk, az emberekre. Rám és rátok bízta az egész földet mindenestől, hogy gondoskodjunk róla, hogy szépítsük, műveljük, hogy őrizzük meg. Isten földjén, az ő teremtményei között őt kell helyettesítenünk, amíg el nem jön.

Az egyház és tanítása. Gondolkodjunk el egy pillanatra, de úgy Isten igazában. Hisszünk egy szent, egyetemes, Krisztushoz tartozó, apostoli gyülekezetben, ecclesiában, unam sanctam catholicam közösségben. Hisszük, hogy mindazok, akik az egyházhoz tartoznak, hisznek Jézusnak. Elhiszik, amit önmagáról mondott, amit az Atyáról mondott, a küldetéséről tanított. Hisszünk Jézusnak, akik az egyházban vagyunk és szeretjük is Jézust, szeretik az egyház tagjai. Azok az egyház tagjai, akik szeretik Jézust. Jézust szeretni, az megtartani a parancsolatait. „Aki szeret engem, megtartja parancsaimat, Atyám is szeretni fogja és hozzá költözünk. Szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket, tanácsatok minden népet mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektek.” Azok vannak az egyházban, akik remélik, hogy Jézus velünk marad a világ végezetéig, és szeret a világ végéig. Az egyházban hisszük, hogy az egyház közösségében él a Jézus tanítása. Él és továbbadatik az apostolok megbízatása, annak továbbadása által, a lelkipásztori feladatok által és munkálkodik a Szentlélek, akit most is elhívtunk. Hisszük, hogy aki a Szentatyát és a püspököket hallgatja, az Jézust hallgatja. Hisszük? Hisszük, hogy amit bűnnek mondanak, az bűn, amit erénynek, az erény, amit tilosnak, az tilos, amit kötelezőnek, az kötelező. Hisszük, hogy amikor a Szentatya, a püspökök közössége hit és erkölcs dolgában útmutatást ad nekünk, akkor ez a Szentlélek tanítása. „Aki titeket hallgat, engem hallgat.”

Amikor a Krisztus egyháza a teremtett világról tanít minket, akkor a Teremtő emlékeztet eredeti küldetésünkre. Ez az egyház teremtésvédelmi tanítása. Valahogy ilyen lélekkel kellene azt a tartalmat fogadnunk, azt a nagyon mély, első hallásra talán nem is mindig könnyű tartalmat, ami most következik, ami az egyház teremtésvédelmi tanításának lényegi kivonata, összeollózása az elmúlt negyven év tanításának, mert nem tegnap keletkezett. A Laudato si, ez a csodálatos enciklika gyönyörű, koherens, rendszerbe foglalt, mindenre kiterjedő összefoglalása az egyház teremtésvédelmi tanításának. A teremtésben mi is benne vagyunk, emberek. De már előtte, VI. Páltól kezdve minden pápa mély és komoly tanítást adott. Amit itt összeállítottam, és fel fogok olvasni, esetleg megszakítok

magyarzatokkal, azt most már nem én mondom. Azt a Szentatyák mondják. Legfelülről kezdem, de idézhettem volna a magyar püspöki kar 2008-as körleveléből sokat.

Az emberiség jobbra hivatott annál, mint amit önmagunk körül látunk. Mi és még inkább gyermekeink és a jövőendő nemzedékek jobb világra érdemesek, mely mentes a pusztulástól, az erőszaktól és a vérontástól. A nagylelkűség és a szeretet világára. Ismerjük be, hogy változásra van szükség. Nem mennek jól a dolgok egy olyan világban, amelyben oly sok embernek nincs hajléka, oly sok földművesnek nincs földje, oly sok munkásnak nincsenek jogai, oly sok ember méltósága sérül. Ahol oly sok esztelen háborút vívnak, és amikor világunk talaja, vize, levegője és valamennyi teremtmény folytonos fenyegetettség alatt áll.

Az emberek abbahagyják a közjó szolgálatát, a tüke bálványá válik és átveszi az emberek döntéseinek irányítását. Kapzsi pénzsóvárság uralkodik el az egész társadalmi-gazdasági rendszeren. Ez romba dönti a társadalmat. Fogságra ítéli, rabszolgáságra taszítja az embereket. Elpusztítja az egymás közötti testvériséget. Egymás ellen fordítja a népeket és amint világosan látjuk, még közös otthonunkat, nővérünket, a földanyát is veszélyezteti. Nem elszigetelt jelenségekről van szó. Képesek vagyunk-e felismerni, hogy ezek a romboló jelenségek egy globálissá növekedett rendszer részei? Ne féljünk kimondani, hogy változást akarunk, valódi változást, struktúrák változását, egy globális rendszerváltozást akarunk.

A jelenlegi rendszer mostanra elviselhetetlenné vált. Olyan változást akarunk, amely az egész világot érinti, mert a kölcsönös függőségünk és egymásra hatásunk globális válaszokat kíván a helyi problémákra is. A népekből sarjadzó, a szegények közt növekvő reménység globalizációja kell, hogy leváltsa a világméretű kirekesztést és a közönyt. Szeretnék ma veletek együtt gondolkodni arról a változásról – ezt Ferenc pápa mondta –, amelyet akarunk, amelyre szükségünk van. Szeretnék három nagy feladatot előterjeszteni. A hátról csak a harmadikra akarok kitérni, de említtem a másik kettőt.

Első feladat a gazdaságot a népek szolgálatába állítani. Az emberek és a természet ne álljanak a pénz szolgálatában. Nemet mondunk a kirekesztés, a társadalmi igazságtalanság gazdaságára, ahol a pénz uralkodik, ahelyett, hogy szolgálna. Ez a gazdaság öl, ez a gazdaság kirekeszt, ez a gazdaság elpusztítja a földanyát. A föld és az emberi munka gyümölcsei igazságos elosztásért munkálkodni nem csupán filantrópia, hanem erkölcsi kötelesség. Keresztények számára ennél is több, isteni parancs. A második feladat népeinket, közösségeinket az igazságosság és a béke útján egyesíteni, együttműködésre hozni. A harmadik feladat, ami talán a legfontosabb, amit ma fel kell vállalnunk, a földanya védelme. Az emberiséget és az egész teremtést az alapvető természeti források, a víz, a levegő és a talaj pusztulásából fakadó szenvedés sújtja. Mindez pedig egy olyan gazdasági és technológiai fejlődés eredménye, amely nem ismerte fel és nem veszi figyelembe önnön korlátait.

Kifutunk az időből. Nemcsak egymással vetélkedünk, harcolunk, hanem még a közös otthonunkat is tönkretesszük. A tudományos közvélemény mára rájött arra, amit a szegények régóta hajtogatnak, hogy jóvátehetetlen károk keletkeznek az ökoszisztémában. Ha gondosan szemügyre vesszük azt a társadalmi és környezeti válságot, amelynek szemtanúi vagyunk, rá kell jönnünk, hogy eláruljuk isteni küldetésünket. Sáfarként

együttmunkálkodni Istennel, szentségben és bölcsességgel a teremtés megóvásán. Olyan döntéseket hozunk, olyan tetteket követünk el, olyan értékeket tettünk magunkévá, amelyek eltávolítottak mindattól, ami egy egészséges bolygó és az emberek közössége számára elengedhetetlen. Új felfogás és új kultúra szükséges. Bűnbánatra van szükség és arra, hogy megpróbáljuk megújítani azt, ahogy magunkra, egymásra és a minket körülvevő világra tekintünk. Próbáljuk meg megújítani azt, ahogy magunkra, egymásra és a minket körülvevő világra tekintünk. A gond nem pusztán gazdasági vagy technológiai, hanem elsősorban erkölcsi és lelki.

Megoldást a gazdaság és a technológia területén csak akkor találhatunk, ha mélységes változás megy végbe a szívünkben, amely elvezethet bennünket életformánk megváltoztatásához. Fogyasztásunk és termelésünk fenntarthatatlan formáinak átalakításához. A környezeti válság mély, belső megtérésre való felszólítás. Ökológiai megtérésre van szükség. Ez azt jelenti, hogy engedjük, hogy a Jézussal való találkozásunk minden következménye megjelenjék a minket körülvevő világhoz fűződő kapcsolatainkban. Boldogok a szelídek, mert az ő örökségük lesz a föld. Napjainkban szemtanúi lehetünk a környezeti tudatosság erősödésének, amelyet bátorítani kell, hogy gyakorlati programokhoz és kezdeményezésekhez vezessen. A keresztények és valamennyi hívő megkülönböztetett szereppel bír az emberek környezeti tudatosságra való nevelésében, amely önmagunkkal, másokkal és az egész teremttel szembeni felelősségünk. A népeknek, mozgalmaknak, mindnyájunknak békésen, de konokul követelnünk kell a megfelelő intézkedések sürgős foganatosítását.

Közös otthonunkat fosztogatják, pusztítják, bántják, súlyos bűn, ha gyávák vagyunk a védelmére kelni. Világos, egyértelmű és halaszthatatlan erkölcsi parancs, hogy cselekedjünk, és e parancsnak engedelmeskedjünk. Isten nevében kérlek titeket, védjétek meg a földanyát! Sikerül-e elgondolkodnunk azon, mi a teremtés, és hol van ebben a helyünk, mi az egyház és kinek mi a helye, hiszen az adományok és a feladatok különfélék. Mit jelent az, amikor egy pápa egy enciklikában szól az egyházhoz, a világhoz, minden jóakarátú emberhez és a saját üzenetét magyarázza, amikor Krisztus földi helytartója kér Isten nevében minket valamire, amikor egyházunk azt mondja valamire, hogy ez nem valamiféle bocsánatos dolog, nem valami szabadon választható feladat, bele tudunk-e abba gondolni, mit jelent ez? Az egyház meglátta az idők jeleit és rámutat a talán legfontosabb feladatra.

Mindnyájan, akik itt vagyunk, érezzük, hogy a nevelőkre, nevelésre, tanításra, minden diszciplínára, mindenfajta tudásra hihetetlen feladat hárul. Sok dolognak meg kell változtatni az irányát. Megint a pápát idézem: de leginkább az emberiség szorul rá a változásra. Szükségünk van annak tudatára, hogy közös az eredetünk, egymáshoz tartozunk, és mindnyájan osztozunk egy közös jövőn. Ez az alapvető tudás és hozzáállás lehetővé teszi, hogy új meggyőződések, új viselkedésformák, új életmódok alakuljanak ki. Ekképpen egy nagy, kulturális, spirituális és nevelési feladat rajzolódik ki előttünk, amely egy hosszú megújulási folyamatot fog igényelni. Nem hanyagolható el például az a kapcsolat, amely a megfelelő esztétikai nevelés és az egészséges környezet megóvása között fennáll. Ha figyelmet fordítunk a szépségre és szeretjük, az segít, ha kilépünk a haszonelvű pragmatizmusból.

Egyszer a Budapest környéki egyházi iskolák igazgatóinak tartottam előadást, és utána megkérdezték, mit tehetnének az iskolában a teremtésvédelem érdekében. Az első, amit mondtam az volt, hogy tanítsunk a gyerekeknek kívülről sok-sok, gyönyörű verset. Ha valaki nem tanul meg megállni, hogy észrevegye és értékelje a szépet, mondja a pápa, akkor nem meglepő, hogy minden használati tárggyá és visszaélés tárgyává változik számára. A nevelés eredménytelen lesz, erőfeszítései pedig hiábavalók, ha nem törekszik arra is, hogy új paradigmát, új felfogást, új világlátást terjesszen el az ember, az élet, a társadalom és a természethez fűződő kapcsolat érdekében és tekintetében. A környezeti nevelés magában foglalja a modernitás mítoszainak kritikáját. Az individualizmus, a korlátlan növekedés, a korlátlan verseny, a fogyasztás, a szabadjára engedett piac mítoszának a kritikáját. A törekvés az ökológiai egyensúly visszaszerzésére minden szinten, egyensúly minden szinten, belső kapcsolat önmagunkkal, szolidaritás másokkal, természetes viszony minden élőlényel és a lelki kapcsolat Istennel. A környezeti nevelésnek fel kell készítenie minket, hogy végrehajtsuk ezt az ugrást a misztérium felé, amelyből egy ökológiai etika a legmélyebb értelmét nyeri.

Ti a változás magvetői vagytok. A szíveket kell megváltoztatni. Folyamatokat kell elindítani – mondja a pápa. Legyetek bizonyosak abban, hogy előbb-utóbb meglátjátok munkátok gyümölcseit. Az emberiség jövője nem csupán a magas tisztségeket viselők, a nagyhatalmak és az elitek kezében van. Ez a jövő alapvetően a népek kezében van. Isten nem hagyta el a világot. Az ő akaratja, hogy a terve a teremtés eredeti harmóniájának helyreállításán való közös munka által valósuljon meg. Nincs túl késő. Isten világának hihetetlen gyógyító ereje van. Egyetlen nemzedéknyi idő alatt földünket gyermekeink jövője felé kormányozhatjuk. Isten segítségével és áldásával kezdődjék ez a nemzedék most – sürget minket a pápa.

Kedves kollégák! Engedjétek meg, hogy végezetül mindannyiunk nevében Ferenc pápa földünkért szóló imádságát mondjam el. Kérem, imádkozzatok velem lélekben.

Mindenható Isten, te az egész világmindenségben, de legkisebb teremtményedben is jelen vagy, és gyengéd szeretettel veszed körül mindazt, mi létezik. Öntsd belénk szereteted erejét, hogy óvjuk az életet és a szépséget, tölts el minket békével, hogy fivérként és nővérként éljünk, és ne ártsunk senkinek! Szegények Istene, segíts, hogy megmentsek azokat, akik a földön magukra hagyva és elfeledve élnek, de akik oly értékesek szemedben! Gyógyítsd meg életünket, hogy védelmezői legyünk a világnak, ne kifosztói, hogy a szépség terjesztői legyünk, ne a szennyezés és a pusztításé! Érintsd meg azok szívét, akik csak haszonra törekszenek, mégpedig a szegények és a föld kárára! Taníts meg, hogy felfedezzük minden dolog értékét, hogy ámulattal tekintsünk rájuk, hogy felismerjük: szoros egységben vagyunk minden teremtménnyel végtelen világosságod felé vezető utunkon! Köszönjük, hogy mindennap velünk vagy! Kérünk, légy segítségünkre az igazságosságért, a szeretetért és a békéért folytatott küzdelmünkben! Amen!

(Az egri bazilikában augusztus 24-én tartott egyházmegyei tanévnyitó ünnepségen elhangzott előadás szerkesztett változata)

Családban élni ma – eszmények és nehézségek

Az a véleményem, hogy ma a család nem probléma, hanem lehetőség. Felsorolok egy-két gondot és területet, amit a saját szolgálatom során problémának látok. Azért teszem ezt, hogy rámutassak arra, hogyan legyünk a Léleknek a mi emberi módunkon hasznos, gyakorlatias munkatársai.

Lothringer Éva

Nemrégiben lelkigyakorlatot tartottam nőknek. Tizennégy fiatal édesanya volt jelen, anyagilag és érzelmileg is jó állapotú családban élők. Tizennégyüknek volt vagy 43 gyermeke. Amikor megkérdeztem tőlük, mi a legnagyobb kihívás az életükben, váratlanul és egyöntetűen azt mondták, hogy az elvárások. Felmerül bennem a kérdés, tudjuk-e valójában, mi a gondjuk ezeknek a fiatal családos nőknek?

Sosem felejttem el, amikor korábban a hivatás keresők lelkigyakorlatán lelkesen elmondtam, hogy a hivatás útját csak a napi rendszeres, komoly, hosszú, személyes imával lehet megtalálni, akkor egy lány odajött hozzám, rám nézett és azt kérdezte, tudod-e, kiknek beszélsz? Azt mondd, csak így lehet. De hol, hogyan tegyem ezt meg én? Egy szobában lakom két felnőtt testvéremmel, a szüleim a másikban. Egész nap áll a bál, a templomok meg zárva vannak, különben meg fél 8-tól este 6-ig dolgozom, akkor én mit csináljak? Nekem annyi?

Egy korai, nagyon fontos emlékem ez, hogy Isten a valóságokban van. Amikor az a mély vágyunk, hogy Isten szemével nézzük a világot, nem is ott kezdődik, hogy szeretettel nézzük, hanem ott, hogy minél inkább azt lássuk, ami valóban van, és nem azt, aminek lenni kellene. Először azt szeressük, ami van. Mi az, ami van? Mik a körülmények, a szereplők? Aminek lenni kellene, azok az eszmények és értékek, amik folyamatosan felfelé vonzanak bennünket. De csak a valóság köves útján juthatunk apró lépésekben efelé, nem futhatunk a levegőben.

Idős testvéreink gyakran mesélték, hogy alapítónk, Schlachta Margit annak idején az anyaházban nagy ijedelmeket tudott okozni, mert el-elfogott egy-egy testvért, vagy novíciát, hogy testvérkém, mondd, mennyibe kerül egy tojás? – Nem tudom, kedves Margit testvér. – Mennyibe kerül egy kiló cukor? – Azt sem tudom, kedves Margit testvér. – Akkor menj ki a piacra és nézd meg! Ő is rendszeresen kijárt a piacra, hogy tudja, mi az élet és kiknek is beszél. Mert világos volt neki, hogy jól fűtött rendházaink biztos falai mögött torzulhat a valóság, a valóságról alkotott képünk és ezáltal szolgálhatunk is.

Margit testvér apropóján jut eszembe több feldúlt édesanya, akiktől hallottam, hogy gyerekeik a hittan- és cserkésztaborból azzal az újsággal jöttek haza, hogy nem szabad ám margarint, cukrot és flakonos citromlét enni, csak igazi vajat, mézet és élő citromot, és csak teljes kiőrlésű magos kenyeret. Az egyik anyuka borongva kiszámolta, hogy hattagú családjának a napi kenyérszükséglete mennyi, ezt beszorozta a magos kenyér árával, és az eredmény láttán „kifejezte magát”. És akkor még sehol nincs a vaj és a méz. De ő már rossz anyának érzi magát mostantól a gyereke és a hitoktató szemében, és csak remélem, hogy nem az egyház szemében.

Az elvárás kívülről jön. Erőfeszítés kell hozzá, sokszor ilyen teljesíthetlenség, tehetetlenség képzetéhez kapcsolódik, és ha nem tudom megtenni, akkor nem felelek meg. Ma ez az egyik legnagyobb kockázat. A fogyasztói társadalom mai, általános mentalitásában, ha valamilyen téren nem felelek meg, vagy hibázok, akkor annak akár végzetes következményei is lehetnek, és manapság nagyon sok kortársunknak az a rejtett, de valós életérzése, hogy senki és semmi nincs igazán bebiztosítva, voltaképpen bármi és bármikor széttörhet, megváltozhat, és az az én hibám.

Ennek ékes példája, egy-két napja látható a neten az a reklám, ahol egy bírósági jelenetben a bírónő rámutat a vádlottra, hogy az ítélet: rák! Mire az elítélt azt mondja, de miért? – Mert nem sportolt és nem élt egészséges életet! Mindennek te vagy az oka... Természetesen a megoldás, hogy megkérdezi az elítélt, hogy nem kaphatnék még egy második esélyt? – De igen, a második esély, – fogyasztói társadalomban élünk – ha pénzt adsz, adód 1 százalékát egy szervezetnek...

Másik nagyon kedves régi példám, hogy egy egyébként értékes TV-vetélkedőben, ha felkészült vagy, kiejthetsz mindenkit, de egyetlen tévedés, és minden elveszett, mert szó szerint és látványosan megnyílik alattad a föld és a mélybe zuhansz. Igen, egyetlen tévedés és nem maradsz többé talpon. Mit mond ez ma nekünk? Számomra azt, hogy ma a család pasztorációjának kardinális kérdése, hogyan tudunk a stabilitásról tapasztalatot adni, és hogyan tudunk erre képessé tenni. Ez lehet a fiatalok részéről a valódi elvárás felénk.

A továbbiakban három mozzanatot szeretnék a teljesség igénye nélkül kiemelni. Egyrészt az örök értékek, másrészt a valóság szempontjából, különös tekintettel arra, mit tehetünk mi, az egyház, a plébánia, a közösség, Isten népe. A három érték közül az egyik, hogy a család töltsen be funkcióját, a másik, hogy érett felnőttek alapítsanak családot, a harmadik: ...és lesznek ketten egy.

ÖRÖK ÉRTÉK, A CSALÁD TÖLTSE BE FUNKCIÓJÁT

A valóság a növekvő feladatrendszer, egyre csökkenő szereplőgárdával. A családi élet manapság nagyban hasonlít egy olyan alternatív színházi formációra, amely eredendően nagy létszámú színdarabokat visz színre, de minimalizált szereplőgárdával. Ez hatással van a párkapcsolatra, a szülő-gyerek kapcsolatra. A család funkciói koronként változnak, de az alapok nem. A család közösségtapasztalatot, egységet, odatartozást, vagyis egyfajta mi-tudatot nyújt és a legalapvetőbb biztonságot. Ennek területei pedig

a gazdasági alapok megteremtése, a létfenntartás biztosítása, a napi gyakorlati élet, a logisztika szervezése. A családtagok emberi-lelki jóltartása, amit ma pszichológiai eltartásnak is mondanak, és természetesen utódok létrehozása és közös, jó minőségű, értékközpontú felnevelése, olyan újabb kori részletkérdésekkel, mint például a nagyvárosi távolságok napi leküzdése, gyerekek szállítása, gyerekintézményekkel való kapcsolattartás. A család társadalmi és egyházi beilleszkedése, a testi-lelki regeneráció megszervezése, a nemzedékek közötti kapcsolat fenntartása, váratlan krízisek, betegápolás, veszteségek, plusz terhek rugalmas integrálása. Mindezt családgyházként, hitben, reményben és szeretetben.

Százféle módon meghatározható a család szociológiai funkciója, de mi a probléma mindezzel? Ha belegondolunk, az ezredévek alatt változtak az egyes funkciók. Például nem volt szülői értekezlet az ősidőkben, de sokkal több volt az életveszély. Nem volt annyi háztartási gép, ami könnyíti a munkát, de a bejárando terek nem voltak ilyen hatalmasak. Viszont a szereplők száma, akik között a feladatok megoszlottak, összehasonlíthatatlanul nagyobb volt.

Ha az ősi embercsoportokra gondolunk, a törzsekre, a nemzetségekre, a több generációs nagy családokra, a kétgenerációs családra, akkor eljutunk a mai nukleáris, vagyis magcsaládhoz. Látjuk magunk előtt, hogy a hatalmas embertömegeből egyre szűkülő közösséget látunk, ahol már csak a szülők és a gyerekek a szereplők, ezért már leszűkül korunkban gyakori egyszülős családra. A szereplőszám radikálisan lecsökken, de a család funkciói és feladatai viszont növekednek. Ezért mondta egy családterapeuta nem is régen, hogy egy újszülött érkezésekor régebben egy fél falu látta el azt a feladatot, ami ma egyetlen szereplőre, az újdonsült édesapára hárul, aki egy-két hétig otthon tud maradni segíteni, aztán újra dolgozni kell, mert a gazdasági források megteremtése is a feladata.

Ismerem egy anyukát, akinek a férje cége külföldre települt, és az apukának is külföldre kellett mennie egy ideig, és ott maradt az édesanya két gyerekkel. A szülei határon túl, rokon alig. Azon problémázott, mi is történik, ha ő megbetegszik. Nem is az a kérdés, hogy ki ápolja – tényleg, ki ápolja? –, hanem mi van akkor, ha az egyik gyerekkel éjjel kórházba kell menni? Hova teszi a másikat? És akkor még a 24 órás egyszerű magányról, a másik felnőtt hiányáról és a napi feladatok egyedüli összeszervezéséről nem is panaszkodott.

De ha mindkét szülő jelen van, akkor sem egyszerű az élet. Mi, szociális testvérek gyakran szervezünk lelki napot várandós kismamáknak. Nagyon mély tapasztalat, nemcsak maga az igény, az érzézők örömteli aktivitása, de egy járulékos elem is, amit ide hozok, mert a lelki napra várandós édesapák is nagy örömmel szoktak jönni, hívjuk, várjuk is őket. De gyakran nem, mert az anyuka azt mondja, meggondolkodtató okot mond: a párom nem tud jönni, ő vigyáz a többi gyerekre.

A hozzánk jelentkező kismamák leginkább hívó közegeben élnek, természetesnek tekinthető, hogy több gyermeket vállalnak, mégis egy ilyen ritka, talán fontos szakrális esemény idejére, mint egy várandós lelki nap, nincs támogató közeg. Se a család, se a közösség részéről. Nem tudnak mindketten részt venni. Ez nem egy henye világi

hívság, még csak nem is egy házassági felüdülő wellness program, hanem egy lelki nap, és nincs, aki vigyázzon a többi gyerekekre. Ez azt a kérdést veti fel nekem, hogy a mindennapjaik vajon hogy zajlanak. Kire, mire, mikor számíthatnak? Hol vannak ma a nagyszülők? Ma egy nagymama leggyakrabban még dolgozik, de az is lehet, hogy agyvérzéses férjét ápolja éjjel-nappal, vagy a hirtelen munkanélkülivé vált nagypapa helyett is dolgoznia kell, hogy ne a gyerekekre szoruljanak. Az is lehet, hogy az ország másik felén laknak és autóval is négyórányi az út, az unokáknál aludni pedig nem lehet, mert egy kis panellakásban laknak.

Tudom, vannak még segítőkész, és lehetőségekkel is bíró nagyik, de alapjáraton csökkent a számuk azoknak a klasszikus nagyszülőknek, akik közel vannak, ráérnek, besegítenek, a gyermekek, az unokák pedig a lábuknál ülnek és hallgatják a mesét. Ezek ilyen századelős képeslapok. Vegyük figyelembe, hogy még a századelős kispolgári családoknál is mindig volt kiegészítő személyzet. Legalább egy cseléd, egy házvezetőnő, nem beszélve a nevelőnők és gyereklányok rendszeréről. Én nagyon jónak tartom, hogy ez ma nincs így, és rokonszenves, hogy a mai fiatal szülők maguk szeretnék a gyerekeiket ellátni. Lehet, hogy van egy-egy bébiszitter néha, de fontos nekik az egyéni bánás, egyéni törődés. És ott vannak a gyermekintézmények, amik régen nem voltak, mégis, azt gondolom, hogy a történelemben sosem volt ilyen mértékben magára hagyva a szülőpár az összes feladattal. Nem felejttem, hogy egy mélyen hívő asszony mesélte a hatodik terhessége felismerése után, hogy nagyon megijedtem és csak perelni tudtam az Istennel, hogy már eddig is annyi, de annyi a feladat, hogy fogjuk ezt bírni? De aztán megsegítette őket a mellettük álló erős hívő közösség.

De nemcsak a feladatokról, a tennivalókról szól ez, a házaspár, a két ember a magcsaládban ma már emberileg és érzelmileg is mindent egymástól kell elvárjon. Egymásnak ma a házások egyszerre és egyidejűleg szerelmei, testvérei, barátai, szülőpótlékai, munkatársai, nevelőtestület-társai, szabadidőpartnerei és még nagyon sok minden. Nem csoda, ha időnként úgy érzik, rájuk omlik az egész. Hogy is lehetne ennyi mindennek folyamatosan, nemcsak kampányszerűen megfelelni?

Azt gondolom, hogy a kizárólag magcsaládban növekvő gyerekeknek is hiányozhatnak a más típusú felnőttek. A többi, egy kicsit fura, a szüleinél talán lazább, jópofa felnőttek közelsége. Amit régen egy vicces és bogaras nagybácsi, egy gondoskodó agg, hajadon néni, vagy egy kalandvágyó nagypapa nyújtott a gyerekeknek. A generációs probléma nemcsak abban tapasztalható manapság, amit mondani szoktunk, hogy az X-, Y- és Z-generáció egyre nehezebben érti egymást, hanem abban is, hogy szinte teljesen elszakadtak egymástól öregek és fiatalok, gyerekek. Az ifjabb nemzedék nem él már együtt az idősebb generációval, nincsenek ott a házban, a lakásban. Nincs egyik nagy-, vagy dédszülő jelen, és az idősek sincs jelen a fiatal, a gyerek. Tudjuk jól, hogy egyre több a teljesen egyedül élő öreg és most itt nem az ellátás szempontjából hozom ezt a problémát, hanem arról az oldalról, hogy nincs ma jelen az életnek az a szerves része, ami egy család teljes spektrumát jelenti, az újszülött jelenlététől a már csak üldögélő dédszülőig.

Hol vannak az idősek gyerekei és unokái? A globalizáció nemcsak összehozza az embereket, hanem szét is repíti. Meg sem tudom számolni, hány ismerősöm gyereke dolgozik külföldön, és ott vannak az unokák. Múltkor egy volt bányászváros karitászcsoportjánál jártam. A munkatársak mesélték, hogy minden második gyereke Olaszországba ment dolgozni, mert itthon nincs munka. A találkozások ritkák és programszerűek. Nem tudják igazán megismerni, sem megszokni egymást. Menynyire hiányoznak ma a semmire sem hasonlítható öregember-kisgyerek barátságok. A generációk természetes, egymást gazdagító együttlétei. Nekem meggyőződés, hogy az idő kerekét nem lehet és nem is szabad visszafordítani. Az a kérdés, hogy mi, hitben járó emberek hogyan állunk valóban és tapasztalható módon egymás mellé, a családok mellé? Hogyan pótolhatjuk azt a nevezetes fél falut? Nemcsak a komatál és a babaruhagyűjtés idején, a kampányidőben, hanem stabilan, az állandóság tapasztalatát, biztonságát nyújtva. Nem azt gondolom, egy el kell venni egymástól a felnőtt felelősséget, segíyezni egymást állandóan, de mégis hogy tudunk egymás mellé, a családok mellé állni, hogy tudnánk segíteni? Erre nagyon jó példák vannak az egyházban, közösségek, pót-nagyi szolgálatok, hálózatok. Erre vezet az út, már amennyiben fenntartjuk azt az elvárást, hogy családok már pedig legyenek.

ÉRETT FELNŐTTEK ALAPÍTSANAK CSALÁDOT!

A valóság: mozaikszerű érettség. A családi konfliktusok nagy része abból fakadhat, hogy a felek valamilyen módon éretlenek, nem elég felnőttnak tűnnek a házasságra, a családi élet napi vitelére. Elmondtam a családi élet összes funkcióját. A nem egészen érett felnőttek nagyon nehezen viszik ezeket a funkciókat egy magcsaládban, ahol csak az apa és az anya van. Éretlenek a fiatalok? Hiszen nagyon is koráérettek és koravének sokszor. Sokkal többet és sokkal korábban ismernek meg és látnak a világból, mint a mi generációnk annak idején, vagy mint életkoruk feldolgozni engedne. A mai fiatalok, gyerekek látnak olyanfajta agressziót, kegyetlenséget és olyan szexuális tartalmakat, amiket életkoruk szerint még nem láthatnának, nem tudják igazán feldolgozni. Ahogy Marie Winn Gyerekek gyermekkor nélkül című könyvében írja, manapság olyan egy kicsit, mintha a középkorba mennénk vissza, amikor nem volt elkülönítve a gyerekkor és a felnőttkor, a gyerekek mindenbe bele voltak vonva, mindent láttak, ami a felnőttek életében volt és nem is tudták mindig teljesen feldolgozni.

Ismerjük mindnyájan a nagyon korai szexualitás problémáját, amiről a pszichológus Tari Annamária írja, hogy ebben a túlszexualizált világban, amiben élünk, talán nem is az etikai sík a legnagyobb probléma, hanem az, hogy a szexualitás a gyerekek szemében egyszerűen elértektelenedett, devalválódott, nivellálódott. Hétköznapi, egyszerű praktikus gyakorlattá süllyedt a mai fiatalok szemében sokszor, ami korai kiegészítéshez és súlyos értéavesztéshez vezethet, amit igen nehéz visszaépíteni.

A mai gyerekek járatosak a világ dolgaiban, igen autonómak, utaznak a világ túlsó felén, beavatódnak a szüleik házastársi gondjaiba, sokan nem is sejtik, hogy hány gyerekek regisztrál társkereső honlapokra, hogy a szüleinek új partnert találjanak, amikor

azt érzik, hogy anyám vagy apám magányos. Mert majd ő megoldja, majd közbelép, mint egy felnőtt. Érezheti is sokszor ennek a szükségét, hiszen manapság sokszor a szülők is úgy viselkednek és úgy öltöznek, mint egy tinédzser. Az életkoroknak van egyfajta összemosódottsága, egész korunk a fiatalság kultuszának hódol. Más dolgokban viszont a valódi fiatalok gyakran nagyon éretlenek, jóval életkoruk alatt maradnak, főleg, amikor azt mondjuk, hogy bezzeg én a te korodban már... Ezek a területek a kapcsolatteremtés, viselkedési normák, társadalmi beilleszkedés, kötődési képesség, hétköznapi ismeretek, például, hogy kell egy teát megfőzni. Tari Annamária mondta egy előadásában, hogy kutatások szerint egy brit öt éves sokkal előbb tud dvd-t betenni, kütyüket működtetni, mint teát megfőzni, vagy fára mászni(!), vagy cipőfűzőt megkötöni.

Néha nehéz a másokért való felelősségvállalás, nehéz a monotónia tűrés, vagy munkavégzés. Már elég régen így van, hogy a gyerekek nem nagyon látnak bennünket dolgozni, mert a munka egy helyen van, a munkahelyen, és nem látják, hogy a felnőtt dolgozik. Látják a buszvezetőt és a pedagógust. Egy óvoda azt mondta az óvónéninek, hogy te nem dolgozol, te csak velünk játszol... A munkáról csak beszélünk. A diákévek alatt sok fiatal számára csak szlogen, hogy te csak tanulj, itthon nem kell semmit tenned. Nagyon jó, hogy az önkéntesség és a diákmunka sok fiatalat igen vonz, ez kiváló előgyakorlat a felnőtt élethez. Ismertem egy kislányt, szüniidőben elhívta a szívserelmét az iskolájukba. Lehetett egy építkezésen önkéntesen segíteni. Azt mondta, egy-két hét alatt többet megtudtam a fiúról, arról, ahogy lapátol, mint az eddigi kapcsolatunk alatt.

Vajon mennyi az érlelő családi felelősségvállalás? Egy huszonéves lány mondta – a Mindenszentek belesett egy háromnapos ünnepbe –, hogy na, ezt a három napot én végigbulizom. Azt láttam, igen, megteheti, senki nincs a családban, aki azt mondta volna, hogy kislányom, csak kettőt, mert egy napon megyünk a nagymamáék sírjához. Mozaikszerű érettség, vagy éretlenség jellemezheti a mai fiatalokat. Nagyon nehezen igazodunk hozzá mi, felnőttek. Valamiben nagyon érettek, valamiben alig. Egyszer egy anyós próbált egy nagyon kedves fiatal párnak segíteni. Mindketten kiválóan megfeleltek, egy cégnél vezető állásban voltak. A hétköznapi élet, a család életfenntartási funkciója és a logisztika nem ment. Repült a ház, minden rendetlen volt, piszkos volt, leesett, elszakadt, hiányzott. Az idővel sem tudtak mit csinálni, ami kikezdte a párkapcsolatukat is. Az anyós pedig még az antivilágból hozott tudásával kezdte magyarázni, hogyan kell először felmérni, tervezni, majd elosztani a teendőket. A fiatalember szemében egyszerre fény gyúlt, és azt mondta, akkor ez olyan, mint egy projekt? Onnantól kezdve nem volt gond, mert a cégvezetői, munkabeli érettségét „beüzemelte” az emberi érettségébe.

Az érettség természetesen jelenti a stabil kötődési képességet is. A teherbíró kapcsolatot, amikor nem minden percben nulláról indulunk, nem minden percben értékeljük át, hogy akkor most szeret, vagy nem szeret, mert biztos belső tudásunk van, ennek a megtartására vagyunk képesek, amit a pillanatnyi válságok nem rombolnak le újra és újra, mint egy kapcsolat alapozó, ismerkedő korszakában. De

tudjuk, hogy törött lábbal nehéz maratont futni. Amikor hirtelen szétgurulnak házasságok, sokszor ez a gond áll mögötte, nem a csélcsap hűtlenkedés. Egyéni pszichoterápiával akár a kapcsolat megtartása mellett is nagyon jól lehet újraépíteni a száz okból megsérült kötődésképességet. Érettség, felnőtttség szükséges ahhoz is, hogy képesek legyünk szüntelenül egy másik, kvázi idegen emberrel együtt lenni, anélkül, hogy szülőként belecsimpaszkodnánk. Ez most sokaknak nehezített, mert megfigyeltem, kulcsszó a külön. A kisbabát már külön szobába tesszük, később ott áll a szobájában a külön számítógép, a külön tévé. Fiatalként, ha el mer menni a mamahotelből, akkor külön kis lakásba költözik, és nagy önállóságot kap, amiben már alig kell másokhoz alkalmazkodnia. Hallom, hogy egyre több családban, ha pénzüik van, úgy építkeznek, hogy a családtagoknak külön fürdőszobát is építenek. Elvész az utolsó hely is, ahol még a földön valakihez is alkalmazkodnia kéne. Ha az így szoktatott fiatal megházasodik, szép keresztény házasságot köt, ott találja magát egy 35 négyzetméteres kis lakásban, napi 24 órában egy idegen emberrel, teljesen összezárva. Mike Mason írja ezt A házasság misztériuma című könyvében nagyon frappánsan és bölcsen. Aztán pedig remélhetőleg ezt a teret be fogja zajongani két kicsi gyerek, minden este és minden hét végén. Nagyon nehezen bírható állapotá válik... Amikor szerencsére kikötnek a párterapeutánál, akkor általában azt mondják, hogy kommunikációs problémáink vannak, pedig nem. Egyszerűen csak arról van szó, hogy megváltozott egy nagyon beállt, nagyon megszokott élethelyzet, és szinte idegrendszeri szinten is újra kell valamit tanulnunk.

Hogy tud az egyház ma a felnőtté válásban segíteni? Hogy tud felelősségvállaláshoz, érlelődéshez, tudáshoz, gyakorlati dolgokhoz segíteni? Szintén százféle módon. Talán ismerték Elizabet nővért, aki a régi pécsi Kármelnek volt az előljárónője. Régen jártunk nála, és azt mondta, hogy nagyon szeretik azokat a fiatal karmelitákat, akik 18 évesen otthonról jönnek. Kérdeztük, hogy van ez, a mama szoknyája mellől rögtön az előljáró szoknyája mellé? Hogy lehet akkor felnőtté válni? Tudjuk, a Kármel egy nagyon zárt, monasztikus élet. Elizabet nővér azt mondta, egy jó közösségben természetes, hogy felnőtté válik az ember. Hogy segítsük mi ezt?

...ÉS LESZNEK KETTEN EGY

Én meg te, az mi. Az egység itt kezdődne, de sokszor úgy valósul meg, hogy én meg te egyenlő két én. Napjainkban ez azért is gyakori, mert a társadalom heterogenizálódott, és ma intenzívebben érvényesül, mint régebben az ahány ház annyi szokás, értékrend, szokásrend. Még ha közelinek vélt párok is házasodnak, a házasságuk napi gyakorlatában sokszor kiderül, hogy a kapcsolatuk mindennapjai egy valódi kulturális sokkot jelentenek. Ebben a helyzetben egyáltalán nem könnyű a valódi mi, a te meg én új egységének létrehozása. Sokkal gyakoribb, hogy az erősebbik én magába olvasztja a másik ént. Így a felszínen azt láthatjuk, milyen szép egységet alkotnak, milyen szép a mi, míg a beolvasztott én egyszer majd mégiscsak talpra fog szökkenni, de akkor már gyakran katapultál is a kapcsolatból, sokszor a külvilág számára is váratlanul. Nem fe-

lejtem, hogy egy sokgyerekes, mélyen hívő ismerősöm mesélte: már annyit hallottam mindenütt, hogy mindig csak a „másik”, a férjem legyen a középpontban, hát megpróbáltam. Legyen mindig minden úgy, ahogy te akarod. És tudod, Éva, mi történt? Azt vettem észre, hogy nem látszom. A férjem nemhogy hálás nem volt, hanem nem látott meg. Hirtelen nem lett neki felesége. Mindenütt csak saját magával találkozott. Hát akkor sürgősen visszacsináltam...

Az én plusz te, egyenlő két én egyenletnek nagyon érdekes tárgyi jelképe a lakás. Manapság sok ok miatt. Ritkább az, mint régen, hogy az új közös életük színteréül a leendő pár együtt vesz egy új, közös, üres, közösen berendezendő lakást. Sokkal gyakoribb, hogy az egyikük beköltözik a másik jól berendezett, belakott lakásába. Égető kérdés egy házasságban, amikor az egységről beszélünk, nem a praktikumról, hogy kié ez a lakás? Ki a tulajdonos? Ki a bevándoroló? Kinek a nevének van? Be vagy-e te jelentve legalább állandóra, mint beköltöző? Ki van-e írva a neved? Ilyenkor sokszor azt mondják, hát a postaládára már igen. És az ajtóra? Arra még nem... És a berendezés? Mi az, amit te vittél? Van-e valami a lakásban, ami a te elképzelésed? Hát, hoztam egy ágytakarót... Hogyan jön létre lelkiileg a mi, ha egyikük egy másik tulajdonú, idegen lakásban él, a más bútorai között? Aki befogad, megosztja a sajátját rendesen, de azért tudjuk, hogy alapvetően az övé. Nem közös, nem az egységet fejezi ki. Ne higgyük, hogy ez nem számít, hogy ez részletkérdés. Évek óta környezetpszichológusok, családterapeutákkal karöltve vizsgálják, hogy milyen pszichés, romboló hatással van ez a párkapcsolatra.

Én meg te az két én. Felkészítjük-e gyerekeinket jóval korábban arra a fajta fúziós egységre a mindennapi kicsi, egyszerű gyakorlataiban is, amelyben mindenki bele is ad, el is vesz, és egy újfajta, addig sosem volt egység jöhet létre, a mi. Érdekes a mi-tudat, és a származási család kapcsolata. Az egységet befolyásolja, hogyan tekintenek a házastársak egymás családjára. A házassággal kitágul a teljes familia-kép. A mi tudatnak onnantól kezdve jó, ha része a párunk családja is. A magcsaládnál említett magárahagyottság kétarcú. Egyrészt valós, másrészt ma, ha valaki egy kicsit szorosabb, régebbi típusú kapcsolatot szeretne a szüleivel fenntartani a házassága után, nagyon trendi rászütni azt a bélyeget, hogy nem vált le. Vájlál le! Ez megint pszichoszlogen, amit odadobunk, pedig lehet, hogy ő csak hetente felhívja az időszülő szüleit, és teljesen kölcsönös, felnőtt partnerségben folytatják a kapcsolatot. Gyakran az az érzésem, mintha ma az ideális szülő az lenne, aki megszült, felnevelt, aztán snitt. Ne is keress! De ez nem leválás, hanem leszakadás, letépés, letépődés. Vérzik. Először inkább összegyógyítani kellene, mert hosszabb távon mindkét félnek okozhat komoly patológiákat.

A másik gond: ma a fiatalok hosszas egyedül élés után házasodnak, egyfajta autonóm életből. A nézd meg az anyját, vedd el a lányát tanács nehezen „beüzemelhető”, mert odamegyek, megnézem a lányt, de az anya sehol, mert vidéken lakik. Nehezebben találkozunk jövődő párunk családjával. Lassan és később derül ki, milyen a jövődő párom háttere, és a házasságkötés után okozhat ellenérzéseket, meglepetéseket a beházasodott félben. A párja szüleinek megismerését követően úgy gondolja, ezek

nem neki való emberek. A párja igen, de a szülők nem. Ilyenkor ez a házaspár elhatározza, hogy oda nem megyünk, vagy a gyereket oda nem engedem. A párom szülei nem bántalmazó, nem rossz emberek, csak olyan mások... Nagy próbatétel ebben az esetben annak felismerése, hogy egyrészt a párod vérszerinti családja, a szülei, nénikéje, húga, vagy bárki, mostantól hozzád is tartozik és lehet, hogy holnaptól az olyannyira nem szeretett anyóست magatokhoz kell, hogy vedd, mert beteg. Az még meglepőbb, hogy te tarthatsz távolságot, de a gyerekeknek az anyósék vérszerinti rokonai. Ez nagy meglepetéseket szokott okozni a házasságkötés után, hogy el kell engednem a gyereket a nagyszülőkhöz, akik olyan mások és nem szeretném elengedni. Joguk van hozzá, akár gyermekvédelmileg.

Sajátos, hogy amikor arról beszélgetünk, hogy a házastársunk háttér családját „adoptálnunk” kellene, nagyon sokszor meglepődnek. Különösen akkor, ha az egyik házastársat egy nagy létszámú, virulens család, amolyan törzs veszi körül, ami önmagában nagyon jó, támogató dolog, és akkor azt mondja a házastársának, hogy kedves párom, Isten hozott a családban! Akkor eggyel többen vagyunk. Kettejük egysége helyett egy beolvadás indul és ennek egy speciálisan nehéz alfaja, ha az egyikük hívő keresztény család tagja, a másik pedig felnőttkori megtérő. A mi tudatot rombolhatja egy bizonyos fajta keresztény elittudat, amely akaratlanul is úgy tekint a konvertitára, mint egy szeretett, befogadott, de egy kicsit fogyatékos új családtagra, akire türelemmel és lehajló irgalommal tekintünk, de hát sohase lesz olyan, mint mi.

A konvertita pedig ott áll, mint új családtag, egy állandó hendikep tudattal, és nem ritkán már szüleinek szerelmét, erkölcsseit, életét is megkérdőjelezi, mert mindig azt hallja, csak keresztény ember tud szeretni, csak keresztény ember lehet erkölcsös. A konvertita semmit nem tehet szóvá, nem lázadhat, mert az ideológiai túlerő lelkiismeretben gyakran lesöpri. Nagyon érdekesen rombolja ez az egységet, a mi tudatot. Jó adoptálni lélekben egymás családját. Az adoptálás összetartozás-tudatot jelent. A szeretet érzetem. Ilyenkor mondják a párok, nekünk soha senki nem beszélt erről előre, hogy a párom családja az én családom is lesz. Soha nem mondta senki, pedig jártunk jegyes-oktatásra.

A mi-tudat és a konkrét együttlét. A család a mindennapokban élje meg a család-jelleget. Legyenek együtt, tudjanak egymásról, ne csak egymás létfenntartásáról, hanem pszichés jóltartásáról is gondoskodjanak. Mégis egyre több, mélyen hívő, rokonszenves, többgyerekes családról hallom, hogy náluk életformaszerűen mindenki külön él a szobájában, egyéni időbeosztás szerint jönnek-mennek, egymással nagyon keveset találkoznak. Soha nincs közös étkezés, napi közös találkozás, platform, játék, beszélgetés, együtt üldögélés a kanapén. Mindenki rájár a hűtőre, amikor éhes és kedve van. Karácsonykor is alig tudják összeszedni magukat. Közös munka sincs, néha rám szólnak, hogy porszívózzak. Nem szeretném a régi polgárcsaládok rideg napirendjét, amikor 7-kor volt a vacsora, és kongattak, és ha nem volt otthon a gyerek, akkor... A világegyetem sem szeretném, de tartok tőle, hogy ez a panziójelleg a közös lét, közös élmények nélkül nem kedvez a mi-tudatnak, az egységnek, a lesznek ketten egy tapasztalatának. Annyi marad jószerevével közös, hogy egy tető alatt alszanak.

Mi-tudat és a pénzügyi elhálás. Egy házasságnak kritériuma az elhálás. Amikor a házastársak kölcsönösen a testüket is teljesen egymásnak adják át. Ez az önátadás teljessége. Problémázunk is lehet, hogy a fiatalok túl korán hálják el a házasságot, sok esetben még a házasság előtt. Én azt tapasztalom, hogy a testüket örömmel adják át, de a pénztárcájukat akkor sem. Vagyis nem történik meg a házasság pénzügyi elhálása. Nem történik meg a pénztárcák egyesítése, vagyis a vagyontársaság létrehozása. A házassági vagyontársaság hiányának messzemenő következményei vannak. Ma egyre több keresztény házasság kerül a válás szélére és azt tapasztalom, minden esetben ott van a vagyontársaság hiánya és ennek ezerarcú romboló hatása.

A közös lét helyett ez fenntartja a személyes én jelentős részét. Az anyagiak, a pénztárcánk nagyon fontos része személyes énünknek. Ne nézz a zsebembe, ne nézz a pénztárcámba! Ez az enyém! Lehet, hogy adok belőle, de az is lehet, hogy nem. De azt se árulom el, hogy mennyim van. Mi közöd hozzá? Biztonsághiányt jelez – csak magamra számíthatok házasságon belül is. Bizalomhiányt jelez – menekülő utat tart nyitva. Nem kell minden erőmmel megküzdennem a kapcsolatunkért, van titkos pénzforrásom, van saját kis lakásom, ahová elmehetek, ha összeveszel velem. Hatalmi viszonyokat jelez. Adok neked, de lehet, hogy nem adok. Én kérek, koldulok tőled. Te ezt, én azt fizetem a családi kiadásokból, és ha elfogy a pénzem, hó végén kölcsönkérek tőled. Majd megadom neked a következő fizetéskor. Tőlem nem tud a gyerek olyan szépet kapni, mint tőled, mert nekem össze kell húznom magam, sokkal kisebb fizetésem van.

Milyen névmásokat használunk? A működő házasságban mi spórolunk, vagy én. Mi veszünk egy székot, vagy ő. Akkor kié a szék? Övé, de megengedi, hogy használjuk? Lakóközösség vagyunk, vagy életközösség? Egy szerzetesközösségben is nagyon szigorúan vesszük a teljes vagyontársaság megélését, de nem csupán a szegénység fogadalom miatt, ahogy ezt sokan gondolják, hanem az elsődleges és teljes összetartozás, az egymástól való őszinte és kölcsönös függés megtapasztalása miatt. Az önátadás megélése miatt. A biztonság miatt, hiszen ha sokat, ha keveset tettem bele, ha nekünk van, annyit kapok, amennyire szükségem van. Kell-e ennél nagyobb stabilitás? Így viszont én az egészért is felelős vagyok, nemcsak azért a személyes érdekemért.

A vagyontársaság megélése kifejezetten a felnőtt, érett emberség jele. Az őskeresztényeknek mindenük közös volt, mert testvériséget éltek. Ma a családoknál gyakran nem közösek az anyagiak, pedig papíron teljes önátadásban élnek. Ha egyetértünk azzal, hogy ez gond, akár vádolhatjuk is a mai fiatalokat, miért így csinálják? A fogyasztói társadalom kontextusa azonban sokat megmagyaráz ebből. Az öngondoskodás mentalitása behúzódik a bőrünk alá. De a legfontosabb: nem felejttem azt az édesanyát, aki ráérezvén erre a problémára, megdöbbenve felnézett és vádlón azt mondta: – Miért nem mondta ezt nekünk soha senki? A jegyes-oktatásban sem, a házassági hittanon se, a plébánián se, soha senki.

Az egyház a közösségek közössége, a mindeneket egyesítő Lélek országa. Egyre inkább szükséges megtalálnia azokat a módokat, amelyek segítségével valódi közös-

ségtapasztalatra, közösségi képességekre és tudatra, nemzedéki kohézióra segítjük a fiatalokat.

Zárszóként hadd említsem a ma népszerű paleolit diétát. Alapfeltevése szerint az ember emésztőrendszere még mindig úgy működik, mint vagy tízezer éve, míg a táplálkozásunk átalakult. Sokfajta betegségnek voltaképpen ez az oka, ezért ma is az ősi módon kellene táplálkoznunk. Tagadhatatlan, hogy az embernek a társ, a fészek, a meghitt közösség, a testi-lelki biztonságban és békében felnevelt utódok utáni vágya még tízezer évnél is ősbibb. Ez Istentől kapott adottságunk. Amikor azt hallom, hogy a mai fiatalok kevésbé akarnak házasodni, kevésbé akarnak gyereket, mint a régebbiek, nemigen akarnak elköteleződni, vagyis mintha a fiatal nemzedék más lenne, mint a korábbiak, bennem mindig felmerül a kérdés, mi változott meg? Mi az a modern táplálék, amit nem tudnak megemészteni? Mi gátolja a legősibb, legszentebb vágyak beteljesítését? Sokkal könnyebb azt gondolni, hogy kiveszőben vannak ezek a vágyak, mint átgondolni, vajon mi lett belőlük? Mire lenne szüksége a mai fiataloknak, hogy bátran és örömmel kövessék az ősi szent vágyakat? Meg merjük-e kérdezni őket, mire lenne szükségük? Még a végén megmondják...

Ismerjük-e személyes beszélgetésekből a mélységes kötődésvágyukat, látjuk-e a fiatalok lelkes törekvését arra, ha már belevágtak, akkor jó társak és szülők legyenek? Ezt bizonyítja manapság világi és egyházi téren a tengernyi irodalom, oktatófilm, tanfolyam, szülésfelkészítő tréning, honlap, baba-mama klub, játszóház, szülő-suli, párkapcsolati klinika, csoportos és egyéni terápiás lehetőségek, apa-fia, anya-lánya hétvégék, férfisátor, Facebook-csoportok, születés hete, házasság hete, házas hétvége és még több tucat jó szándékú kezdeményezés.

Tudjuk-e, hogy a legegyszerűbb videó-megosztó portálokon is hány százezer, egy-két perces úgynevezett privát családi videót tesznek fel ma? Kedvencem az Apa hazatér című videó, amin két kicsi iker gyerek négykézláb megy az ékező apuka elé. Huszonkét másodperc az egész. A fiatalok igenis gyönyörködnek a családjukban, a világ meg bennük. És mi? Hogyan családbarát, gyerekbarát a társadalom, és hogyan az egyház? A plébánia, a mise, a közösség? Hogyan nyújtunk valódi, testi-lelki stabilitást a családra vágyó fiataloknak a felnőtt felelősséget nem elvéve, de a mai társadalomból fakadó hiányokat pótolva? Hogyan tudunk a stabilitásról tapasztalatot adni, hogyan tudunk a stabilitásra képessé tenni? Ezekkel a kérdésekkel köszönöm meg a figyelmet.

(Az országos lelkipásztori-teológiai napokon elhangzott előadás szerkesztett változata)

„Hova menjek Isten nagyobb dicsőségére?”

BESZÉLGETÉS JÓZSEF PHAM DINH NGOC VIETNAMI JEZSUITÁVAL

– *Egykor Magyarország is „szocialista” ország volt. Mi Vietnam államrendje ma?*

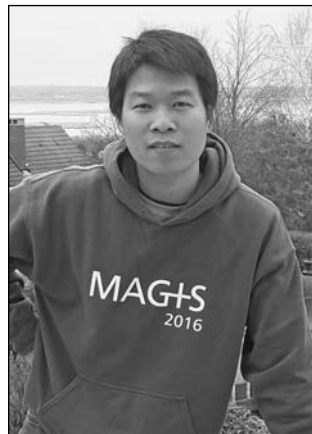
Köszönöm, hogy néhány érdekes információt elmondhatok Vietnamból és magamról. 1975 előtt Észak-Vietnam szocialista ország volt Ha Noival, mint fővárossal. Dél-Vietnam pedig demokrácia volt Saigonnal, mint fővárossal. Miután Saigon elesett 1975. április 30.-án, egész Vietnam szocialista köztársasággá lett. A kommunista párt vezetése alatt nagyon nehéz lett a helyzet, különösen a vallásos emberek számára, mert megkezdték a vallásüldözést.

– *Milyen ország Vietnam? Kik lakják, milyen emberek, milyen arányban élnek ott keresztények, katolikusok és mióta? Milyen más vallások léteznek az országban?*

Vietnam fantasztikusan szép, és érdekes ország. Délkelet-Ázsiában fekszik, hosszú és keskeny ország. Északról Kína, nyugatról Laosz és Kambodzsa, keletről hatalmas tenger határolja. Északon négy évszak van, de télen sincs hó. Délen csak két évszak van: száraz évszak és esős. Minden évben sok turista látogat ide és élvezzi a gyönyörű tengert, a különleges tájakat és műemlékeket.

Vietnamban 54 nemzetiség él együtt békességben. Vietnam lakossága most kb. 95 millió körül van. A fontosabb nemzetiségek: kinh (Viet ember) 85,7%, tay 1,9%, thai 1,8%, muong 1,5%, khmer 1,5%, stb. Természetesen mindegyik nemzetiségnek különbözőek a szokásaik, hagyományaik és ünnepeik. A magyarokhoz hasonlóan a vietnamiaknak mélyen hazafias lelke van, és nagyon szeretik a békességet, a szabadságot és a függetlenséget. Kedvelik a hagyományt, szorgalmasan és kreatívan dolgoznak. Általában egyszerű, kedves és főleg vendégszerető emberek. Sajnos manapság ezek a tulajdonságok válságba kerültek és meggyengültek.

Ma Vietnam nem igazán vallásos ország. Jelenleg 6,6% katolikus, 0,9% protestáns, 7,9% buddhista, 0,1% a muszlim ember. Vannak helyi vallások is (Cao Dai, Hoa Hao), és rengeteg az ateista: 81,8%. Bár az ateista vagy kommunista emberek nem hisznek a halál utáni életben, sem Istenben, de ők is gyakran mennek pagodába imádkozni, illetve még az ő családjuknál is van otthon egy ősök oltára az elhunytjaik képével, ahová gyertyákat, füstölőket, gyümölcsöt, és virágot tesznek. Ezért szerintem ők nem is teljesen ateisták.

József Pham Dinh Ngoc

A vietnami nép körében az evangelizációt a jezsuiták kezdték. Azután sok más szerzetesrend ment oda, ezért a katolikusok száma megnőtt, bár néhány király szigorúan üldözte őket. Például a 18–19. században kb. 130 ezer keresztény szenvedett mártíromságot, mert hittek Jézusban. Közülük 117-et már szentté avattak. Ma a Vietnami Katolikus Egyház, hála Istennek, elég elfogadható helyzetben van, de szükségünk van arra, hogy több ateista és buddhista vietnamit evangelizáljunk.

– *Hogy néz ki egy vietnami katolikus templom? Milyen hasonlóságok és különbségek vannak a szokásokban, szertartásokban?*

A vietnami katolikus templom általában neogótikus, vagy neoromán stílusban épült, így nagyon hasonló egy európai templomhoz. Amikor a franciák Vietnamban voltak (1884–1945), a vietnami egyház nagyon kiterjedt volt, és a franciák sok szép nagy templomot is építettek. Manapság már modern kelet-ázsiai stílusú templomok is vannak, amelyeknek kerengője, sok ablaka, és magas tornáca van, alkalmazkodva a meleg klímához. Emellett ezeknél a templomoknál a háztetők hajlítottak és keleti dekorációval kombináltak. A templom előtt mindig van egy szép díszes kapu a templom nevével. Ezekben a római katolikus templomokban a Szent Család nagy szobra áll. (Vietnamban minden katolikus családnál van otthon is oltár.) Érdekes, hogy a templomban nem együtt ülünk, hanem egyik oldalon a nők, és a másikon a férfiak.

A római katolikus ceremónia tekintetében, általában nincs nagy különbség; de nálunk van néhány szokás, amelyek Magyarországon nincsenek. Például a holdújévkor vagy a tavaszünnepen különleges misék vannak. A tavasz első napján hálát adnak Istennek az új évért és az életükért. A második napján kifejezik az őseiknek és szüleiknek a hálájukat. A harmadik holdújévi misén pedig a sikeres évért, és a jó termésért imádkoznak. Május Vietnamban a „virágok hava”. A hónap utolsó hétvégéjén a katolikusok táncokkal és virágokkal ünneplik Máriát országszerte. És nagyon szeretünk együtt, közösségben imádkozni a templomban.

– *Milyen ott a plébániai élet? Mennyire mondhatók vallásosnak az emberek?*

Mivel tilos a vallási aktivitás az iskolákban vagy a publikus helyeken, ezért a plébánia nagyon fontos, mert ott nemcsak misék vannak, hanem más tevékenységek is. Persze a plébániákon csoportok vagy szervezetek vannak: karitás, édesanyák és édesapák csoportjai, kórusok, és gyerekek, stb. A plébánián minden 6–18 éves korú gyerek hitoktatásban részesül hétfégenként. Sok hitoktató van, és nagyon fontos munkát végeznek a gyerekekkel.

Szerintem a magyaroktól eltérően a vietnamiak az ünnepeket nagyszabású ceremóniával és különösen látványos díszítéssel rendezik meg. Például karácsonykor vagy húsvétkor a plébániákra mindig sokan jönnek segíteni a papnak előkészíteni az ünnepet. A vallásos emberek, leginkább az idős emberek, nagyon elkötelezettek és nagyon erősen hisznek Istenben. Ők mindig hallgatnak a papjukra. A fiatalok nem annyira vallásosak, hétközben nem akarnak templomba menni, és sajnos, sok fiatal esik vallási krízisbe, amikor ateista egyetemen tanul.

– *A jezsuita rend mióta szolgál Vietnámban? Milyen más rendek működnek még ott?*

A Jézus Társasága volt az egyik első Vietnámban megjelent szerzetesrend (1615). A leghíresebb jezsuita abból az időből Alexandre de Rhodes SJ, aki megalkotta a vietnami nyelv latin betűs írását, amit azóta is használunk. Nagyon örülünk, hogy 1975 előtt néhány magyar jezsuita eljött Vietnámba tanítani és dolgozni (például: Nemeshegyi Péter SJ, Krahl József SJ és Gömöri Pál testvér).

Nem tudom pontosan, hány szerzetesrend van, de csodálatos, hogy Vietnámban rengeteg nemzetközi és vietnami rend is van. Hálát adunk Istennek, aki sok vietnami fiataalt meghív, és segít nekik, hogy vágyuk legyen Jézust követni vallási hivatásban. A kommunisták által támasztott nehézségek ellenére sok elhivatott fiatal van, és ez igazán Isten kegyelme és ajándéka!

– *Családod mióta keresztény? Mi döntötte el, hogy a papi hivatást választod, és hogy a jezsuita rendbe lépsz?*

Régi, katolikus hagyományú családba születtem, ami jó lehetőség volt nekem arra, hogy megismerjem Istent, az imádságot, és megszeressem Jézus Krisztust. Emlékszem, hogy abban az időben minden hajnalban és este együtt imádkoztunk otthon. Mivel az egyházmegyénkben nem volt elég pap, ezért csak vasárnap volt mise. Akkor nagy örömmel tanultam a hittanórán és közreműködtem a plébániám tevékenységeiben. Boldognak érzem magam, mert katolikus ember vagyok. Fiatalemberként gondolatban sokszor így imádkoztam Jézushoz: „Jó Mester! Mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet? És mit csináljak, hogy boldogan élhessek?”

Az érettségi után négy évig tanultam a Közgazdaságtudományi Egyetemen, Saigóban, ott hallottam a jezsuita rendről és tudom, hogy ez a legjobb szerzetesrend számomra Jézus követésére a papi hivatásban, és a Katolikus Egyház szolgálatára. Ezért gazdasági tanulmányaim befejeztével csatlakoztam a Jézus Társaságához, mert erősen meghallottam szívemben a hívás hangját Jézustól: „József Pham Dinh Ngoc, kövess engem!” Ezután eltöltöttem két évet a noviciátusban. 2013-tól három évig tanultam filozófiát. Azután a magisztériumot Magyarországon végzem, 2016. június 1. óta Miskolcon, ahol most magyarul tanulok.

– *Hogy kerültél Magyarországra? Miért épp ide küldtek? És hogy érzed magad Miskolcon?*

Filozófiai tanulmányaim végén, különböző jezsuita provinciák meghívtak minket magisztériumra, náluk élni és dolgozni. Az évfolyamunknak ajánlották Olaszországot, Japánt, Laoszt, stb., emellett Magyarországot is. Sokat imádkoztam ezzel a kérdéssel: „Hová menjek Isten nagyobb dicsőségére?” Utána Isten előtt, meghallottam szívemben az Isten hangját: „Jöjj és meglátod! Magyarországra, mert az a legjobb a hivatásodnak és missziódnak.” Ezért boldogan jöttem ide.

Most Miskolcon lakom, amely nagyon csendes, békés hely, és nagyon jó iskola van itt: a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium és Kollégium. Sőt vannak itt kedves jezsuiták, tanárok és diákok is, akik mindig segítenek nekem magyarul tanulni. Ebben segít engem jó tanárnőm is. Nekem teszik Miskolc.

– *Milyenek voltak nálunk az első benyomásaid, miben más a magyar és a vietnami ember, miben más a magyar és a vietnami egyház?*

Az első benyomásom az volt, hogy minden városban és faluban szép keresztény templomok vannak, és utcák szent nevekkal. Egy régóta vallásos országgént, a magyarok nagyon gyakran említik Istent a mindennapi beszédben (pl. Isten hozott!, Isten áldjon!), vagy akár a nemzeti Himnuszotokban is, vagy faluhelyen a házi áldásban. Itt sok nemzeti ünnep van, amelyik keresztény vonatkozású; amíg a vietnami ember és kultúra nem keresztény (apró kivételektől eltekintve). Érdekes, hogy ünnepekkor a vietnamiak inkább kimennek az utcákra, vagy sokan elutaznak, a magyarok pedig inkább otthon maradnak, családban ünnepelnek. Egyszerűen különbségek vannak: hagyományban, kultúrában, gondolkodásban stb. Továbbá a vietnami egyház nehézségekkel küzd a kommunista kormány miatt, a szólásszabadság nem olyan, mint Magyarországon.

– *Van-e nálatok katolikus, esetleg jezsuita iskola?*

Most kommunista rendszer van, ezért nagyon nehéz katolikus módon élni. Nincsenek katolikus iskolák, és nem szabad tanítani a diákoknak hittant az iskolákban és az egyetemeken sem. 1975 előtt sok katolikus iskolánk volt, amelyek híresek voltak. A régi időkben, az oktatásunk nagyon sikeres és híres volt. Most katolikus vietnamiként reméljük és imádkozunk azért, hogy Vietnamban ismét legyenek katolikus iskolák. Akkor a vietnami diákok is teljes oktatást és lelki nevelést kapnak majd, ahogy Magyarországon.

– *Mit gondolsz, miben tudod segíteni a magyar egyházat, a magyar jezsuitákat?*

Nem tudom még pontosan. A legfontosabb nekem, hogy jól megtanuljak magyarul. Remélem, a teológiát már Budapesten tudom majd hallgatni. Ugyanakkor próbálom megérteni azt is, mit gondolnak és szeretnek a magyarok. Remélem, gyorsan alkalmazkodom majd az itteni élethez. Állandóan imádkozom Jézus Krisztushoz: „Jézusom, mit tudok segíteni a magyar egyháznak, a magyar jezsuitáknak, amikor itt élek a magyarokkal?” Végül, kérem, imádkozzatok értem és remélem, hogy egy nap majd nagyon örömmel fogadhatlak titeket Vietnamban is!

(g)

A liberális történelemhamisítás kritikája

GONDOLATOK SÁRY PÁL ÚJ KÖNYVÉRŐL

Paskai László bíboros úr egy kiváló esszéjében már rövidebb a magyarországi rendszerváltozás után rámutatott arra, hogy vigyázni kell a liberalizmussal, mert az számos szempontból ellentétes a keresztény értékrenddel.¹ S ezek az ellentétek azóta folyamatosan tovább nőttek. Ezzel természetesen a liberális erők is tisztában vannak: nem csoda, hogy ideológiájuk terjesztése során oly vehemensen támadják a fő szellemi és erkölcsi gátjukat képező keresztény vallást.

XVI. Benedek pápa sokszor figyelmeztette az európai keresztényeket arra, hogy „a gyökértelen fa kiszárad”.² Az egyház – a különböző nemzetekhez hasonlóan – a szellemi-lelki gyökereiből táplálkozik, s ha e gyökereket elvágják, az gyorsan terjedő pusztulást eredményez. A liberális szellemi körök éppen ezért arra töreksenek, hogy az ókori történelem tudományos jelmezbe bújtatott meghamisítása útján a kereszténységet megfosszák gyökereitől.

Sáry Pál új kismonográfiája az ókori egyháztörténet terén jelentkező liberális történelemhamisítás megsemmisítő kritikája.³ A könyv öt olyan művet – négy könyvet és egy filmet – elemez tudományos alaposággal, mely az utóbbi évtizedben készült kifejezetten keresztényellenes célzattal.

Az első fejezet – Reza Aslan: A zelóta című könyvére reagálva – arra a kérdésre keresi a választ, hogy valóban nemzeti forradalmár volt-e Jézus. A szerző ízekre szedi és világosan cáfolja azt a XVIII. századtól kezdődően újból és újból felbukkanó liberális képet, amely Jézust – minden természetfeletti vonatkozásától megfosztva, az evangéliumokból önkényesen kiragadott és szándékosan félremagyarázott részletek alapján – egy olyan Róma-ellenes politikai lázadóként ábrázolja, aki nem alapított új vallást, nem hozott létre egyházat, s aki nem is gondolt az egész emberiség megváltására.

A második fejezet annak a – többek között Thijs Voskuilen és Rose Mary Sheldon nevéhez fűződő – liberális nézetnek a tarthatatlanságára mutat rá, amely szerint a szentként tisztelt Pál a rómaiak titkos ügynökeként – megtérést színlelve – azért épült be a forradalmi tevékenysége miatt jogosan kivégzett Jézus harcostársai közé, hogy azok agresszív nacionalista politikai tanait egy olyan szelíd, békés vallássá alakítsa át, mely már semmiféle veszélyt nem jelent a római uralomra. Sáry számos érveléssel cáfolja ezt az elképzelést, mely kétségtelenül izgalmas, de minden alapot nélkülöz.

¹ Paskai László: Kereszténység és liberalizmus, in: Vigilia 1993/6, 402–407.

² Joseph Ratzinger: Benedek Európája a kultúrák válságában, Szent István Társulat, Budapest, 2005, 45.

³ Sáry Pál: A forradalmár Jézustól a terrorista Szent Cirillig. Liberális elképzelések – konzervatív szemmel, Szent István Társulat, Budapest, 2017. 182 p.

A könyv következő fejezete Candida Moss azon hajmeresztő kutatási eredményeit (?) elemzi, melyek szerint a római keresztényüldözésekről szóló történetek csupán mítoszok, melyeket az egyház a IV. században azért alkotott meg, hogy üldözöttségére hivatkozva önvédelemnek tűntethesse fel a tőle eltérő hitet vallók ellen általa alkalmazott erőszakot. Sáry az ókori források alapján meggyőzően igazolja a keresztényüldözések történelmi tényét, részletesen kifejtve az üldözések okait és jellemzőit. Az Obama-kormány ideológiai szolgálatában álló Moss a 2013-ban megjelent művében azt írta, hogy a keresztényeket soha nem üldözték, mint ahogy ma sincsenek sehol valódi keresztényüldözések. Azóta a keresztények százezreit üzték el a lakóhelyeikről a Közel-Keleten vallásuk miatt. Érdeemes lenne Mossnak feltenni a kérdést, hogy ezt tényként elismeri-e, vagy ezt is csak mítosznak tartja?

A negyedik fejezet Charles Freeman azon nézeteit vizsgálja, melyek szerint a Krisztus isteni természetét tagadó ariánus eretnekség állami elítélésével véget ért a görög-római civilizációt jellemző vallásszabadság, s elérkezett a sötét középkor. Sáry egyrészt rámutat arra, hogy a vallásszabadság a pogány világban is erősen korlátozott volt, másrészt világosan megindokolja, miért volt szükséges és teljesen jogos Áriusz tanainak elítélése. A szerző érthetővé teszi, miért olyan ellenszenvesek Freeman számára Nagy Theodosius császár antiariánus rendelkezései. Ezek a rendelkezések teljesen összecsengtek az egyetemes egyházi zsinatok határozataival. A liberálisok számára pedig nincs félelmetesebb jelenség az állam és az egyház összefogásánál: ők mindig is arra törekedtek, hogy a kettőt szétválásszák és lehetőség szerint minél élesebben szembeállítsák egymással.

A könyv Alejandro Amenábar *Agora* című filmjének részletes elemzésével zárul. A történelminek mondott film a IV–V. századi Alexandriában élő keresztényeket rendkívül vad hordaként ábrázolja, akik primitív módon lerombolták az ókori világ legnagyobb könyvtárát. A film negatív főszereplője Szent Cirill pátriárka, akinek zsarnoki uralmát egy fanatikus keresztényekből álló terrorkülönítmény biztosítja, mely a városban élő zsidók lemészárlása után a híres pogány matematikust és filozófust – a film pozitív főszereplőjét – Hüpiatiát is meggyilkolja. E filmbeli eseményeket Sáry gondosan összeveti az eredeti forrásokkal, világossá téve az alkotók céljait és leleplezve filmjük hazugságait.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a könyv hiánypótló keresztény apológia. Tulajdonképpen nem is érthető, hogy miért nem jelentek már meg hasonló jellegű művek, melyekre oly nagy szükség lenne a kereszténységet érő szellemi támadások áradatában. A könyv fő mondanivalóját végül úgy lehetne leginkább summázni, hogy ragaszkodjunk gyökereinkhez, s ne üljünk fel könnyen azoknak a liberális nézeteknek, melyek igyekeznek eltéríteni bennünket identitásunktól és értékrendüinktől.

Egyházi szervezetek társadalmi szerepvállalása

A tanulmány első felében az elesettekről való gondoskodás, valamint az ennek megszervezéséhez szükséges egyházszervezet kiépülésének főbb társadalomtörténeti aspektusait mutatom be. Ezt követően a szociális gondoskodás területén meghatározó két katolikus szervezet történetét ismertetem, amelyek napjainkban is kiemelkedő munkát végeznek a magyarországi szociális ellátásokon belül. A tanulmány kiindulópontját a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége által 2017. április 20-án rendezett *Történelmi egyházak társadalmi szerepvállalása* című konferencián elhangzott előadásom szolgáltatja, ugyanakkor az ott kifejtett gondolatokra alapozva ebben a munkámban a hitelveken nyugvó individuális cselekvés, és a tudatos, a segítségnyújtás esetében a hatékonyságot is szem előtt tartó szervezetfejlesztés kapcsolatát is vizsgálni fogom.

Történeti áttekintés

A Krisztus előtti időkben a segítségnyújtás alapját sokáig szinte kizárólag a vérségi (rokon, törzsi) kötelékek jelentették. A későbbiekben a szomszédsági alapokon nyugvó, viszonzóságot feltételező kölcsönösségi viszonyok terjedtek el, de a szolidaritás napjainkban természetesnek ható formái gyakorlatilag ismeretlenek voltak. Az alábbiakban ezzel a folyamattal kapcsolatban a kereszténység és az átalakuló társadalmi szerepvállalás viszonyrendszerét vizsgálom.

Krisztus tanításai a szegényekről, valamint a betegekről alapvetően meghatározták az őskeresztények társadalomképét. Életének példáját követve már nem a rokon kapcsolatokon alapuló szolidaritás, illetve a kölcsönös egymásrautaltság (reciprocitás) határozta meg követőinek elesettekhez fűződő társas kapcsolatait. A hívő emberek körében a nélkülözők önzetlen támogatása vált normává. A keresztény közösségekben megosztott hitelvek hatására számos esetleges segítő kapcsolat jött létre. Fontos azonban megjegyezni, hogy ezek a kapcsolatok még nem befolyásolták számottevően az egyház működését. Amikor az egyéneken kialakuló meggyőződés hatására a hívők pénzt adtak az utcai koldusoknak, akkor még nem beszélhettünk koordinált szegénygondozásról. A karitatív tevékenység mozgatórugója ugyan már az egyházi közösségekhez kötődött, mégis ekkor még csak egymástól független egyének pillanatnyi döntései határozták meg az alkalmi segítségnyújtások intenzitását. Ebben nincs semmi meglepő, hiszen kezdetekben a területi alapú egyházi közösségszervezés szinte kizárólagosan a hitélet formális keretek között történő gyakorlását célozta. Az elkövetkező évszázadokban azonban egyre professzionálisabbá vált a karitatív gondoskodás: adminisztrálták a rászorulókat, kategorizálták a szükségleteiket, megszervezték a részükre nyújtható szolgáltatásokat. Mindez vitathatatlanul hozzájárult az általunk ismert, nem csak napjaink egyházi, hanem egyéb (civil, állami) fenntartásban műkö-

dő szociális szolgáltatóinak – ma már magától értetődő működés módjának – kialakulásához. A hitből, meggyőződésből való cselekvések és a tudatos szervezőmunkán alapuló tevékenységek között sokan napjainkban is feszülő ellentétet feltételeznek, pedig ezek egymást erősítve fejlődtek az elmúlt évszázadok során. A következőkben ennek a rendkívül érdekes folyamatnak az összetevőit tárjuk fel.

A koherens értékrenden alapuló közösségszervező tevékenység teremtette meg az alapokat az intézményesített betegápoláshoz és szegénygondozáshoz, ami végső soron jelentős mértékben hozzájárult az egyházi szervezet területi kiépüléséhez. A rászorulókról való gondoskodás kötelezettsége az egyház korabeli társadalmi szerepvállalásában öltött testet, azonban a nélkülözők tömegeinek tartós/folyamatos ellátása kihívás elé állította a segítőköt. Szervezésre és szervezethez volt szükség.

Az ókeresztények, majd a megjelenő szerzetesrendek a szegénygondozásra kiemelt figyelmet fordítottak. Témánk szempontjából fontos figyelembe venni, hogy ezek a közösségek nemcsak a fizikai szükségletekre reagáltak, hanem a szenvedők lelki szükségleteire is igyekeztek válaszokat találni. Utóbbi következménye, hogy a gondozómunka során a személyközpontúság elve is megjelenhetett, ami napjaink professzionális gyakorlatának is központi eleme. Az általános érvényű gondoskodás elve miatt egyre nagyobb tömegek ellátását kellett hatékonyan megszervezni, köztük többek között olyan embereket is, akik nem feltétlen tartoztak az egyház közösségéhez, de rászorulóok voltak.

A VI. században elterjedt plébániák újabb mérföldkövet jelentettek az egyházszervezet kiépülésében, mivel támogatták a földrajzi, területi alapú szerveződést, miközben a kolostorok jellemzően a szegénygondozás központjaivá váltak. Nem véletlen, hogy ezt követően a professzionalizáció újabb elemét azonosíthatjuk. A rászoruló komplex szükségletein belül megkezdődött a szakfeladatok megkülönböztetése. A fedél nélküliek részére lakhatást, az éhezők részére ételmet, míg a betegeknek egészségügyi ellátást kellett biztosítani. Mindezek eltérő eszközöket és elkülönülő szaktudást igényeltek a segítőkötől már akkoriban is, amelyek ugyancsak hozzájárultak a központi koordináció térnyeréséhez.

Az államszervezetek megerősödésével, majd a reformáció elterjedésével a katolikus egyházszervezetek gazdasági alapjai megrendültek, ami a saját erőforrásokkal való hatékonyabb gazdálkodásra kényszerítette őket. Lényeges, hogy nem adták fel addigi karitatív tevékenységüket, hanem jellemzően pontosabb koordinációs mechanizmusok bevezetésével hatékonyabbá tették működésüket. Megállapítható, hogy a hitélet szervezése mellett a karitatív tevékenység fenntartása is kulcsszerepet játszott a katolikus egyházszervezet jelenlegi formájának kialakulásában. Mint az alábbiakban látni fogjuk, a társadalmi célok érdekében a XX. században alapított katolikus szervezetek működésében is alapvetővé vált a hálózati szerkezetben történő tudásmegosztás.

Katolikus Karitás

Az első Caritas 1897-ben Németország területén jött létre, majd az első világháború során Európa-szerze újabb országokban alapították meg a szervezetet. Magyarországon is ebben az időben, elsősorban hadiárvaik ellátásának érdekében indult el a tuda-

tos szervezőmunka. A formális működési keretek megteremtésére, valamint hivatalos, állami elismerésére azonban a háború lezárását követően sem kerülhetett sor. Ennek hátterében elsősorban az 1919-es Tanácsköztársaság kikiáltása, valamint a hatalomra került politikai vezetők egyházellenes magatartása húzódik meg.

A nincstelen tömegek hatékony ellátásának feszítő kérdése a két világháború közötti időszakban is a mindennapok része volt. Erre a kihívásra igyekezett választ adni az 1926-ban P. Oslay Oswald egri ferences szerzetes elgondolása alapján kidolgozott „Egri Norma” szegénygondozó rendszer, majd az ezt már állami működésbe integráló „Magyar Norma”. Mindkét rendszer kiindulópontja az elérhető erőforrások összehangolt működtetésére vonatkozott. A helyi közösségek alulról jövő kezdeményezéseinek, valamint az egyházszerzet és az állami beavatkozások precíz koordinációja fokozott adminisztrációval járt, ugyanakkor a magyar szociális gondoskodás történetében először teremtette meg a célzott ellátások feltételeit. Utóbbiak nem kizárólag pénzbeli ellátásokat jelentettek. A működés feltételeit a szegénygondozó nővérek áldozatos munkája alapozta meg, akik tevékenységükkel jelentős mértékben hozzájárultak a szociális gondoskodás hazai professzionalizálódásához.

A magyar Katolikus Karitászs megszervezésének gondolata ebben a közegben újra előtérbe kerülhetett. Az 1930-as évek legelején minden egyházközségben megalakították a magyarországi karitászs helyi egységeit, sőt, ezek egyházszerzetesen belüli központi irányítása érdekében új szervezeti egységek is alakultak. A püspöki kar kezdeményezésére 1931-ben létrejött a Szent Erzsébet Karitászs Központ, amely már képes volt az országos koordinációs feladatok ellátására is. A segélyezés esetlegességét felváltotta az irányított támogató hálózatok kiépülése. Környezetanulmányok készültek a rászoruló körülményeinek feltárására, ami pontosabb beavatkozásokat tett lehetővé, valamint megvalósult a pénzbeli juttatások és a személyes gondoskodást igénylő támogatások harmonizációja is. Mindez lehetővé tette, hogy pozitív irányú változások is elinduljanak, ami a munkaerő-piaci reintegráción keresztül a társadalom egésze számára közvetlen eredményekkel is szolgált. A második világháború borzalmai között is működött a karitászs, helyi erőforrásokkal, adományokkal és segélyekkel támogatva a nélkülözőket.

A háborút követő években azonban az egyházi szervezetek feloszlata, illetve államosítása a karitászs intézményrendszerét sem kerülhette el. Ebben a közegben megmaradt tevékenységeiket is csak illegális keretek között végezhették, ami értelemszerűen jelentős visszarendeződéshez vezetett az ellátások tekintetében.

Katolikus Szeretetszolgálat

Kevesen tudják, de a kommunista hatalom az egyházi szervezetek kíméletlen felszámolása közepette, éppen 1950-ben engedélyezte a Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat megalapítását.¹ A döntés hátterében a feloszlattott rendek ellátás nélkül maradt, jellemzően idős, beteg szerzeteseinek és apácáinak gondozási feladata állt. Az újonnan alapított szervezet feladata – a szegénység létezését is tagadó rezsimben – nem lehetett a szegénygondozás. Tevékenysége az intézményi keretek között történő gondozási-ápolási

¹ 2016-tól Katolikus Szeretetszolgálat a szervezet hivatalos megnevezése.

feladatok ellátására vonatkozott. Intézményrendszerén keresztül az állami szocializmus éveiben is a hitélet gyakorlásának színtere tudott maradni, miközben képes volt a gondozási-ápolási feladatok kiemelkedő szakmai kritériumok mentén történő megvalósítására.

Működése során a magyar társadalom jelentős részében mindmáig tabuként kezelt tünet-együttesek és betegségek ellátását is felvállalta. Ezek közül is kiemelkedik a demens ellátás következetes megszervezése, amely rendkívül összetett gondozási modellek kidolgozását követelte meg. A Katolikus Szeretetszolgálat az 1980-as évek második felétől az idősek gondozása mellett a súlyos, halmozottan fogyatékos személyek részére is intézményi ellátást biztosít.

Piacgazdasági környezet

Az 1989-es politikai rendszerváltás egyben gazdasági rendszerváltást is jelentett, ami rövid idő alatt a társadalom jelentős rétegeinek tartós leszakadásához vezetett. A Katolikus Karitás újraszerveződött és 1991-től hivatalosan Magyar Karitás néven látja el feladatait és ezzel egy időben bekapcsolódott a nemzetközi Caritas hálózatba. A Katolikus Szeretetszolgálat napjainkban tovább bővítette tevékenységi körét, s már rászoruló családok intézményi keretek közötti segítségét is vállalja.

Összegzés

Írásunkban arra tettünk kísérletet, hogy röviden bemutassuk a keresztény egyház társadalmi szerepvállalásának történeti fejlődését. Jézus Krisztus élete mindenkor példaként szolgált követői számára, azonban a segítségnyújtás szervezettségében jelentős változásokat figyelhetünk meg. A kezdetekben domináns, esetleges, nem koordinált jótékonykodás nem tűnt el, de emellett az egymástól független közösségi kezdeményezések központi irányítása vált meghatározóvá. A folyamat részleteit megismerve láthattuk, miként jutott el az egyházszervezet a helyi közösség szervezéstől a szegénygondozáson keresztül az országos, intézményesített ellátási formáig. A hívő ember motivációja továbbra is a krisztusi példán alapul, a társadalmi segítségnyújtás ugyanakkor nem független az egyházi szervezet koordinált fejlesztésétől sem, mivel a kettő nemhogy nem áll kibékíthetetlen ellentétben egymással, hanem valójában kölcsönösen feltételezi egymás működését.

Felhasznált irodalom

Caritas International: Caritas Begins, <http://www.caritas.org/who-we-are/history/> Utolsó letöltés: 2017. augusztus 10.

Katolikus Szeretetszolgálat: Történetünk, <https://www.szeretetszolgalat.hu/tortenetunk> Utolsó letöltés: 2017. augusztus 10.

KISS ISTVÁN: Az egyházi organizáció fontossága a szociális munka szempontjából, In: Mozaikok a szociális gondoskodás hazai történetéből / [összeáll.: Göllesz Viktor] (1993). – 1. köt. p. 59–63.

Magyar Karitás: Történetünk, <https://karitasz.hu/rolunk/tortenetunk> Utolsó letöltés: 2017. augusztus 10.

SZILÁGYI IZABELLA: Katolikus Szeretetszolgálat, Szociálpolitikai értesítő 3. évf. 4/5. sz. (1985), p. 177–189.

VRÁNYI OTTÓ: A Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat ötven éve, Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat, 2000

VRÁNYI OTTÓ: Élni és élni segíteni másokat : A Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat munkássága, Szociális Munka. – 1. évf. 3. sz. (1989), p. 231–235.

EMLÉKEZÉS A MISKOLCRÓL ELHURCOLT MINORITÁKRÓL

Már 13. alkalommal emlékezett meg június 8-án a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének miskolci csoportja azokról a minorita szerzetesekről, akiket 67 éve, június 17-én éjjel kényszerlakhelyre szállítottak el rendházukból az ávosok. A minorita rendház falán elhelyezett emléktáblán olvasható a nevük azoknak a szerzetes papoknak, testvéreknek és tanulóknak, akik a kitelepítés áldozatai voltak. Az idei megemlékezésen *Mikolai Vince* főesperes, diósgyőri plébános, a KÉSZ miskolci csoportjának egyházi elnöke köszöntötte a résztvevőket és *P. Szabó Ferenc* jezsuita atyát, a Vatikáni Rádió magyar adásának volt főszerkesztőjét, akit felkértek az ünnepi, megemlékező beszédre. Ezt követően az emléktáblánál a Minorita Rend Árpád-házi Szent Erzsébet Rendtartományának tagjai, a Ferences Világi Rend képviselői és a KÉSZ miskolci csoportjának tagjai koszorúztak, közben a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium kamarakórusa énekelt. Az ünnepség után következett a szentmise, amit *P. Szabó Ferenc SJ* mutatott be *Mikolai Vince* atya koncelebrálásával.

(g)

P. SZABÓ FERENC SJ

Krisztusért szenvedtek a börtönben

P. Szabó Ferenc SJ

Egy öregember szól hozzátok, 86 éves múltam. Átéltém a kommunista vallásüldözést, átéltem az '56-os forradalmat. Zugjezsuita voltam, aztán külföldre kerültem, Belgiumban tanultam, Párizsban doktoráltam. Aztán Rómába kerültem, ott voltam 25 évig, a Vatikáni Rádióban a mikrofonba, a levegőbe beszéltem, de azért a kommunista időkben is hazajöttem az éter hullámain. 1992-ben tértem végleg haza. Tanítottam, folyóiratot szerkesztettem.

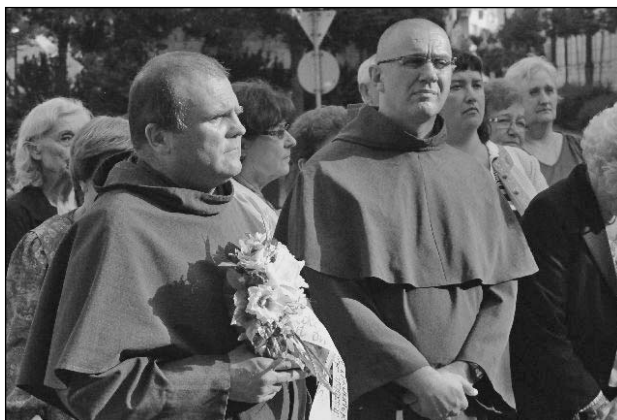
Mindnyájan hallottatok Rákosiról, a diktátorról, aki Sztálin fullajtárja volt nálunk. Mikor vége lett a háborúnak, pár év múlva átvették a hatalmat a kommunisták, és az egyházüldözés hozzátartozott ehhez a rend-

szerhez. Azt mondták, a vallás ópium a népnek, ki kell irtani. Azt tudták, hogy rögtön nem lehet megszüntetni, hát elkezdtek nyirbálni az egyházat. Először a katolikus iskolákat államosították, aztán a szerzetesrendeket szórták szét. Először 1950. június derekán történtek az elhurcolások, egy éjjel. Pécsről a jezsuitákat, Miskolcra a minoritákat vitték el, de ez folytatódott később

P. Szabó Ferenc SJ a minorita templom lépcsőjén

is. A döntő mozzanat az volt, amikor 1948. december 26.-án letartóztatták Mindszenty József bíborost, aki előtte, 1947/48-ban végigjárta Magyarországot. Akkor volt a Boldogasszony éve, ami lelkesítette a tömegeket. Zalaegerszegen volt korábban a székhelye, 25 évig ott apostolkodott, ahonnan én is származom. Ott hallottam őt, aztán Szombathelyen, Budapesten is óriási tömegeket mozgatott meg, ezért Rákosi már '48 derekán elhatározta, hogy félre kell állítani. Koholt vádakkal elítélték, s

Minorita szerzetesek az emlékezés virágaival

hogy az egyházat tovább gyengítsék, államosították az iskolákat. Volt ugyan utána egyezés, mely alapján három férfi szerzetesrendnek és egy női rendnek meghagyták az iskoláikat, a benecéseknek, piaristáknak és ferenceseknek, illetve az iskolanővéreknek. Ezek minden évben felvehetek két-két novíciust, novíciát, de a többi rendet szétszórták.

Az elhurcolt szerzetesek közül még egy ideig szabadon maradt Csávossy Elemér jezsuita provinciális, aki elintézte Czapik érsekkel Egerben – ott voltam elsőéves seminarista, mert nem mehettem be a Manrézába –, hogy ott tanulhassanak a jezsuita kispapok. Tárgyalt Rákosival és valamit elintézt, de az egyházi előjárókat, püspököket, szerzetes

előjárókat sorban letartóztatták. Volt olyan idő, hogy három jezsuita provinciális is börtönben volt, egyik a másik után. Voltak persze, akik megalkudtak, ez volt a békepapi mozgalom, de hogy csak egy példát hozzak, a jezsuita tartomány 67 tagja közel 280 évet töltött börtönben vagy internálótáborban, összesen több mint ezer évre ítélték őket.

Voltak koholt perek, ahol azzal vádolták meg őket, hogy összeesküvést szőttek a demokrácia ellen, ahogy Mindszentyt is koholt vádak alapján ítélték el. Sokakkal találkoztam, például Páter Pálossal, aki a szétszórásban megszervezte, hogy titokban vegyenek fel fiatalokat a rendbe. Egyetemre jártunk, egyesek dolgoztak, és ketten-hárman laktunk egy albérltetben. Vasárnaponként kimentünk Csillebércre, együtt fociztunk, de később kiderült, hogy volt besúgó is közöttünk, és az ávosok lefényképeztek bennünket. Behívtak engem is a Fő utcára, mert a letartóztatott előjáró, Páter Pálus egy-két nevet megmondott. Aki kihallgatott, azzal kezdte, hogy vegyem le a szemüvegemet. Azt hittem, lekever egy nagy pofont, de csak szemezni akart. Azt mondta, hogy én népi származású vagyok, mellettük lenne a helyem. Úgy

Miskolci KÉSZ csoport képviselői a megemlékezők között

a Rádió mellett is jártam és amikor 1956. november 4-én visszajöttek a szovjet páncélosok, láttunk, hogy nem lesz kibontakozás. November végén nekivágtam a Zolán keresztül Auszriának, aztán külföldön tanultam. Sokan kimentünk. Korábban, '49-ben is kiküldték a fiatalokat, volt olyan, hogy a Keletiből a vonat alá, deszkakalitkát csináltak, abban bújva mentek ki Auszriába. Ez úgy maradt abba, hogy valamelyiknek a sálja kilógott a kalitkából, észrevették, kihúzták és így lebukott az előjáró is. Két ilyen exodus volt, de hasonló módszereket alkalmaztak a többi szerzetesrendek is.

Megkaptam a minoriták neveit, akiket innen elhurcoltak. *Dr. Péchy Alán* tartományfőnököt, korábbi főgimnáziumi igazgatót, kiváló biológia-földrajzszakos tanárt. *P. Szendrey Bonaventúrát*, ének- és zenetanár zeneszerzőt, kiváló karvezetőt, aki akkor

vágtam ki magam – mert egyre több nevet akart tudni, ötünkéről már tudott és én több nevet nem mondtam neki –, hogy azt mondtam, nálunk, jezsuitáknál épp úgy, mint a kommunistáknál, sejtrendszer van, az előjárók ugyan felvesznek fiatalokat, de nekem nem kötik az orromra, hol vannak a többiek. Erre elengedtek.

Átvészeltük ezt az időt, utána jött '56, én is felvontam a Bem szoborhoz,

a házfőnök volt. Azon az éjszakán, amikor a többieket elhurcolták, nem tartózkodott Miskolcon, de utána csatlakozott a rendtársaihoz. *P. Beck Pál* hittanárt, a környékbeli gimnáziumok, iskolák hitoktatóját, *Moksó Gilbert* teológust, *Polonkai Arnold* novíciust, *Mézinger Ferenc* novíciust és volt orgonista, kántor, sekrestyés is, akiket éjjel felpakoltak a teherautóra. Egy ideig internálótáborban voltak, de sikerült a jezsuita provinciálisnak, aki egy ideig szabadlábban volt, elintézni a hatóságokkal, és a püspöki kar is közbelépett, hogy szétoszlatták ezeket a táborokat, a szerzetespapokat elhelyezték plébániákon. Volt, aki kántor lett, vagy sekrestyés, tehát kezdetben nem működhettek, mint papok. De aztán jöttek a letartóztatások, elsősorban azokat üldözték, akik fiatalokkal foglalkoztak.

Én VI. Pál pápa tolmácsa voltam, amikor Kádár János 1977. június 9-én feleségével a Vatikánba látogatott. Akkor már volt egy bizonyos enyhülés. Lénárd Ödön piarista volt egyedül börtönben. Casaroli érsek átadott egy borítékot Kádárnak, utána hamarosan Lénárd is kiszabadult. Tény, hogy 1964-ben, amikor a részleges megegyezés született és Casaroli tárgyalta az állam képviselőivel, előtte, alatta és utána is folytak a letartóztatások. Amikor Casaroli ezt szóvá tette, azt válaszolták, hogy ezek összeesküvést szerveztek az állam ellen.

Mindszenty az emlékirataiban azt vetette a vatikáni diplomácia szemére, hogy le kellett volna állítani a tárgyalásokat, amikor letartóztatták a szerzeteseket, és meg kellett volna vizsgálni, mi a valóság. Sokszor a diplomácia egyháza megfélemezte a vértanúk egyházáról. Sokkal többet kellett volna tenni azért, hogy megszűnjenek ezek a deportálások és perek. A kommunistáknak persze hasznos volt, hogy tárgyalunk, folytatjuk a dialógust, közben minden módon korlátozták az egyház tevékenységét.

A módszer ugyanaz volt minden szerzetesrend esetében. Most a szentmisében majd imádkozunk az üldözöttekért, hiszen az arab országokban, a Közel-Keleten, Egyiptomban most is csak azért, mert Krisztus-hívó keresztények, gyilkolják őket. Ahogy Ferenc pápa mondta, már folytonos az egyházüldözés. Rájuk gondolunk és azokra, akik meghaltak. Most a rendtársaimra is gondolok, akik kikerültek a börtönből, de olyan tanúságtétel hangzott el tőlük, hogy szinte isteni kegyelemnek tartották, hogy Krisztusért szenvedtek a börtönben. Titokban miséztek, vécépapírra írták a miseszövegeket, én is láttam egy ilyen „Misszálét”. Imádkozunk az üldözöttekért és azért, hogy a hatalmasok politikája valamiképp megváltozzon. Ferenc pápa mondta, micso-da képmutatás, hogy béketárgyalásokról beszélnek, és közben gyártják a fegyvereket. A pénz, az olaj, a hatalomvágy mozgatja ezeket a vezetőket, közben a szegények szenvednek, menekülnek. II. János Pál, a szent pápa mondta, hogy a XX. században volt a legszörnyűbb a keresztényüldözés. Ha csak a bolsevizmus áldozataira gondolunk, Kínát is beleszámítva, százmillióra is tehető a számuk. Imádkozunk az üldözöttekért, a legyilkoltak hozzátartozóiért.

MIRÁK KATALIN

„... esetleg jegesmedvéket legeltethet ...”

GONDOLATOK BENDÁSZ ISTVÁN
ÖT ÉV A SZÖGESDRÓT MÖGÖTT CÍMŰ KÖNYVÉNEK
SZÉLES MARGÓIRA

A vörös betűs cím hegyes szögként üti az olvasóba a kérdést: ezúttal vajon miféle szögesdrótról lesz szó? A 20. század mely poklába vezet be a könyv? A 2012-ben Ungváron megjelent harmadik, bővített kiadás borítója - Matl Péter szobrászművész munkája - azonnal történelmi asszociációkat kelt: cirill betűs feliratú, szalagos-búza-kalászos címerkeretben szilánkosra tört, hófehér hármaskereszt, mögötte fekete sarló-kalapács sejlik. Az alcím mindjárt pontosítja az első benyomásokat: Egy kárpát-aljai görög katolikus pap naplója a Gulágban. Végül a hátsó borító szikár tartalmi összefoglaló mondatai teszik egyértelművé hely-idő-történés hármását: „A kárpátaljai görög katolikus papság élete 1947 után gyökeresen megváltozott. A szovjet rendszer a pravoszláviába [...] akarja kényszeríteni a papságot és a híveket. A terror azzal kezdődik, hogy 1947. október 30-án megölik Romzsa Tódor püspököt. Megkezdődik azon papok letartóztatás és lágerbe hurcolása, akik nem hajlandók behódolni az új rendszernek.”

„Százhuszonkilenc ezeknek a papoknak a száma” - írta a kötethez bevezető tanulmányában dr. Ortutay Elemér görög katolikus teológiai tanár - maga is hét éven át a vorkutai egyik GULAG-tábor foglya - 1991-ben Ungváron. A százhuszonkilencek egyike volt Bendász István felsőveresmarti görög katolikus parókus lelkész, akinek a legnehezebb időkben hite és töretlen Isten-bizodalma adott szilárd belső tartást. Szüksége is volt rá, mert a pártállami diktatúra, mint oly sok paptársát a Szovjetunióban és a szocialista tábor más államaiban, választás elé állította. A hatalom követelése kategorikusan egyértelmű volt, de az volt István atya válasza is. A szovjet hatóságok 1949-ben letartóztatták, és 25 évi kényszermunkára ítélték, mert - a kötet „fülszövege” szerint - „minden csábítás és fenyegetés ellenére hú maradt Rómához, és nem csatlakozott a Moszkva irányítása alatt álló pravoszláv egyházhoz”.

AZ EGYHÁZ „NEM LESZ ENGEDÉLYEZVE”

Bendász István (1903-1991) a Munkácsi Járásban született görög katolikus papi családban. Az alsó iskolák (Pennsylvania/USA, Munkács, Máramarosziget) elvégzése után,

majd az érettségit és az utóbb félbe hagyott budapesti jogi tanulmányait követően az ungvári papi szemináriumba jelentkezett, ahol tanulmányait befejezve 1928-ban pappá szentelték. Életútja gazdag és sokirányú jelentéstartalommal bír. Személyén messze túl mutat, mert feltárul benne az őt körülvevő tágabb közeg: családja, faluja, gyülekezete, paptársai, egyháza, de szűkebb hazája, Kárpátalja történelme is. E terület sokszor, a 20. században különösen sűrűn cserélt „gazdát”. Az Osztrák-Magyar Monarchiának évszázadokig az egyik legfejletlenebb keleti tartományaként elkönyvelt terület előbb Csehszlovákia, majd újra a területében ideiglenesen gyarapodó Magyarország része lett. 1945-ben, miután a hivatalos szovjet verzió szerint mintegy 1 millió 200 ezer kárpátaljai lakos – ez egy adatközlés szerint kb. 450 ezerrel több, mint a terület akkori valódi lakosságszáma! – „egyhangúlag kérvényezte” a terület Szovjetunióhoz való csatolását, Csehszlovákia pedig „önként” lemondott a területről, Kárpátalja a szovjet birodalom része lett. Ez utóbbi változás nyomán az itt élők, köztük a görög katolikus egyház tagjai – papok és hívek – a megpróbáltatások legkülönbözőbb formáit élték meg. A legnagyobb kihívást a pravoszlávia erőszakos propagandája jelentette. A pravoszlávizmus politikai szándékkal való terjesztése Kárpátalján a két világháború közötti években is erőteljesen folyt, a szovjet időszakban azonban drasztikus formát öltött. Az egyházi életnek tán már régóta alig használt – az egyháztörténet korábbi századait idéző – fogalmi kerültek ekkor ismét mindennapos használatba. A pravoszláv hitre és egyházba való át- és betérésre irányuló nyomás sok gyülekezetben *schismát* (egyházszakadás, kitérés, hitehagyás) idézett elő, a hitüket elhagyókat *schismaticusoknak* (szakadároknak) nevezték. Az áttérésre – *aposztázia* – szóló felszólítást a görög katolikus papság soraiból sokan kategorikusan megtagadták, mások inkább az áttérést „választották”, s lettek *aposztaták*.

Kárpátalján a „totális megoldás” forgatókönyve szerint ment végbe az ideológiai egységesítés. A hatóságok 1948 végén az összes kárpátaljai görög katolikus papot behívták Ungvárra, és közölték velük, hogy egyetlen lehetőségük van: egyesülni a pravoszláv egyházzal, mert a görög katolikus egyház „nem lesz engedélyezve”. Majd 1949. februárban koncentrált támadás érte a kárpátaljai egyházi közösségeket, amikor az államhatalom egyetlen rendelettel betiltotta a görög katolikus egyház működését. Templomait bezáratták, a lelkészek számára megtiltották a papi tevékenység végzését. A papi családokat – tekintet nélkül akár 12-16 gyerekükre! – kíméletlenül kilakoltatták a parókiákról, és az utcára tették őket. Az ellenállást tanúsító lelkészeket letartóztatták és koncepciók perekben elítélték. E „likvidált” állapot 50 évig, 1989 novemberéig állt fenn, amikor a görög katolikus egyházat újra legalizálták, és működését ismét engedélyezték. Igaz, dr. Ortutay Elemér még 1991 karácsonyán is szkeptikusan állapította meg, hogy „a helyzet változatlan [...] templomaink zárva maradnak”.

FÖLDI JAVAK HELYETT SZÖGESDRÓT

A Szent Miklós tiszteletére emelt felsőveresmarti templom parókusa, Bendász István atya megtörésére, illetve megnyerésére a diktatúra az erőszak minden jól ismert eszközét bevetette: volt hosszadalmas kihallgatás és kifárasztás, megdolgozás, fenye-

getőzés, rábeszélés, meggyőzés, és a pravoszláv papokat „természetesen” megillető lehetőségek – „földi javak, karrier és gondtalan élet” – mézesmadzagjának húzogatása is. A lelkészt 1949. március 8-án behívták a nagyszőlősi MGB-irodába¹, ahol három csekista² nyolc órán keresztül bent tartotta. Az agy mosó procedúra végén kijelentették, hogy további lelképásztori működését betiltják, ugyanakkor figyelmeztették, jobb, ha áttér a pravoszláv hitre. Ellenkező esetben előfordulhat ugyanis, hogy a jövőben a Szovjetunió területén sehol sem fog munkát kapni, „esetleg jegesmedvéket legeltethet”. A nagyobb nyomaték kedvéért a hivatalos szerveknek március folyamán sikerült felhajtaniuk István atya gyülekezetéből közel 50 falubeli volt görög katolikus hívet, akik megfélemlítve és kényszerűségből időközben áttértek, s most tanúként István atya „bűnösségét” voltak hivatottak bizonyítani. Március 19-től peregtek az események, s a makacsul ellenszegülő pap elleni eljárás éles fordulatot vett: népes családjával együtt kiűzték a parókia épületéből, és – a csekisták ígéretének megfelelően – ettől kezdve nem kapott munkát, mondván: „Szigorúan tilos görög katolikus papnak munkalehetőséget biztosítani.”

A letartóztatására 1949. május 27-én került sor. A területi bíróság büntetőjogi kollégiuma 25 év szabadságvesztésre, 5 év polgári jogfosztásra és tulajdonának teljes elkobzására ítélte. Az ítélethozatal utáni állomások a Gulágra vezető út jellegzetes szovjetunióbeli helyszínei voltak: Ungvár (MGB-nyomozó iroda, majd börtöncella), Lemberg (az elítélt papok elosztó tábora), Kijev (MGB-börtön), majd 1950. januárban Moszkván, Kujbiseven és az Uralon keresztül irány a karagandai kőszénbánya, illetve kőszénfinomító. István atya ezeken kívül négy másik tábor is megjárt. A Sztálin halála utáni enyhülés idején, 1954-ben a rokkantak táborába került Terektére, ahol hivatalosan rokkant-tá nyilvánították. 1955. januárban felülvizsgálták az ügyét, és engedélyezték hazatérését.

KÖNYVBE ZÁRT TÁBORVILÁG

Bendász István életéből öt évet töltött a Gulágon. Az első év végén írni kezdett, *Feljegyzéseim fogságom idejéből* címmel. A Szolzsenyicin, Galgóczy Árpád vagy Böröcz Sándor írásai mellett a szovjetunióbeli börtönvilág ismét megelevenedik. Ezúttal a kárpátaljai görög katolikus atya tollából, az ő szemével, az ő tapasztalatain keresztül. Az általa leírtak a lágerirodalomban jártas mai olvasók számára ismerősek lehetnek, legfeljebb a helyszínek, a rabtársak, a fogva tartók neve más. „Ismerős” a tábori napirend, a rab és rab, rab és őr közti mindennapi szituációk, vagy a foglyok megannyi leleményes technikája az életben maradásért és a túlélésért. István atya is igyekezett élethűen megörökíteni különböző nemzetiségű rabtársait. Talán a galíciaiakról, ukránokról, oroszokról, balti népekről írt őszinte mondatainak tudható be, hogy könyve terjesztését az ukrán nyelvű kiadás után egy időre betiltották...

¹ MGB: Államvédelmi Minisztérium.

² VCSK vagy CSK/CSEKA: Összoroszországi Rendkívüli Bizottság, amelyet 1917. december 7-én egy Lenin aláírásával megjelent rendelettel állítottak fel „az ellenforradalom és a szabotázs elleni harcra.

A lágerben az *írás* mint tiltott tevékenység technikailag nehezen volt kivitelezhető, hiszen minduntalan a „mire, mivel és hol” alapvető problémájába ütközött. Ám ha életveszélyes cselekedet is volt, Bendász atya szerint „az óriásnál is nagyobb...reszkír”. A fogság, a naponkénti szenvedés és megaláztatás, a fogva tartók módszereinek papírra (vagy más, a lágerbeli körülmények között egyáltalán fellehető anyagra) vetése, s ezáltal mindennek megörökítése kockázatos tevékenység volt. A hatalom számára az elsődleges veszélyt a táborvilágról szóló információk nyilvánosságra kerülése jelentette. Az írásban azonban - a külvilág tájékoztatásának igényén, és a történetek rögzítésének szándékán túl - a fizikai korlátok közé szorított, mégis szabadnak maradó elme és lélek nyilatkozott meg. Ennek a szellemi tevékenységnek, amely képes volt az embertelen körülményektől függetlenül működni, mögöttes erejét a mindenkori rabnak az a makacs meggyőződése adta, hogy egyszer kiszabadul. Vagy ha ő maga nem is, hát legalább a gondolatai valamilyen módon elhagyják a tábor falait, és egyszer a kinti világ is megtudja, mi történt a szögesdróton belül. E remény és belső bizodalom fűtötte tevékenység a fogva tartó számára az ellenállás egyik legveszélyesebb formájaként tűnt fel. Az írás a szuverenitását a rabság közepette is megőrizni képes szellem cselekedete volt, s ekként a leigázó hatalom olyan ellenfele, amely az erőszak ellenében is oly sok esetben bizonyult legyőzhetetlennek és megtörhetetlennek.

KIKAPARGATOTT GESZTENYE

István atya – szívesen írom így – „szakmabéli”. Ma is szűkebb hazája egyik legkiválóbb egyháztörténészeként tartják számon. Vértel lokalpatrióta volt, aki élete végéig elsősorban egyházmegyéje, egyháza és Kárpátalja történetét kutatta, és, ahogy maga fogalmazott: szerette „kikapargatni a gesztenyét”. 1948-ig a Munkácsi Egyházmegye püspöki levéltárában dolgozott. Amikor 1949-ben letartóztatták, négy elkészült kéziratát – hosszú évek alapos kutatómunkájának értékes gyümölcseit – kobozták el tőle. 1949-ben, az egyház likvidálását célzó támadássorozat részeként államosították a püspöki levéltárát is, az iratokat „átvilágították”, a rendszerre veszélyesnek minősítettek megsemmisítették, a megmaradt iratanyag pedig a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár tulajdonába került. István atya a Gulágról hazatérve e levéltár beregszászi részlegében kapott munkát, s 1956-57-ben több ezer (oldalnyi és kilónyi!) XV-XIX. századi latin iratot dolgozott fel, illetve fordított le. Ide járt be dolgozni idős korában is, leginkább a letartóztatásakor elkobozott, de soha vissza nem kapott kéziratái pótlásának eltökélt szándékával, ám mind kevesebb fizikai erő birtokában. A szögesdrót mögötti évek súlyos nyomokat hagytak a testén...

KÖZÖS TÖRTÉNELMI TAPASZTALAT

Bendász István feljegyzéseiben pőre valóságában mutatkozik meg a kommunista típusú diktatúra. Istentelen eszmevilága, embertelen terrorgépezete, s a fél évszázadon keresztül folytatott egyházüldözés az egykori szovjet érdekövezetbe tartozó

országoknak máig mélyen meghatározó, közös történelmi tapasztalata. Az egyház szisztematikus felszámolása a Nagy Testvértől kapott minta, forgatókönyv és instrukciók alapján nagyjából egy időben (1945-1949) és hasonlóan, mégis mindenhol kicsit másképpen zajlott. Bendász István könyve jól érzékelteti az Ukrajnabeli „másságot”. Mert valóban más volt a mérték, sőt inkább mértéktelenség a Kárpátok alján, az irtóztató méretű Szovjetunió dél-nyugati szegletében. A szenvedések foka és mértéke semmiképpen nem lehet utólagos mérícskélés és összehasonlítás kérdése. Mégis, e könyv olvastán szinte önként adódik a mérlegvonás: a kárpátaljai egyházüldözés kivitelezése, a brutalitás mértéke a magyarországi tapasztalatokkal szinte alig mérhető. Még kevésbé felfogható.

Tisztelet mindazoknak, akik képesek voltak hitükben és hivatásukban – megalkuvás nélkül, a veszélyt a végsőkig vállalva, a kísértéseknek ellenállva – megmaradni, és életpéldájukkal ma is előttünk járni.

★ ★ ★

Szerzőjéhez hasonlóan a tábornapló sorsa is igencsak kalandosan alakult. Bendász Istvánnak 1950 végén sikerült csellel, titokban kijuttatnia a táborból a feljegyzéseivel teli papírlapokat, amelyek 1951. januárban – csodával határos módon – rendben hazaérkeztek. A család évtizedekig rejtegette pincében-padláson a szovjet állambiztonsági szervek kutató szemei elől, mígnem Hetényi Varga Károly – még a bomlófélben lévő Szovjetunióban sem veszélytelenül – kicsempészte Kárpátaljáról a kéziratot. A napló azóta több kiadásban – legutóbb öt éve – jelent meg:

Bendász István: *Öt év a szögesdrót mögött. Egy kárpátaljai görög katolikus pap naplója a Gulágban*. Harmadik, bővített kiadás. Szerk. és sajtó alá rendezte Bendász Dániel. Összukrajnai Állami Kárpáti Kiadó, Ungvár, 2012.

(A Magyar Szemle és az Evangélikus Élet honlapján korábban megjelent írás aktualizált változata)

Miskolcon járt a hajléktalan Jézus szobra

Miskolcon a Hősök terén kapott helyet az együttérzés szobra május 18-án. A Hajléktalan Jézus című alkotást sokan megérintették, gyertyát gyújtottak és imádkoztak mellette.

A Hajléktalan Jézus szobor a minorita templom előtti téren

Országjáró körútjának újabb állomásán a miskolci Hősök tere adott otthont egy délutánra a hajléktalan Jézus szobrának. Az alkotást – a Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkatársai és önkéntesei mellett – a szervezet hajléktalan embereket ellátó intézményében is szolgáló katolikus és református lelképásztorok, valamint hajléktalan emberek köszöntötték.

Mikolai Vince diósgyőri plébános, borsodi főesperes úgy fogalmazott, nem idegen a hajléktalan Jézust megidézni, szobor formájában is kitenni a városok terére. Bár Jézusé az egész világ, általa és érte teremtette az Isten, Jézusnak mégsem volt

Mikolai Vince atya, a miskolci KÉSZ csoport egyház elnöke

helye a világban. „Saját népe elárulta, halálra adta, kivégezték, kitesztelt volt. Éppen ezért az iránta való szeretet, ami a szívünkben él, késztesen bennünket arra, hogy együttérzéssel, szeretettel hajoljunk le a hajléktalan emberekhez, hallgassuk meg gondjaikat, nehézségeiket, problémáikat, és tőlünk telhetően igyekezzünk rajtuk segíteni.”

Pffiegler Péter miskolci alpolgármester

Beszédében kiemelte, e szobor érzékenyítő alkotás. „Emlékeztessen minket arra, hogy a földön, padon, lócán fekvő hajléktalan emberek is igénylik a szeretetünket, szolidaritásunkat. És érintse meg a szívünket, indítson minket jóra és segítőkészségre” – fogalmazott.

Miskolcon a Magyar Máltai Szeretetszolgálat az egyik legnagyobb hajléktalanellátó szervezet. Nappali melegedőt, éjszakai menedékhelyet, átmeneti szállót, kríziszállót, utcai gondozószolgálatot, diszpécserközpontot és népkonyhát működtetnek a borsodi megyeszékhelyen, az országban egyedülálló ápolási otthonban pedig külön férőhelyeket tartanak fenn hajléktalan emberek számára. A népkonyhán naponta 150 adag meleg ételt főznek, de ha ennél is többen érkeznek, akkor kenyeret vagy péksüteményt adnak az embereknek. A máltai szociális konyhán kötelező a kézmosás, a nem megfelelő ruházattal érkezőkkel elbeszélgetnek, szükség esetén a gondozószolgálathoz irányítják őket. A konyha számos vendége utóbb a szomszédos épületben működő hajléktalanszálló lakójává lesz.

A máltai intézményekbe befogadott hajléktalan, illetve egykori hajléktalan emberek is részt vettek az alkotás miskolci bemutató ünnepségén. „Mikor ránéztem a szoborra, eszembe jutott, hogy én is voltam így” – tanúságtételében ezzel a gondolattal kezdte hajléktalansága történetének elmondását Zoller János. Az alkoholproblémái miatt több évet utcán töltött zenetanár arra kérte az embereket, ne fordítsanak hátat a hajléktalan embereknek, ne bántsák, hanem segítsék őket.

Az ünnepségen Madarász Éva színművész, az alkotás magyarországi elhelyezésének egyik ötletgazdája mondta el Lackfi János *A hajlékkészítés zsoldára* című versét, melyet a költő az együttérzés szobrának budapesti bemutatása alkalmából írt.

Kalna Zsolt minorita szerzetes, tartományfőnök megáldotta a hajléktalan Jézus szobrát, majd a közös imádságot Gecse Attila református lelkész vezette. Az ünnepségen a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium és Kollégium kamara-kórusa énekelt.

„Ez a szobor nagyon sok gondolatot ébreszt és nagyon sok kérdést feltesz. Ezért nem is csoda, hogy Budapesten nem találtuk

meg a végső helyét. Nem szereti senki sokáig nézni” – mondta Vecsei Miklós, a szeretetszolgálat alelnöke, és hozzátette, a fiatalok az egyetemi felvételi kérdések mellett azon is gondolkodjanak el, képesek-e meglátni a kiszolgáltatott emberekben Jézus arcát, és tudnak-e rájuk úgy tekinteni, ahogy a Megváltó tette. „Azt kívánom magunknak, hogy amikor egyszer mindent végiggondoltunk, legyen bátorságunk odaheveredni mellé, odaheveredni melléd” – idézte Lackfi János versét.

A mű a kanadai hiperrealista szobrász, Timothy P. Schmalz alkotása. 2013 novemberében a Szent Péter téren tartott egyik általános kihallgatáson a művész lehetőséget kapott, hogy bemutassa Ferenc pápának a Hajléktalan Jézus szobrának kisméretű másolatát. Az alkotás bronzból készült első példányát a torontói Regis College épületénél, a kanadai jezsuiták teológiai fakultásánál állították fel. Másolatai azóta eljutottak a világ különböző részeire: Ausztráliába, Kubába, Indiába, Írországba, Spanyolországba és az Egyesült Államok több városába. A Vatikánban a Szent Egyed-udvarban, az Apostoli Alamizsnahivatal bejáratánál látható.

(MK)

Kalna Zsolt minorita szerzetes megáldja a szobrot

KÉZDI BEÁTA

Nem minden film imádság

SZEMÉLYES BESZÁMOLÓ A MISKOLCI FILMFESZTIVÁL RÓL

A felnőtté válás történetei, drámák, komoly vitákat gerjesztő társadalmi kérdések jelentek meg a mozivászon szeptember 8. és 17. között a Jameson CineFest nemzetközi filmfesztiválon. A tizennegyedik alkalommal megtartott filmes seregszemlén ökumenikus zsűri is dolgozott. A Magyarországi Evangélikus Egyház delegáltjaként számomra nem volt könnyű az ítézési munka, de igazán érdekes utazást tehettem világok, kultúrák, gondolatok és csodás tájak között.

Izgalmas és emberpróbáló feladatot kaptam a miskolci filmfesztiválon. A zsűrizés feladatát itt nemcsak az nehezíti, hogy napi négy-öt filmet néz meg az ember egyhuzamban, hanem az alkotások eltérő minősége is. Nem könnyű egy dokumentarista filmet összehasonlítani egy profi játékfilmmel vagy musicallel, és sokszor igen nehéz végignézni egy öncélúan erőszakos filmet. Egy dolog azonban biztos: a minőséget, a felvetett kérdések fontosságát, a mondanivalót, a megvalósítás élvezhetőségét kell mindig szem előtt tartani. Úgy gondolom, nem csak az ökumenikus zsűrinek.

Az idei CineFest érdekes utazásra hívott. Láthattunk egészen kiváló operatőri munkával elkészült olasz és amerikai történeteket a felnőtté válásról (*Szólíts a neveden, Columbus*), de volt film, amelyik az érzelmi felnőtté válás és a homoszexualitás kérdéseit feszegette (*Isten országa*). Ugyanakkor láthattunk a vallási fanatizmusról, a szexuális erőszakról, az emberi élet semmibevevéséről szóló alkotásokat is (*Megtörlás, A bosszú angyala, Purgatórium, Jólét, Az éjszaka gyermekei, Lady Macbeth*). A legfájóbb az volt, hogy versenyprogram kínálatának zöméből hiányzott a szeretet, az emberi élet tisztelete. Talán üzeni akarnak a rendezők nekünk, talán nem, de az említett tendenciát tapasztalva az eddigieknél is többre lehet értékelni például Enyedi Ildikó *Testről és lélekről* című, Oscar-díjra nevezett és Berlinben már az ökumenikus zsűri díjával is elismert filmjét, amelyben az elfogadás és a szeretet dominál.

Miskolcon is láthattunk persze olyan alkotásokat, amelyek társadalmi kérdéseket,

Kézdí Beáta

emberi viaskodásokat mutatnak be igen jó megoldásokkal, érzékenyen. Ezeket a mozifilmeket levetíthetjük akár a gyülekezeteinkben is, egy-egy ifjúsági órán, hogy utána megbeszéljük a látottakat.

Az ökumenikus zsűri által díjazott *Szívritmuszavarok* című film egy elkötelezett fiatal orvos házaspárt mutat be. Kapcsolatuk krízisben van, a férfi sokat iszik, a nő nem tudja, hogyan menthetné meg a kapcsolatot. Mégsem csak párkapcsolati mozi ez, mert a mentőorvosok életébe is bepillantást nyerhetünk, látva, mennyit ér az emberi élet, milyen nehéz döntéseket hozni – nap mint nap a munkában és a magánéletben is. A *Szívritmuszavarok* a szeretetről és a küzdelemről szól úgy, hogy viszontláthatjuk benne magunkat is.

Hollywoodi mese, mégis izgalmas kérdéseket felvető film a *Brigsby mackó*. Egy fiatal srác különleges újrakezdet-története, amely családról, barátságról, egymás megismeréséről és elfogadásáról szól – minden hibájával együtt is szerethető módon. Ehhez hasonló a *Colombus*, amelyben egy fiatal lány felnőtté válásáról, függőségtől megszabadult édesanyjával való kapcsolatáról láthatunk csodálatos képi megoldásokkal készült mozit. A fesztivál egyik legemlékezetesebb magyarországi premierje a *Loving Vincent* volt. Száz művész munkájával született meg, Vincent van Gogh „stílusában”. A történet a festőművész halálának körülményeit vizsgálja, eredeti látványvilágú „festmény-” és rajzfilmként. A lenyűgöző képi megoldások mellett a festőzséni gondolatai komoly üzenetet hordoznak fiataloknak és időseknek egyaránt.

Öncélú és hiteles alkotásokat egyaránt látva egy dolog biztos: érdemes moziba járni, és ott is Istent keresni. Bár nem minden film imádság, az is hasznos, ha egyik-másik elgondolkodtat, tükröt tart elénk.

(A Szerző a 2017. évi Jameson CineFest Miskolci Nemzetközi Filmfesztivál ökumenikus zsűrijének tagja volt, az írás az Evangélikus Magazinban 2017. szeptember 24-én megjelent cikk szerkesztett változata)

A Miskolci Keresztény Szemle a világhálón

A Miskolci Keresztény Szemle nyomtatásban negyedévente megjelenő formája kiváló lehetőséget nyújt a Keresztény Értelmisségek Szövetsége előző időszakban lezajlott eseményeiről történő utólagos tájékozódásra. Megismerhetik az egyesület szervezésében megvalósult előadások tartalmát azok is, akik nem tudtak részt venni az eseményeken. A folyóirat feladatának tekinti azt is, hogy az érdeklődő Olvasóval megismertesse a különböző keresztény felekezetek eseményeit, ünnepeit, jeles képviselőinek gondolatait. A negyedéves megjelenés azonban nem alkalmas arra, hogy felhívja a figyelmet a tervezett egyesületi eseményekre, s napjainkban egyre inkább számolni kell azokra is, akik idegenkednek a nyomtatott információk befogadásától, s nagyrészt vagy kizárólag internetes információs forrásokból tájékozódnak. A fenti olvasói igényekkel számot vetve született meg a folyóirat honlapja, mely a

keresztenyszemle.hu

címen érhető el. A rendszeresen aktualizált honlapon keresztül elérhetőek a KÉSZ helyi csoport működésével és a miskolci felekezetek eseményeivel kapcsolatos híradások. A honlap szerkesztőjének elektronikus postacímére írt levél útján az Olvasók közvetlenül bekapcsolódhatnak a honlap szerkesztésébe, illetve közölhetik véleményüket. A hírek mellett olyan írások és olvasói vélemények is megjelenhetnek a hírrovatban, melyek a lap nyomtatott változatába nem kerülnek be. A honlapon külön rovatban található a folyóirat valamennyi korábbi száma is, így az elmúlt 12 év írásai is hozzáférhetővé váltak az érdeklődők számára.

A világháló kiváló kommunikációs lehetőséget kínál a hasonló érdeklődésű felhasználók közösségi oldalainak formájában. A Miskolci Keresztény Szemle közösségi oldalát a Facebook-on nyitottuk meg, mivel ez a szolgáltató talán a legismertebb a – ma már életkori korlátok nélküli – számítógép felhasználók számára. A folyóirat oldalát a Facebook keresőjébe a „Keresztény Szemle” azonosító beírását követően érheti el a felhasználó. A Facebook-oldal hasznosan egészíti ki a honlapot, mert itt lehet közvetlenül felhívni a figyelmet az új tartalmak megjelenésére, más egyházi hírforrásokra. Az olvasói visszajelzések közvetlen megjelenése az oldalon – a tapasztalatok szerint – különösen a fiatalabb generáció számára biztosít vonzó aktivitási lehetőséget.

Az elektronikus megjelenés ereje az aktualitásban van, ezért a folyóirat honlapja és Facebook-oldala nem a negyedéves megjelenést követően képezik le a lap tartalmát, hanem önálló információs forrást jelentenek majd. A ma már általánosan elterjedt mobil kommunikációs eszközök miatt ezeken keresztül is újra érvényessé válik Szent Ágoston ismert mondása:

Tolle, lege, vagyis vedd és olvasd!

(ZsJ)

A szerkesztőbizottság:
*Alakszainé dr. Oláh Annamária, Demjén Péter,
Gróf Lajos, Papp András, Rácsok András, Sasvári István,
Várhelyi Krisztina, Zsugyel János (főszerkesztő)*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Tipográfia: *Keglovics János*

Kiadja a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Alakszainé dr. Oláh Annamária*

E számunk szerzői

Dominik Duka bíboros, Prága érseke

Dr. Gedeon Magdolna egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Jogtörténeti és Jogelméleti Intézet

Gróf Lajos újságíró

Kézdi Beáta főmunkatárs, Evangélikus Élet Magazin

Koronkai Zoltán SJ jezsuita, a provinciális szóciusa

Mirák Katalin történész, a Magyarországi Evangélikus Egyház Tényfeltáró Bizottság elnöke

Lothringer Éva családterapeuta, a Szociális Testvérek Társaságának tagja

Leszih Andor (1880–1963) muzeológus, a Miskolci Múzeum első igazgatója

Maklár Ákos görögkatolikus parókus, elnök, Keresztény Értelmiségiek Szövetsége

Ngoc József Pham Dinh SJ jezsuita szerzetes

Papp András görögkatolikus esperes, székesegyházi parókus

Szabó Ferenc SJ jezsuita szerzetes

Üveges Tamás tanár, Kossuth Lajos Evangélikus Gimnázium

Dr. Vajda Norbert a Miskolci Egyetem Szociológia Intézetének adjunktusa és a Katolikus Szeretetszolgálat szakmai igazgatója

Dr. habil. Varga Gyöngyi egyetemi docens, Evangélikus Hittudományi Egyetem

Dr. Zlinszky János, egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Dr. Zsugyel János egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem

A Miskolci Keresztény Szemle

MÁR INTERNETEN IS OLVASHATÓ.

A keresztenszemle.hu oldalon
friss eseményekről láthatunk képes és videós beszámolót,
az **Archívum** aloldalon
a korábbi Szemle számok is visszakereshetők.